

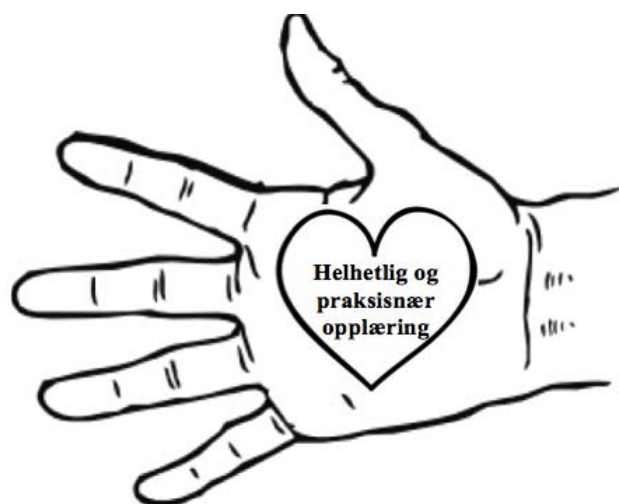
Masteroppgave i yrkespedagogikk 2011

Master in Vocational Pedagogy

Helhetlig og praksisnær opplæring

Hvordan kan det tilrettelegges for en helhetlig og praksisnær opplæring i hudpleiefaget, som utvikler grunnleggende yrkeskunnskap?

Kari Grønli

Avdeling for yrkesfaglærerutdanning

Forord

Jeg vil gjerne takke mine elever, kollegaer og medstudenter for inspirerende samarbeid i arbeidet med denne masteroppgaven. Disse har gitt meg tilbakemeldinger som har gjort det mulig å gjennomføre dette prosjektet. Min mann og mine fire barn har også vært gode støttespillere som har oppmuntret meg og gitt meg praktisk og faglig hjelp i disse årene.

Foredragsholdere ved HiAk har gjort samlingene for oss studenter spennende med faglig påfyll i hverdagen og viktige bidrag til denne oppgaven.

En spesiell takk til min tålmodige veileder Hilde Hiim, som har vært den positive og alltid oppmuntrende støttespiller og som har kommet med mange refleksjoner og tilbakemeldinger. Hun har holdt motet mitt oppe til å fortsette.

Bærum, januar 2010

Kari Grønli

Innhold

1	INNLEDNING	6
1.1	PRESENTASJON AV TEMA	7
1.2	PROBLEMSTILLING OG BEGREPSAVKLARING	10
1.3	OPPGAVENS BEGRENSNINGER	11
1.4	BEGRUNNELSE FOR VALG AV TEMA	12
1.5	MÅLET MED OPPGAVEN	13
1.6	TILNÆRMING	14
1.6.1	<i>Praktisk tilnærming</i>	14
1.6.2	<i>Teoretisk tilnærming</i>	15
1.6.3	<i>Egne erfaringer</i>	15
1.7	OPPGAVENS OPPBYGGING	16
2	TEORETISK GRUNNLAG	18
2.1	HVA ER PRAKSISNÆR OPPLÆRING	18
2.1.1	<i>Hva er opplæring?</i>	19
2.1.2	<i>Hva er yrkeskompetanse?</i>	19
2.1.3	<i>I hvilken grad kan skolestisk kunnskap påvirke utviklingen av yrkeskompetanse?</i>	20
2.1.4	<i>I hvilken grad kan det teknologiske kunnskapsynet utvikle yrkeskompetanse?</i>	21
2.1.5	<i>Hva er yrkeskunnskap?</i>	22
2.1.6	<i>Et utvidet syn på kunnskap</i>	22
2.1.7	<i>Hva er yrkesteorien?</i>	25
2.2	DREYFUS OG DREYFUS - YRKESKOMPETANSE OG PRAKSISNÆR OPPLÆRING	27
2.3	PRAKSISNÆR OPPLÆRING I HUDPLEIEFAGET	29
2.4	OPPSUMMERING - HVILKE KONSEKVENSNER KAN DENNE TEORIEN HA I FORHOLD TIL HUDPLEIEUTDANNINGEN OG FOR MITT PROSJEKT	29
3	STYRINGS-DOKUMENTENE - VEIEN TIL EN HELHETLIG OG PRAKSISNÆR OPPLÆRING?	31
3.1	TILRETTELEGGER GENERELL DEL AV LÆREPLANEN FOR HELHETLIG OG PRAKSISNÆR OPPLÆRING? ...	32
3.2	KAN LÆREPLANENE I VG1 HELSE OG SOSIALFAG BIDRA TIL EN PRAKSISNÆR OG HELHETLIG OPPLÆRING INNENFOR PROGRAMFAGET?	32
3.3	LEGGES PLANENE OPP TIL EN OPPLÆRING AV BETYDNING FOR EN HUDPLEIER PÅ VG1 OG SOM ELEVENE DERMED KAN VIDEREUTVIKLE PÅ VG2?	34
3.3.1	<i>Hva sier Læreplan i PTF Vg1 og Vg2 om helhetlig og praksisnær opplæring?</i>	36
3.4	LEGGES KOMPETANSEPLATTFORMEN TIL RETTE FOR EN HELHETLIG OG PRAKSISNÆR OPPLÆRING I UTVIKLING AV YRKESKUNNSKAP?	37
3.5	KONKLUSJON – I HVILKEN GRAD FREMMER LÆREPLANENE HELHETLIG, PRAKSISNÆR OPPLÆRING? ...	38

4	GROVPLAN FOR PROSJEKTET OG PRINSIPPER FOR PRESENTASJON AV DATA.....	40
4.1	MÅL.....	40
4.2	ELEVENES LÆREFORUTSETNINGER	41
4.3	LÆRERNES LÆREFORUTSETNINGER	41
4.4	RAMMEFAKTORER	42
4.5	INNHold I OPPLÆRINGEN	43
4.6	ÅRSJUL.....	44
4.7	OPPSUMMERING AV GROVPLAN FOR PROSJEKTET.	46
5	FORSKNINGSDESIGN OG METODE.....	47
5.1	AKSJON- OG UTVIKLINGSFORSKNING.....	47
5.2	HERMENEUTISKE PRINSIPPER I TOLKNING AV DATA.....	48
5.3	DATAINNSAMLING OG METODEVALG.....	51
5.4	ARBEIDSMETODER FOR INNSAMLING AV DATA	52
5.5	METODETRIANGULERING	57
5.6	OPPSUMMERING.....	57
6	PRESENTASJON AV DATA OG DRØFTING AV RESULTATER OM HELHETLIG OG PRAKSISNÆR OPPLÆRING OG UTVIKLING AV YRKESKUNNSKAP I HUDPLEIEFAGET.....	59
6.1	FASE 1 OPPSTART AV SKOLEÅRET, BLI KJENT SAMTALER OG VALG AV ARBEIDSFORMER.	60
6.1.1	<i>Bli kjent / Elevsamtaler .....</i>	<i>60</i>
6.1.2	<i>Arbeidsmetoder som skal bidra til helhetlig og praksisnær opplæring i utvikling av yrkeskunnskap. ....</i>	<i>61</i>
6.1.3	<i>Elevens oppfatning av gode arbeidsmetoder for å tilrettelegge for en helhetlig og praksisnær opplæring.....</i>	<i>62</i>
6.1.4	<i>Oppsummering etter bli kjent samtalen og tilrettelegging av mappevurdering som arbeidsmetode og andre forslag fra elever på arbeidsmetoder etter første fase.....</i>	<i>63</i>
6.2	FASE 2 ELEVENES FORSTÅELSE AV BEGYNNENDE YRKESKUNNSKAP INNENFOR HUDPLEIE.....	65
6.2.1	<i>Hva sier kompetansemålene om yrkeskunnskap i hudpleie - forberedelse til praksis.....</i>	<i>67</i>
6.2.2	<i>Gruppearbeid med tema hygiene i utviklingen av yrkeskunnskap.....</i>	<i>67</i>
6.2.3	<i>Utviklingssamtaler om yrkeskunnskap – personlige egenskaper. ....</i>	<i>68</i>
6.2.4	<i>Oppsummering av begynnende yrkeskunnskap - valg av temaene hygiene og en hudpleiers personlige egenskaper.....</i>	<i>70</i>
6.3	FASE 3 FORBEREDELSE TIL PTF	72
6.3.1	<i>Oppstart av PTF i Vg2 – sammenheng mellom erfaringer fra praksis og ønske om teoretisk yrkeskunnskap. ....</i>	<i>73</i>
6.3.2	<i>Oppsummering etter planlegging og gjennomføring av oppstart av PTF.....</i>	<i>75</i>
6.4	FASE 4 ARBEIDET MED UNGDOMSBEDRIFT SOM ARBEIDSMETODE I PTF.....	78
6.4.1	<i>Ungdomsbedrift som arbeidsmetode - logger. ....</i>	<i>80</i>
6.4.2	<i>Oppsummering av arbeidet med Ungdomsbedrift i PTF.....</i>	<i>82</i>

6.5	FASE 5 ARBEIDSMETODER I UTVIKLING AV YRKESKUNNSKAP – HUDENS OPPBYGNING OG SOLSKADER.....	85
6.5.1	<i>Arbeidsprosjekt om solskader med loggskrivning og refleksjon - med tanke på helhetlig og praksisnær opplæring.</i>	87
6.5.2	<i>Refleksjon etter arbeidet med solens virkning på huden.</i>	89
6.5.3	<i>Oppsummering etter arbeidsmetoder om hudens oppbygging og oppgaven med sol og solskader.</i> 90	
6.6	FASE 6 ARBEIDSMETODER I UTVIKLING AV YRKESKUNNSKAP –LIVSSTILSSYKDOMMER.....	93
6.6.1	<i>Framføring som arbeidsmetode.</i>	96
6.6.2	<i>Oppsummering i arbeidsmetoder om livsstilssykdommer som utvikler yrkeskunnskap.</i>	97
6.7	FASE 7 ARBEIDSMETODER I YRKESPRAKSIS DER OPPLÆRINGEN UTVIKLER HELHETLIG OG PRAKSISNÆR YRKESKUNNSKAP.....	99
6.7.1	<i>Oppsummering etter praksis</i>	102
6.8	FASE 8 ELEVENES OPPLEVELSER AV UNGDOMSBEDRIFT SOM ARBEIDSMETODE I PTF.	104
6.8.1	<i>Oppsummering av Ungdomsbedrift som arbeidsmetode i PTF.</i>	107
7	HELHETLIG OG PRAKSISNÆR OPPLÆRING SOM UTVIKLER GRUNNLEGGENDE YRKESKUNNSKAP I PROGRAMFAGET HUDPLEIE.....	109
7.1	HVORDAN HAR AKSJONSFORSKNING VÆRT MED PÅ Å UTVIKLE MIN YRKESDIDAKTISKE KUNNSKAP.	109
7.2	BETYDNINGEN AV ELEVMEDEVIRKNING I EN HELHETLIG OG PRAKSISNÆR OPPLÆRING.	111
7.3	HVILKEN BETYDNING HAR ELEVMEDEVIRKNING HATT FOR OPPLÆRINGA?.....	111
7.4	STØTTER STYRINGSdokumentene EN HELHETLIG OG PRAKSISNÆR OPPLÆRING SOM UTVIKLER HELHETLIG YRKESKUNNSKAP?.....	112
7.5	SAMMENHENG MELLOM TEORI OG PRAKSIS	114
7.6	HVORDAN HAR ELEVENE OPPLEVD BRUK AV MAPPEVURDERING FOR Å OPPNÅ HELHETLIG OG PRAKSISNÆR OPPLÆRING?	117
7.7	HVORDAN HAR ELEVENE OPPLEVD PRAKSISUTPLASSERING SOM ARBEIDSMETODE FOR Å OPPNÅ HELHETLIG OG PRAKSISNÆR OPPLÆRING SOM UTVIKLER YRKESKUNNSKAP?.....	118
7.8	HAR ELEVENE OPPLEVD EN SAMMENHENG MELLOM PRAKSIS OG TEORI SOM HAR UTVIKLET DERES YRKESKUNNSKAP?	120
7.9	HVA HAR JEG SOM LÆRER FÅTT AV ERFARINGER.....	121
7.10	MINE AVSLUTTENDE REFLEKSJONER	122

1 Innledning

En undervisningstime i programfaget Hudpleie gav meg en erfaring som senere skulle danne utgangspunktet for problemstillingen i denne oppgaven. Undervisningstimen var planlagt ut fra kompetansemålene fra Vg3 i programfaget, og det var tatt hensyn til rammefaktorer som utstyr, klasserom, elevene og min egen kompetanse. Denne klassen hadde tidligere ønsket at jeg skulle gjennomgå stoffet først for deretter å kunne arbeide senere med tema på egen hånd i praksis. I kompetansemålene i yrkesutøvelse står det: ”*gi råd om behandling av uønsket hårvekst og bruke ulike arbeidsmetodar og apparat.*” (Utdanningsdirektoratet, 2007)

Elevene har behov for å arbeide med apparater, blant annet i forbindelse med hårfjerning. I undervisningstimen var planen å fortelle om ulike apparater og apparatenes forskjellige bruksområder, men jeg forstod raskt at å undervise teori uten å kunne demonstrere koblingen av apparatene samtidig som jeg forklarte, likevel var uheldig. Elevene gav meg umiddelbart tilbakemelding på at stoffet var vanskelig. Jeg hadde kun et vanlig klasserom tilgjengelig, men jeg hadde tilgang på flere av de elektriske apparatene som var nødvendig for å arbeide med de aktuelle læreplanmålene.

Apparatene ble derfor tatt med inn i klasserommet og i det jeg begynte å koble apparatene samtidig som jeg fortalte om strømtypene i kombinasjon med forskjellige behandlingstyper, ble elevene med en gang mer interesserte og engasjerte. Situasjonen i klasserommet endret seg betraktelig fra å bestå av en totalt passiv elevgruppe med oppgitthet i blikket til å bestå av en elevgruppe som stilte spørsmål etter hvert som apparatet ble koblet og det ble gitt eksempler på hvordan de virket.

Selv om vi var inne i et rom som egnet seg dårlig for praktiske øvelser med hensyn til hygiene og ergonomi, ønsket eleven å prøve behandlinger på hverandre med apparatene. De ønsket å kjenne på kroppen hvordan strømmen virket og samtidig kjenne forskjellen på de koblingene de kunne bruke i de ulike behandlingsmetodene. Elevene stilte mange spørsmål underveis. Sammen med elevene diskuterte jeg eksempler på hvordan de kunne forklare til kundene virkningen av de ulike apparatene i de forskjellige behandlingene og vi gikk tilbake til kompetansemålene i læreplanen for å se hva den krevde at de skulle kunne. Under kommunikasjon og samhandling oppdaget elevene mål som de ønsket å vite mer om i forhold til det de holdt på med: ”*Rettleie brukarar om pleie og behandling av hud, hår og negler*”

(Utdanningsdirektoratet, 2008). I kompetansemålene står det også at de skal kunne forklare kunden hvorfor de bør ta de ulike typene behandling. Som en avslutning til gjennomgangen av dette temaet fant de fem mål som de mente var aktuelle for sin problemstilling, samtidig som de oppdaget at alt har en sammenheng. De måtte blant annet vite noe mer om hår og hårets oppbygging og om hygiene. Dette resulterte i uttalelser som: *”Dette kan vi ikke nok om, dette må vi få vite mer om.”*

Denne opplevelsen sammen med flere lignende erfaringer, legger grunnlaget for denne oppgaven. Sammen med elevene har jeg stilt meg spørsmålet om all opplæring kan være helhetlig og praksisnær og om dette eksemplet er praksisnær opplæring som utvikler yrkeskunnskap. Elevene oppdaget at hårfjerning var mer en bare å fjerne hår, det var behov for å kommunisere med kunden for å få en mest mulig vellykket behandling, og ha kunnskaper om hårets oppbygning og funksjon. Timene med elektrisitetslære ble noe helt annet enn det jeg hadde forutsatt. Elevene skrev logg og jeg har valgt å sitere en av disse loggene: *” I denne timen forstod jeg – jeg hørte det, jeg så det og jeg gjorde det.”*

1.1 Presentasjon av tema.

Tema for denne oppgaven er praksisnær og helhetlig opplæring som danner grunnlaget for yrkeskunnskap innenfor hudpleiefaget. I formålet i læreplanmålene for programfaget hudpleie Vg2 blir det lagt føringer for opplæringen der det står: *”Opplæringen skal gi eleven grunnlag for videre utdanning som hudpleier. Opplæringen skal være helhetlig og praksisnær.”*

(Utdanningsdirektoratet, 2006b)

Kompetansemålene i programområdet hudpleie i Vg2 består av tre programfag samt prosjekt til fordypning, som heretter er kalt PTF. Programfagene skal i følge Kompetanseplattformen utfylle hverandre og må ses i sammenheng. Kompetanseplattformen sier at opplæringen skal: *”bidra til å utvikle praktiske ferdigheter i hud- og kroppspleie og kunnskap om apparater, produkter og ulike behandlingsmetoder. Videre skal opplæringen bidra til å utvikle evnen til god kommunikasjon, kundeveiledning og service, og å utvikle kompetanse for salg, markedsføring og drift av hudpleierelaterte bedrifter. Opplæringen skal fremme estetisk sans, kreativitet, sosiale ferdigheter og yrkesetisk forståelse. Gjennom opplæringen skal eleven utvikle evne til å arbeide selvstendig og samarbeide med andre.”* (Utdanningsdirektoratet, 2006a)

Etter Kunnskapsløftet (2006) og med Kompetanseplattformen i hudpleie er det skjedd en utvikling der formuleringen er mer rettet mot praktiske ferdigheter i yrkesutøvelsen for Vg3, men fortsatt er hoveddelen av kompetansemålene delt opp i kunnskapsmål der målene er definert som å gjøre rede for, forklare og drøfte. Selv om mitt mål med opplæringen så langt som mulig har vært å praksisrette undervisningen, har rammefaktorer som timeplaner, tilgang til praksisverksted og læreplaner lagt noen begrensninger med tanke på en ideell opplæringssituasjon.

Føringene i styringsdokumentene står sentralt i arbeidet med denne oppgaven. De viktigste av disse er: Kunnskapsløftet (2006) herunder Prinsipper for opplæringa og kompetansemål med læreplaner og Kompetanseplattformen. Føringene i disse dokumentene er svært viktige i planleggingen av min undervisning og omhandler syn på elevenes rolle og syn på kunnskap. Generell del av læreplanen ble utviklet sammen med Reform 94. Dette styringsdokumentet legger vekt på elevenes personlige utvikling i faget og denne del av lærerplanen ble videreført i Kunnskapsløftet (2006). Kunnskapsløftet (2006) med dokumentet Prinsipp for opplæringa, legger opp til en bevisstgjøring av elevenes yrkesvalg i helse- og sosialfag med faget PTF. Med dette faget er det meningen å tilrettelegge for en mer praksisrettet utdanning i samarbeid med det lokale næringsliv. Formålet med PTF på Vg2 er å gi elevene mulighet til å bli kjent med innhold og arbeidsmåter som er karakteristiske innen utdanningsprogrammet og fordype seg i kompetansemål fra læreplanene på Vg3. Innenfor programfaget Hudpleie skal PTF brukes til opplæring i kompetansemål hentet fra læreplaner i Vg3 i skole. Det skal utarbeides lokale læreplaner basert på de nasjonale kompetansemålene og i læreplanene skal det tydelig framgå hvilke kompetansemål som er blitt brukt. (Utdanningsdirektoratet, 2006e)

Yrkeskunnskap er et sammensatt begrep som det blir viktig å belyse, og forståelsen av dette begrepet har innflytelse på opplæringssituasjonen. (Hiim & Hippe, 2001, p. 20) I samarbeid med mine kolleger ønsker jeg å tilrettelegge opplæringen med arbeidsmetoder som danner en helhetlig og praksisnær opplæring som utvikler yrkeskompetanse innenfor programfaget hudpleie. *”Utgangspunktet er at kunnskapsutvikling med grunnlag i yrkesutøvelse er nødvendig for å utvikle relevante begreper og yrkesteori, som igjen kan utvikle praksis, i en gjensidig, enhetlig prosess.”* (Hiim & Hippe, 2001, p. 21)

Opplæringen innenfor hudpleiefaget har til hensikt å utdanne yrkesutøvere med kompetanse innenfor forebygging av hudsykdommer, utvikle praktiske ferdigheter i faget, utvikle

kunnskap om apparater, kunne møte mennesker i ulike livssituasjoner, utvikle evne til å samarbeide med andre samt arbeide selvstendig. En hudpleier skal også kunne analysere, planlegge, gjennomføre, dokumentere og vurdere sitt arbeid.

En hovedtanke i prosjektet er at jeg sammen med mine kollegaer kan bidra til å utvikle elevenes muligheter til å delta i planleggingen av en helhetlig og praksisnær opplæring, slik det er uttrykt i Læreplanverket og Kunnskapsløftet.(2006) Gjennom et skoleår har mine elever, min kollega og jeg reflektert over helhetlig og praksisnær opplæring og samtidig hvilken yrkeskunnskap og kvalifikasjoner som er naturlig kompetanse for en hudpleier. Som forsker ønsker jeg med dette forsknings- og utviklingsarbeidet å beskrive og forklare arbeidsmetoder som er valgt og samtidig begrunne valget av disse arbeidsmetodene i opplæringen.

Det sentrale i denne oppgaven er elevenes oppdagelser av læring og hva som er meningsfylt å lære for dermed å kunne føre dem videre inn i nye utfordringer. Det er et ønske at elevene skal se seg selv i den situasjonen der de er og bli bevisste på hvilke ønsker de har videre. I generelle del av læreplan står det: *”Læring skjer ved at det nye forstås ut fra det kjente – de begreper en har, avgjør hva en kan gripe og fatte.”* (Læreplan, 1994, p. 22)

Som en del av demokratiseringen i skolen er det nødvendig at elevene til enhver tid deltar i planleggingen av undervisningen. Dette kan stimulere hver enkelt elev til å nå de målene de har satt seg. Det er lagt opp til at elever og lærere skal følge styringsdokumentene innenfor programfaget, men det er ingen klare retningslinjer for hvordan læreplanene bør tolkes. Lærerplanen innenfor hudpleiefaget legger ingen føringer med hensyn til det pedagogiske opplegget, bortsett fra at den stiller krav til en praksisnær og helhetlig opplæring. Læreplanmålene er formulert både som ferdighetsmål, holdningsmål og kunnskapsmål pakket inn i kompetansemålene, men det er opp til hver enkelt lærer hvordan dette blir pedagogisk tilrettelagt for elevene.

Utfordringen med mitt forskningstema blir derfor å tolke hva som er yrkeskompetanse innenfor hudpleie og hvordan opplæringen kan være praksisnær. Det blir naturlig nok sentralt å vite og tolke hva arbeidslivet krever at en hudpleier skal kunne. Det er opp til hver enkelt lærer og elev å sammen tolke hva som er yrkeskompetanse innenfor programfaget hudpleie. *”Hudpleieren arbeider stadig oftere i samarbeid med leger i allmenn- og/eller hudmedisin og*

fysioterapeuter.” (Utdanningsdirektoratet, 2006a) Hudpleieren er ikke autorisert helsepersonell. Ved å lese Kompetanseplattformen kan en tolke at hudpleier bør ha kunnskap om å kunne samarbeide med andre yrker innenfor helse- og sosialsektoren, og også kunne tilegne seg samme kunnskap i helsefremmende arbeid, kommunikasjon og samhandling og også i yrkesutøvelsen som andre autoriserte yrker i helsesektoren. Dette er en interessant utfordring, men denne utfordringen utdyper jeg ikke videre i denne oppgaven.

Det står også i Kompetanseplattformen: ”Yrket bygger på grunnleggende kunnskaper i anatomi, fysiologi, dermatologi, kosmetisk kjemi, de biologiske og kjemiske prosessene i hud, hår og negler samt elektrisitetslære.” (Kompetanseplattformen, 2005, p. 1) Her blir det også et definisjonsspørsmål hva læreplanmålene definerer som grunnleggende kunnskaper. Hva er yrkesrelevant innenfor hudpleiefaget og hvordan kan min kollega og jeg i samarbeid med våre elever legge opp til en opplæring som er meningsfull innenfor dette temaet?

I faget PTF kan elevene i helse- og sosialfag ved vår skole velge det yrket de ønsker å utdanne seg i allerede i Vg1 og deretter utvikle dette videre i Vg2. Både i Vg1 og Vg2 er det læreplanmålene fra Vg3 som er styrende. Med dette faget har flere av elevene kunnet fordype seg innenfor yrket hudpleie allerede i to år innenfor målene i Vg3. Dette gir elevene en sjanse til å spesialisere seg innenfor enkelte tema over lengre tid enn tidligere og det gir også elevene større utviklingsmuligheter i faget enn tidligere.

Skolen blir oppfordret til å se programfagene i en sammenheng og jeg ønsker å se nærmere på hvordan jeg som lærer i faget kan være med å påvirke denne prosessen. Med (2006) ligger det nye muligheter til utvikling av nye undervisningsmetoder som kan være med på å påvirke yrkeskunnskapen til våre elever. Her ønsker jeg å være med å bidra med min kompetanse, sammen med mine kollegaer på skoler og næringslivet, for å tilrettelegge for utvikling av yrkeskompetanse som er i tråd med det næringslivet krever. Jeg ønsker å forske på egen praksis der resultatet av denne forskningen kan utvikle kunnskap som kan ha interesse for andre lærere på feltet, i første rekke innenfor hudpleiefaget, men også i andre helse- og sosialfag.

1.2 Problemstilling og begrepsavklaring

Ut fra mine tanker om tema for denne oppgaven har jeg kommet fram til følgende problemstilling:

Hvordan kan det tilrettelegges for en helhetlig og praksisnær opplæring i hudpleiefaget, som utvikler grunnleggende yrkeskunnskap?

Begrepsavklaring:

Helhetlig opplæring : Med helhetlig opplæring er min førforståelse å finne «mening» med en opplæring der alle fagene er sett i en sammenheng og der opplæringen ikke bare rettes mot det faglige, men også mot menneskelige egenskaper og der fag og menneske blir sett på som en helhet. (Læreplan, 1994, p. 11)

Praksisnær opplæring: Min førforståelse av praksisnær opplæring er en opplæring som er nær knyttet opp mot praksis og der arbeidsprosessene er med i planlegging av teorien. Waage understreker betydningen av å bruke arbeidsoppgaver som utgangspunkt i yrkesdidaktikken. Han hevder at yrkesdidaktikken ikke avviser teori, men at teori blir sett i sammenheng med faglige handlinger som står sentralt i praksis. (Waage, 1999, p. 118) I

Elevene: I denne oppgaven er det elevene innenfor programområdet hudpleie vg2 som har vært med i mitt forskningsarbeid. Det er disse elevene som oppmerksomheten er rettet mot i min problemstilling.

Yrkeskompetanse: ”Å ha yrkeskompetanse vil si å være utdannet til å utøve et yrke. Du kan ha yrkeskompetanse med eller uten fag- eller svennebrev. Yrkeskompetanse omfatter faglig kompetanse og nøkkelkompetanse”. (Nilsen & Sund, 2008, p. 118) Hiim og Hippe definerer yrkeskunnskap som den kunnskap vi bruker i yrkesutøvelsen. (Hiim & Hippe, 2001)

Ut over dette er min forståelse for yrkeskompetanse mestring, bevissthet, innsikt og engasjement og eierskap for yrket. Yrkeskompetanse blir også beskrevet som. ”*de forutsetninger dvs. kunnskaper, holdninger, vilje, tillit, engasjement, samt andre relevante personlige forutsetninger som individet har, som ligger til grunn for dets praksis i en gitt situasjon.*” (Gjötterud, 1997, p. 32)

1.3 Oppgavens begrensninger

Det kunne i dette forsknings- og utviklingsarbeidet vært naturlig å analysere læreplanene i fellesfagene innenfor programfaget hudpleie for å vurdere den helhetlige og praksisnære

opplæringen. Dette anser jeg ville blitt et like stort forsknings- og utviklingsarbeid som tema innenfor denne oppgaven, og derfor har jeg valgt å begrense meg til et utvalg av mål i programfagene og PTF.

Det kunne vært interessant å belyse hvorfor den ene arbeidsmetoden som er valgt i dette prosjektet er bedre enn den andre, men jeg har valgt å fokusere på hva elevene opplever som helhetlig og praksisnær opplæring ut fra deres tilbakemeldinger.

I denne oppgaven har jeg valgt teoretiske perspektiver fra Hilde Hiim og Else HIPPES yrkesdidaktikk og yrkeskunnskap. I tillegg har jeg valgt å legge hovedtyngden av teoretiske perspektiver på teori som er brukt ved forelesninger ved dette masterstudiet. samt teorien til Dreyfus og Dreyfus, Lauvås og Handal, McNiff og Wachterhausen, Winther, Schøn og Stenhouse.

1.4 Begrunnelse for valg av tema

Hudpleiefaget har de senere årene fått en vinkling der livsstil og helse sett i en helhetlig sammenheng er blitt en viktig del av opplæringen. På bakgrunn av at elevene kan foreta et yrkesvalg allerede på Vg1 i PTF, får elevene et større innblikk i de forskjellige programvalgene innenfor helse- og sosialfag. Det ser ut til å ha resultert i at de som har valgt hudpleie i PTF i VG1, er sikrere i sitt valg i Vg2 og vet noe mer om hva de har søkt seg til enn tidligere elever. Likevel er det en oppfatning blant flertallet av våre elever at de ikke er klar over mengden av yrkesteori i faget.

Når elevene kommer til Vg2, skal de tilegne seg tung teoretisk yrkeskunnskap. Dette innebærer at elevene må forholde seg til mange faguttrykk og vanskelige ord som de ikke har vært forberedt på. Helsefremmende fag i Vg1 går langt mindre i dybden i humanbiologi enn det gjorde før Kunnskapsløftet (2006). Det kan diskuteres om dette er heldig eller uheldig, men dette har resultert i at elevene har færre referansepunkter å henge kunnskapen på enn det som var tilfelle tidligere. Dette behøver ikke å ha noen betydning for utvikling av yrkeskunnskap på Vg2 og Vg3.

Det sentrale i dette prosjektet er å tilrettelegge for en opplæring der elevene ser helhet og sammenheng mellom teori og praksis og der de får forståelse for den yrkeskunnskap som er nødvendig for å bli gode yrkesutøvere i faget. (Læreplan, 1994, p. 18)

Det er lagt opp til et bredt samarbeid mellom næringslivet og skolen i Kunnskapsløftet.(2006) Dette er også en av årsakene til endringer i læreplaner, men dette krever at næringsliv og arbeidsplasser kommuniserer hva de ønsker fra skolen. Ofte skal elevene i hudpleiefaget ut i praksis i små bedrifter med bare en eller to ansatte. Elevene kan også komme ut ved spa-sentre, helsevesenet knyttet til institusjoner og sykehjem, bofellesskap og foreninger. I institusjoner står livskvalitet sentralt. Institusjoner fordrer et nært samarbeid med alle involverte parter, som pårørende og pleiere, og hudpleiefaget får en annen betydning i dette samarbeidet enn for eksempel ved en liten hudpleieklinikk. Dette samarbeidet synliggjør hudpleierens plass i et helhetsperspektiv. Det blir viktig å forberede både elever og arbeidsplasser på at elever i utplassering bør gi muligheter for rekruttering til arbeidslivet og ikke ansees for en merbelastning, slik det blir oppfattet av mange arbeidsgivere i dag. Dette er en utfordring som krever oppmerksomhet. Denne problemstillingen er alt for omfattende til å gå videre på i denne oppgaven samtidig som mine kollegaer og jeg har måttet ta hensyn til denne utfordringen i planleggingen sammen med våre elever.

1.5 Målet med oppgaven

Målet med dette forsknings- og utviklingsarbeidet er å finne ut av hva som er grunnleggende yrkeskunnskap og hva som er helhetlig og praksisnær opplæring innenfor hudpleiefaget. Det blir viktig å finne innhold og arbeidsformer i undervisningen der elevene blir mer bevisst på sin yrkeskunnskap. I tillegg blir det viktig å synliggjøre for næringslivet og lokalmiljøet hva denne yrkesfaggruppen sitter inne med av yrkeskunnskap og kompetanse innenfor forebyggende helsearbeid.

I arbeidet med denne oppgaven ønsker jeg også å få et mer bevisst forhold til mine undervisningsmetoder i den hensikt å tydeliggjøre elevenes egen kompetanse og inspirere til videre utvikling. I Prinsipp for opplæringen står det at jeg som lærer skal jeg stimulere elevenes og lærlingenes/lærekandidatenes lærelyst, utholdenhet og nysgjerrighet, samt få frem elevenes evne til å se egne utviklingsmuligheter ut fra de erfaringer de har opparbeidet seg underveis i opplæringen i ulike situasjoner.(Utdanningsdirektoratet, 2006d) Jeg håper eksemplene på arbeidsmetoder som er gitt i denne oppgaven kan være til inspirasjon for andre lærere i helse- og sosialfag som er i samme situasjon.

1.6 Tilnærming

Gjennom elevarbeider, dokumenterte refleksjoner fra elevene og ved intervjuer og logger ønsker jeg å få svar på min problemstilling. Ifølge Stenhouse er tradisjonell teknologisk orientert forskning og teoriutvikling lite relevant for lærerens yrkeskunnskap. Det er et alternativ å begrunne, beskrive og utvikle begreper i sin egen praksis. Stenhouse sier at undervisningen kan betraktes som engangshendelser og disse engangshendelsene er avhengig av deltakernes fortolkning og opplevelser. (Hiim & Hippe, 2001, p. 263) Det er prosessen i disse engangshendelsene som er sentrale i mitt forsknings- og utviklingsarbeide. I tillegg til dokumentasjonen fra min praksis ønsker jeg å få svar på min problemstilling gjennom litteraturen jeg har lest. Ved å lese faglitteratur ønsker jeg å opparbeide en kompetanse i opplæringen. Målsettingen er å vurdere hva helhetlig og praksisnær opplæring innebærer for undervisningen.

1.6.1 Praktisk tilnærming

Jeg har valgt å bruke en fenomenologisk og hermeneutisk forskningsmåte i dette forskningsarbeidet. I den fenomenologiske forståelsen er det individets opplevelse som er det viktige. Det er den subjektive læringen som blir viktig. I tolkningen av opplevelsen er det den hermeneutiske tenkningen som blir sentral. Tolkningen av oppdagelsene mine ute i praksis kan være med på å utvikle min yrkespraksis. Det er et ønske å få fram det elevene oppdager som yrkeskompetanse i hudpleiefaget. Jeg ønsker å beskrive konkrete arbeidsmetoder og gi eksempler, gjennom innsamling av data, på hvordan elevene i Vg2 i programfaget hudpleie utvikler sin yrkeskompetanse. Innsamling av data foregår ved hjelp av logger og refleksjonsnotat etter erfaring fra praksis, elevsamtaler og innlevering av elevarbeider. Ved hjelp at data kan min kollega og jeg sammen med elevene følge med i elevenes kompetanseprosess. Samtidig kan vi erfare hvordan utfordringer i utvikling av yrkeskompetanse kan utvikle ny kompetanse i opplæringen.

Oppdagelsene de involverte parter får gjennom denne oppgaven, er knyttet til programfaget hudpleie ved min skole. Denne oppgaven vil derfor gjenspeile subjektive opplevelser ved denne skolen. Det er imidlertid min intensjon at denne oppgaven også kan være til hjelp i tolkningen av yrkeskompetanse innenfor programfaget ved andre skoler, der begrepene helhetlig og praksisnær kan bli et eksempel til etterfølgelse også for andre kollegaer innen bransjen.

Det blir sentralt i oppgaven å få frem forståelsen av de ulike kunnskapsbegrepene og hvordan denne forståelsen kan fremme yrkeskunnskap. Denne forståelsen må sees i sammenheng med innsamling av data. I tillegg blir det viktig å få en forståelse for hva helhetlig og praksisnær opplæring er og hvilken betydning denne formen opplæringen har for forståelse av yrkeskunnskap.

1.6.2 Teoretisk tilnærming

I denne oppgaven har jeg brukt definisjonene av kunnskapsbegrepet til blant annet Hiim og Hippe, Lauvaas og Handal og Waage, og det er de ulike synene på kunnskap som blir tolket i forhold til metodene som er brukt. De forskjellige kunnskapsbegrepene er delt inn i taus kunnskap, påstandskunnskap og fortrolighetskunnskap. ”Disse begrepene blir ofte forbundet med erfaringslæring og praksisbasert læring.” (Hiim & Hippe, 2001, p. 78) Innenfor disse begrepene er det andre kunnskapsbegrep som jeg vil analysere senere i oppgaven.

Det tause kunnskapsbegrepet uttrykker i følge Hiim og Hippe: ”kan ikke artikuleres i språklig form og kunnskapens tause dimensjoner kommer til syne i det vi gjør, i eksempler på meningsfylt omgang med tingene og bruk av begreper og regler.” (Hiim & Hippe, 2001, p. 78)

Påstandskunnskap blir definert som det motsatte av taus kunnskap og som helt og holdent blir artikulert språklig. ((Hiim & Hippe, 2001, p. 78) Fortrolighetskunnskap er den tause kunnskap som bare kan tilegnes gjennom nærkontakt og erfaring med de aktuelle fenomenene, fortrinnsvis i form av praktisk yrkesutøvelse. (Hiim & Hippe, 2001, p. 84) Ved fortrolighetskunnskap kan elevene vise hva de har erfart av yrkeskunnskap og får dermed vist denne i praksis.

Hiim og Hippe sier videre at taus kunnskap, fortrolighetskunnskap og påstandskunnskap eller verbalisert kunnskap handler om ulike aspekter av helhetlig yrkeskunnskap. (Hiim & Hippe, 2001, p. 87) I dette forsknings- og utviklingsarbeidet blir det vesentlig å gi eksempler på metoder som kan utvikle helhetlig yrkeskunnskap og utvikle disse metodene videre.

1.6.3 Egne erfaringer

Jeg opplever at det har vært en utfordring å følge de endringene som det er lagt opp til i Kunnskapsløftet (2006) der intensjonene er at det skal være et nærmere samarbeid mellom

arbeidsliv og skole. Min opplevelse er at elevene allerede på Vg1 bør få en god forståelse av hva det vil si å velge hudpleiefag som utdanningsretning. Denne muligheten har de nå fått med PTF. Elevene som har tatt et valg av utdanning innenfor hudpleiefaget allerede på Vg1, bør få prøve yrket så tidlig som mulig for å kunne få mulighet til å erfare hva dette yrket innebærer, få yrkeserfaring og få erfaring med hva som kreves av yrkeskunnskap.

Min erfaring har vært at mange elever ikke får mulighet til å prøve, men blir plassert ut i andre programfag innenfor helse, eller de blir sittende på et venterom og bla i ukeblader en hel arbeidsdag. Noen blir godt tatt vare på av andre lærere som ikke har hudpleiefagbakgrunn, men som likevel kan gi et tilbud som elevene har vært fornøyd med, mens andre jobber på hudpleieverksted på en skole sammen med en hudpleielærer.

På vår skole har vi et samarbeid med tre andre videregående skoler i nærmiljøet. Dette samarbeidet har gjort det mulig å dekke alle programfagene innenfor helse- og sosialfagene, med unntak av ambulansefaget. Samarbeidet har gitt elevene mulighet til å velge det programfaget de ønsker å fordype seg i og har også medført at hudpleieverkstedet på vår skole er blitt et populært tilbud. Den tilbakemeldingen elevene gir, er at dette er morsomt fordi de får gjøre praktiske arbeidsoppgaver som de opplever er relevant i det yrket de skal ut i. Utfordringen for meg og mine kollegaer blir å stimulere til fortsatt nysgjerrighet i programfaget i Vg2, på tross av tung yrkest teori i faget.

1.7 Oppgavens oppbygging

Fra min første erfaring med undervisning i skolen har det vært tydelig at elevene er mer inspirert til å lære teori så lenge de kan se sammenheng mellom teori og praksis. Det har vært spennende å følge med på elevenes interesse for teoriundervisning. Der de selv har sett nødvendigheten av teori etter praktiske øvelser, er motivasjonen for å lære langt høyere. Å starte med teori først, for så å måtte forklare hvorfor dette er nødvendig for utførelsen i praksis, har vært for noen av elevene fullstendig uforståelig. Dette har resultert i følgende kommentar fra en Vg2 elev: *"Jeg kunne like gjerne ha gått på "bilmekk". Det er så mange vanskelige uttrykk og jeg forstår ikke hvordan jeg skal bruke dem."*

I kapittel 1 og i innledingen til dette forsknings- og utviklingsarbeidet har jeg begrunnet mitt valg av problemstilling og hva det blir viktig for meg å arbeide videre med. Videre beskriver

jeg i dette kapitlet de forskjellige kunnskapsbegrepene og min framgangsmåte i forskningen begrunnelsen for valg av tema.

I kapittel 2 beskriver jeg det teoretiske grunnlaget for dette forsknings- og utviklingsprosjektet, relevant forskning, hva som blir lagt i sentrale begreper i oppgaven og hvordan disse begrepene er blitt omtalt i teorien.

I kapittel 3 beskriver jeg styringsdokumentene, hva kompetansemålene og læreplan generell del sier om helhetlig og praksisnær opplæring og yrkeskunnskap for hudpleier. Jeg ser også på Kompetanseplattformen for hudpleiefaget og for læreplanene for vg2 og vg3. Læreplanen for PTF blir også beskrevet i oppgaven.

I kapittel 4 presenterer jeg grovplan for forsknings- og utviklingsprosjektet.

I kapittel 5 beskriver jeg aksjonsforskningen og hvilken betydning denne forskningen har hatt i arbeidet med dette forsknings- og utviklingsarbeidet, valg av metode og innsamling av data.

I kapittel 6 presenterer jeg mine data og hvordan disse data har hatt innvirkning på helhetlig og praksisnær opplæring og yrkeskunnskap i hudpleie. Jeg har valgt å dele skoleåret opp i åtte faser. Det er en drøfting av resultatene etter hver fase. Hver fase blir belyst ut fra Kvaales tre nivåer: sitater og detaljerte observasjonsbeskrivelser, referat/ sammendrag av utsagn og observasjoner, vurdering i lys av erfaring/yrkesteori (Hiim & Hippe, 2001, p. 288)

I kapittel 7 oppsummerer jeg hva jeg har funnet ut om tilrettelegging av helhetlig, praksisnær utdanning for hudpleiere. Jeg drøfter funn i data i forhold til den opprinnelige teorien om grunnleggende yrkeskunnskap. Jeg diskuterer hva jeg hadde forventet og hvilke oppdagelser jeg har gjort gjennom prosjektet.

2 Teoretisk grunnlag

I dette kapitlet vil jeg presentere den teori dette forsknings- og utviklingsarbeidet har lagt til grunn og det vitenskapssyn som påvirker dette forsknings og utviklingsarbeidet. Jeg ønsker å vise hvilken teori som kan belyse helhetlig og praksisnær opplæring samt hvilke begreper som dermed blir sentrale. Gjennom mitt valg av teori er det et ønske å presentere ny forståelse og hvilke konsekvenser dette kan få for min yrkespraksis. For å belyse min problemstilling blir det også nødvendig å belyse og diskutere kompetanse- og kunnskapsbegrepene.

Innenfor helse- og sosialfag generelt har undervisningen ofte et preg av et teknologisk kunnskapssyn der undervisningen har hatt karakter av formidling og der det innenfor de ulike fagene har vært lagt opp til arbeid med teoretiske oppgaver. Elevene er blitt vurdert i forhold til hva de har klart å reprodusere språklig av kunnskaper innenfor faget. Det skal være en helhetlig og praksisnær opplæring står det i læreplanen for hudpleiefaget. Ifølge den tradisjonelle opplæringen i helse- og sosialfag får elevene en kunnskap der de blir vurdert etter hva de kan reprodusere. Denne formen for kunnskap er påstandskunnskap ut fra de logiske positivistenes kunnskapsoppfatning. (Lauvås & Handal, 2000) Elevenes lærebøker i hudpleiefag inneholder mye påstandskunnskap som de skal kunne reprodusere i ulike sammenhenger.

Programfaget hudpleie har også vært preget av en undervisning basert på denne typen kunnskapssyn. Jeg har gjort meg noen tanker om denne undervisningen kan bli helhetlig og praksisnær og om denne formen for undervisning kan gi den kunnskap og yrkeskompetanse som programfaget krever.

I dette kapitlet ønsker jeg å presentere hvilke teorier som belyser helhetlig og praksisnær opplæring og hvilke former for yrkeskunnskap og yrkeskompetanse som legger grunnlaget for helhetlig og praksisnær opplæring.

2.1 Hva er praksisnær opplæring

Etter å ha lest litteratur av forfattere som Hiim og Hippe (2001), Kvale (1993), Lauvås og Handal (1997), Mjelde (2001), Schøn (1988), Waage (1999,) og Winter (1989) har jeg fått en videre forståelse av praksisnær opplæring. Denne forståelsen krever også en avklaring av

begrepene yrkeskompetanse, yrkeskvalifikasjoner, yrkeskunnskap, yrkesteori, praksisteori og yrkespraksis.

Jeg ønsker å bruke disse begrepene til å utvikle min undervisningspraksis, i samarbeid med elever og andre kollegaer, for dermed å få en bedre forståelse av helhetlig og praksisnær opplæring. Nilsson (1981) sier: ”Å oppleve utdanningen som meningsfull er en forutsetning for kompetanseutvikling og yrkestilpasning.” (Mjelde, 2001, p. 43). Skolehverdagen er oppstykket i timer og elevene kan ha forskjellige fag både fellesfag og program fag på en og samme dag. ”De dagene elevene er i verkstedet lærer de i en helhetlig sammenheng med basis i fysisk virksomhet og samhandling.” (Mjelde, 2001, p. 43). I teoritimene derimot kommer ofte formidlingsundervisningen til uttrykk med sterkt skille mellom fagene. Elevene vil ofte oppleve at det som skjer i verksted og det som skjer i teoritime ikke henger sammen og undervisningen i teoritimene blir opplevd som meningsløs. Opplæringen blir ikke opplevd som helhetlig og praksisnær. ”Den lærendes tilegnelse av ords generelle sammenlignende mening er høyst avhengig av å være satt i en spesiell kontekst. Hvis den lærende ikke har erfart en bestemt livssituasjon, forblir den lærendes forståelse av ordene som generaliserer erfaring, ufullstendig inntil hverdagslivet introduserer erfaringer som forståelsesdybde til det generelle ordet.” (Mjelde, 2001, p. 46) Mjelde skriver her at det teoretiske blir ufullstendig og lite forståelig dersom de ikke blir sett i den sammenhengen der de blir benyttet i praksis.

2.1.1 Hva er opplæring?

Hva er det som gjør det mulig å lære? For meg som lærer blir det viktig å sette meg inn i hva dette dreier seg om, og jeg har valgt tre punkter:

”Læring skjer med oss uten at vi er klar over dette

Vi selv bygger eller konstruerer kunnskap

Vi utfører faglige handlinger i konkrete situasjoner og lærer ved å gjøre.” (Waage, 1999, p.

13) I dette forsknings- og utviklingsarbeidet blir det siste punktet vesentlig da det har fokus på praksisnær opplæring der praksis er utgangspunkt for læring. (Kvale, Nielsen, Bureid, & Jensen, 1999)

2.1.2 Hva er yrkeskompetanse?

Kompetanse er brukt som et begrep der det faglige stemmer overens med utøverens arbeidsoppgaver. ”Generelt forstås kompetanse som det å ha evne, myndighet, kunnskap eller ferdigheter til bestemte handlinger” (Kvale, et al., 1999, p. 241)

Yrkeskompetanse blir en kompetanse der yrkesutøveren utfører arbeidsoppgaver på en måte som samsvarer med den faglige kompetansen som kreves i yrket. ”*Det er behov for større bevisstgjøring om kunnskapens grunnlagstenkning i yrkes- og profesjonsutdanningen. Dette er nødvendig for å forstå kunnskapens og forskningslitteraturens begrensninger og muligheter, og for å kunne utvikle en kritisk og reflektert yrkeskompetanse.*” (Hiim & Hippe, 2001, p. 52)

Når en yrkesutøver skal søke på en stilling, blir det ofte stilt krav til kvalifikasjoner. I denne sammenhengen blir det lagt vekt på hvilken utdanning yrkesutøveren har og også hvilken praksis utøveren har som kan tilfredsstillende kvalifikasjonene arbeidsoppgavene til stillingen krever. Det vil si at det i kvalifikasjonskrav både legges vekt på både utdanning og praksiserfaring.

Kompetanse og ønske om kvalifikasjoner til en stilling ute i praksis kan derfor sprike. I denne oppgaven blir det derfor viktig å belyse om opplæringen er praksisnær og gir den kompetansen som yrkespraksis krever. Kompetanse blir også beskrevet av Gulbrandsen (1994): ”*de forutsetninger dvs. kunnskaper, holdninger, vilje, tillit, engasjement, samt andre relevante personlige forutsetninger som individet har, som ligger til grunn for dets praksis i en gitt situasjon.*” (Gjølterud, 1997, p. 32)

2.1.3 I hvilken grad kan skolestisk kunnskap påvirke utviklingen av yrkeskompetanse?

Den store utfordringen innenfor hudpleiefaget er at opplæringen i enkelte situasjoner skjer adskilt fra de praktiske arbeidsoppgavene og at opplæringen i de enkelte fag dermed blir mer skolestisk rettet. Nielsen og Kvale definerer skolestisk kunnskap som ”*Kunnskap om fakta og regler, som kan uttrykkes språklig uttømmende og formidles skriftlig, for eksempel i lærebøker.*” (Kvale, et al., 1999, p. 182) Som nevnt tidligere er det teknologiske kunnskapssynet rettet mot formidlingspreget undervisning. Det teknologiske kunnskapssynet blir også omtalt i Nielsen og Kvale (1999), der de refererer til Wackerhausen som bruker ”det skolestiske paradigme” i forbindelse med dette kunnskapssynet.

I det skolestiske kunnskapssynet som er definert tidligere av Nielsen og Kvale, stiller Wackerhausen seg tvilende til om denne formen for kunnskap alene kan bidra til å utvikle yrkeskompetanse. ”*Hvis formålet med utdanningen er kompetanse, hvis kompetanse blant annet omfatter ikke-proposisjonell kunnskap, ikke-personlig kunnskap, kroppskunnskap, ikke-*

regelbaserte ferdigheter og så videre, og hvis disse formene for kunnskap og ferdigheter ikke oppnås (i alle fall ikke tilsiktet og fullstendig) gjennom skoleundervisning, så blir de forskjellige formene for ikke-skolastisk (situert) læring essensielle og ikke bare av perifer interesse. Og det gjelder både i de korte praktiske utdanningene og i de lange akademiske, herunder forskerutdanninger, for alle har kompetansedannelse som sitt mål, og ingen kompetanseformer er utelukkende skolastisk konstituert” (Kvale, et al., 1999, p. 190)

2.1.4 I hvilken grad kan det teknologiske kunnskapssynet utvikle yrkeskompetanse?

Innenfor helse- og sosialfag generelt og innenfor hudpleie spesielt er det en dominerende oppfatning at teori kan læres for praksis, det vil si at praksis og praktisk yrkeskunnskap blir å forstå som anvendelse av teori og teoribaserte prosedyrer. Mye av forskningslitteraturen om yrkes- og profesjonskunnskap kritiserer denne typen teknologisk kunnskap for å være for enkelt. Kunnskapsløftet (2006) ser til en viss grad ut til å være påvirket av denne kritikken. Det har for eksempel skjedd en endring av vurderingsformen innenfor hudpleiefaget etter Kunnskapsløftet (2006). Eksamen er blitt praksisrettet, men læreplanene er delt inn i adskilte programfag med egne kompetansemål og ikke alle disse kompetansemålene er funksjonsbaserte og knyttet til yrkesutøvelse. Arbeidsmetodene blir derfor i stor grad tilrettelagt med teori, med i beste fall to dager i verksted og tre dager i teorirom på Vg3. I Vg2 er fordelingen to dager i praksis på grunn av PTF, de resterende tre dager er det teori. I Vg1 er det en dag med PTF i uken, de resterende dagene er det teori med unntak av en uke praksis i første og siste halvdel av skoleåret. Dette praktiseres noe forskjellig fra skole til skole. Kunnskapsløftet (2006) legger vekt på at yrkesopplæringen skal være mer yrkesrettet og at samarbeidet mellom skole og arbeidsliv skal være mer knyttet til hverandre enn tidligere ved opprettelsen av faget PTF.

I det teknologiske kunnskapssynet blir teori lært før praksis. Teorien med de regler og den fagkunnskap dette medfører, blir tatt med ut i praksis. I læreplanmålene for hudpleiefag står det at elevene skal kunne gjøre rede for, gi eksempler på og drøfte innenfor programfagene helsefremmende arbeid og kommunikasjon og samhandling. I yrkesutøvelsen skal elevene demonstrere og utføre. Læreplanmålene i hudpleiefaget viser at læreplanmålene er delt i teoretiske kunnskapsmål og praktiske utøvelsesmål, og de fleste målene er planlagt ut fra et teknologisk kunnskapssyn.

2.1.5 Hva er yrkeskunnskap?

Kunnskap er i utgangspunktet det vi vet, men også det vi kan gjøre, som for eksempel kunnskap som er forankret i praksis. Det vil si at teoretisk kunnskap må være knyttet sammen med praksiskunnskap for å kunne utføre en arbeidsoppgave i praksis.

”Et menneske utgjør en helhet, det er ikke minst synlig når vi handler. Da foregår det et samspill mellom fysisk aktivitet, tankevirksomhet, følelser, holdninger og holdninger til å nå sine mål.” (Waage, 1999, p. 22)

Handlinger er forutsatt av kunnskap, ferdigheter og holdninger som skjer i en sammenheng. Det personen gjør viser kunnskap, ferdigheter og følelser. Det vil si at en handling har flere uttrykksmåter for kunnskap.

Hiim og Hippe (2001) henviser til definisjonen til Lauvås og Handal (1990) om yrkeskunnskap: ”Yrkeskunnskap vil si all den kunnskapen man bruker i yrkesutøvelsen, all den profesjonelt relevante kunnskapen. Den utgjøres av verbaliserte begreper og teorier, av tause elementer, av fortrolighet med fenomener, av handlingsferdigheter og av etiske og følelsesmessige vurderinger. Kjernen i yrkeskunnskapen er at disse dimensjonene er uløselig sammenvevd i et system som kan være i standig utvikling etter hvert som man utøver, erfarer, leser og lærer mer”. (Hiim & Hippe, 2001, p. 86) Det helhetlige blir viktig og det er ikke dermed sagt at påstandskunnskapen som er definert senere i oppgaven nødvendigvis blir lært kun gjennom formidlingspreget undervisning, men også gjennom praksis. Undervisningen skal bli lagt til rette der hovedpoenget med kunnskapsbegrepet er det helhetlige. (Hiim & Hippe, 2001, p. 85)

2.1.6 Et utvidet syn på kunnskap

Yrkeskunnskap er noe mer enn bare kunnskap. Det vil si noe mer enn bare å bruke teorien og regelbaserte arbeidsmetoder. En samhandling mellom handling, følelser, forståelse og språk er en helhetlig kunnskap der det praktiske og det teoretiske er nært knyttet sammen og sett i sammenheng med selve yrkesutøvelsen. (Hiim & Hippe, 2001, p. 87) De påfølgende kunnskapsbegrepene er med på å klargjøre en helhetlig kunnskap der disse begrepene går i hverandre.

Personlig kunnskap er kunnskap jeg tar med meg inn i undervisningen etter å ha undervist i videregående skole i flere år, etter og ha drevet egen bedrift med flere ansatte samt andre erfaringer fra arbeidslivet og i skolen. Dette er erfaringer som vi kommer til å ta med oss bevisst eller ubevisst inn i klasserommet og som er en del av vår praksisteori i opplæringen. (Lauvås & Handal, 2000, p. 88) Elevene kommer også inn i klasserommet med en ryggesekk som er mer eller mindre tung å bære, fylt av gode og dårlige erfaringer fra skole og privatliv. Noen elever har en medfødt evne til omsorg og empati og er i stand til å reflektere over eget arbeid fra første dag på Vg2, mens det for andre i langt større grad er behov for å tilegne seg erfaringer ved å prøve og feile. Erfaringen er også elevenes praksisteori. Denne praksisteori vil være med å påvirke elevene i deres utvikling av ny praksisteori i deres yrkesutøving som hudpleier.

På samme grunnlag som mine elever tar med seg sin etablerte praksisteori inn i klasserommet og utvikler ny praksisteori i opplæringen vil også mine nye erfaringer fra oppdagelser i opplæringen utvikle min profesjonsteori som lærer. Mine erfaringer fra tidligere Vg2 klasser har påvirket min undervisning.

Polany, (1958) var opptatt av den kunnskap som yrkesutøveren tilegner seg uavhengig av teori, men som finnes innenfor et praksisfellesskap. Denne personlige kunnskapen er det vanskelig å tilegne seg på annen måte enn å ha blitt ”påvirket” av sine omgivelser innenfor yrkesområdet, mener Polany. Denne personlige kunnskapen er en helt spesiell kunnskap som følger deg som person og som er den særegne unike ”konstruksjon” og som dermed ikke kan dokumenteres skriftlig, mener Polany. (Lauvås & Handal, 2000, p. 89) I denne sammenhengen har taus kunnskap og personlig kunnskap blitt kunnskapsbegreper som det er nødvendig å se i en helhet.

Taus kunnskap står sentralt hos Lauvås og Handal (2000) og referer til tre tolkninger av begrepet ”Taus kunnskap”. De mener begrepet referer til forestillinger om virkeligheten og også til verdier, følelser, holdninger og ferdigheter og sammenligner taus kunnskap like mye med kompetanse som med kunnskap. Videre mener de at denne kunnskapen er den kunnskapen vi har, men som vi ikke kan forklare. Vi tilegner oss kunnskapen gjennom å gjøre ting. En hudpleieelev tar signaler når en kunde fryser og pakker ekstra godt inn med tepper. Andre hudpleiere ser ikke disse signalene gjennom kroppsspråk og må lære det med gjentatte øvelser. Taus kunnskap blir en del av personligheten og den opptrer som en ubevisst

kunnskap. Sist, men ikke minst, definerer de taus kunnskap som en kunnskap som er et resultat av praksis og i tillegg oppsummerer de taus kunnskap som en kunnskap som blir brukt der kunnskapen faller utenom teori og praksis, men der det blir nødvendig å kunne bruke denne tause kunnskapen i sammenheng for at den skal gi noen mening.

Hudpleieelevne ser at de får bedre kommunikasjon med kundene ved å være imøtekommende og vise evne til samarbeid og respekt. For noen er dette en selvfølge, men for andre er dette en kunnskap de opparbeider seg gjennom praksis og som etter hvert blir en del av deres tause kunnskap gjennom gjentatte øvelser i praksis.

Påstandskunnskap er kunnskap som vi tilegner oss gjennom bøker som er skrevet av andre.

De logiske positivistene har videreført en arv som tilsier at kunnskapsbegrepet skal kunne formuleres språklig og det skal kunne dokumenteres med empiriske metoder. Dersom kunnskapen ikke kan dokumenteres med empiriske metoder, blir denne form for kunnskap ikke sett på som den virkelige kunnskap.(Lauvås & Handal, 2000, p. 92) Det blir stilt spørsmål ved om vitenskaplig kunnskap er ren påstandskunnskap uten den tause kunnskapen. Det blir hevdet at også kunnskap på et høyt teoretisk nivå har noe taus kunnskap i seg. En hudpleieelev kan ha mye kunnskap om livsstilssykdommer, men dersom kunnskapen om livsstilssykdommer ikke kan sees i sammenheng med de behov kunden har og det kundekortet som de skal fylle ut, blir det ingen helhetlig kompetanse der elevene kan se sammenhengen mellom påstandskunnskap og taus kunnskap, som igjen kan sees i sammenheng med refleksjon gjennom handling.

Fortrolighetskunnskapen finnes ikke i bøker og har dermed ingen språklig form. Dette er kunnskap som opparbeides gjennom erfaring. Denne erfaringen kan elevene opparbeide seg i verkstedet på skolen eller ute i praksis. Det handler om erfaringer som de ellers ikke ville ha fått på skolebenken. De får erfaring med hvordan det daglige arbeid innenfor yrket foregår og opparbeider seg noen ferdighetskunnskaper. Denne erfaringen kan settes opp mot de påstandskunnskaper de tidligere har tilegnet seg eller de får en bedre forståelse for påstandskunnskapen og nytten av denne. Gjennom logger, refleksjoner og veiledning med lærer kan lærer og elev sammen konkretisere den påstandskunnskapen elevene har og dermed også avdekke elevens fortrolighetskunnskap. Denne kunnskapen kan også øke elevenes evne til å se helhet og sammenheng mellom teori og praksis både i klasserommet og i verkstedet. Elevene har påstandskunnskap om forskjellige hudtilstander, men de må også kunne se denne kunnskapen i sammenheng med den kunden de skal behandle. Dersom de ikke har evne til å

knytte praksis opp mot teoretisk kunnskap, ser vi heller ingen helhetlig yrkeskunnskap om tema.

Det kan ta tid før elever ser sammenhenger mellom praksis og teori og utvikler helhetlig fortrolig yrkeskunnskap. Det er vanskelig for en hudpleier å forklare skillet mellom de forskjellige hudtilstander og hvordan de kjenner om en person er stresset og har stramme muskler eller hvordan de skal kunne selge produkter uten å virke påtrengende. Dette er fortrolighetskunnskap som det tar tid å tilegne seg. Dette er en kunnskap som ofte blir opparbeidet underveis og der samtalen mellom medelever og lærer blir viktig i skolesituasjon og mellom kollegaer og veileder i praksis.

Ferdighetskunnskap er den kunnskap som blir vist i praktiske øvelser. *"ferdigheter er blitt forbundet med fysisk aktivitet og med kropp eller legeme"* (Waage, 1999, p. 23) Denne kunnskapen blir utviklet gjennom gjentatte øvelser av samme arbeidssituasjon. Massasje, hårfjerning og salgsteknikker er eksempler på viktige ferdigheter for en hudpleier. Disse ferdighetskunnskapene blir også utviklet underveis med hudpleiers erfaringer innenfor yrket og blir en del av hudpleierens ferdighetskunnskaper. (Waage, 2000) Ferdighetskunnskaper kan bli utviklet i sammenheng med påstandskunnskap gjennom samtaler og veiledning og kan også sees i sammenheng med taus kunnskap.

2.1.7 Hva er yrkesteori?

Yrkesteori er teori som bidrar til å gi perspektiver på og begrunnelser for yrkesutøvelsen, og den bør i stor grad utvikles i sammenheng med yrkesutøvelsen. Yrkesteori er ikke en sum av utdrag fra generelle teoretiske disipliner. (Hiim & Hippe, 2001, p. 49)

Teorien som blir til ut fra foreliggende teorier, blir betegnet som påstandskunnskap og blir ofte presentert fra lærer til elev som tavleundervisning eller ved å løse teoretiske oppgaver. Denne teorien kan det ofte være vanskelig for elevene å forstå fordi de ikke kan knytte det opp mot egen fortrolighetskunnskap og erfaringskunnskap.

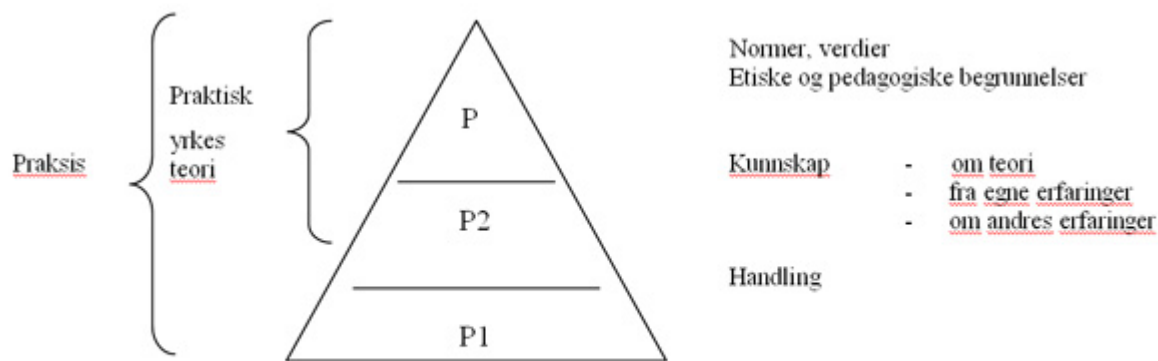
Yrkeskompetanse blir av Lauvås og Handal beskrevet i tre nivåer: **Det første nivået** er den enkleste forestillingen om praksis eller praktikerens teori. På dette nivået foregår selve handlingen. En hudpleier utfører en ansiktsbehandling. Denne behandlingen blir bestemt ut fra den kunden som skal få behandling. Det kan for eksempel være problemer med acne eller

tørr hud og irritert hud. Hudpleieren har som regel en anelse om hva som er hensiktsmessig eller hva som er forsvarlig å gjøre. Produkter som egner seg til bruk for denne kunden, blir brukt, og hudpleieren gir kunden råd om videre behandling. Hudpleieren må bruke den kompetanse som finnes der og da for å kunne utføre den behandlingen kunden har kommet for å få. For en hudpleier nytter det ikke å tenke over lengre tid på hvilken behandling denne kunden trenger.

Det andre nivået er også praktikerens teori, men den er mer artikulert. Det er flere følelser inne i handlingen om hva som er mest hensiktsmessig ut fra praksiserfaringer og teoretisk begrunnelse. Teorien er mer reflektert enn i første grad. I dette nivået har hudpleieren gitt flere behandlinger til samme eller andre kunder i samme situasjon og opparbeidet seg både praktiske erfaringer og teoretisk kunnskap der det blir naturlig å gjøre andre valg enn det som ble gjort etter første behandling. Hudpleieeleven har fått mer praksiserfaring og velger nye metoder etter egen refleksjon over tidligere valg.

I det tredje nivået er teorien vitenskaplig begrunnet. Her er behandlingen utført på grunnlag av hva som er forsvarlig å gjøre i en bestemt situasjon. Dette er vurderinger av behandlinger som blir gjort ut fra subjektive erfaringer. Det kan være vanskelig å begrunne valg av behandlinger på dette nivået, men det er valg som blir tatt ut fra etiske, teoretiske og erfaringsmessige valg. (Lauvås & Handal, 2000) Hudpleieren bestemmer seg for valg av behandling ut fra lignende erfaringer med tilsvarende behandling, for eksempel om acne. Hudpleieren har gjort tilsvarende mange behandlinger til å ta egne og kanskje også utradisjonelle valg og i tillegg har hudpleieren lest teori om behandlingen som kan støtte valget. Hudpleieren kan, ut fra etiske vurderinger, avslutte behandlingen og vurdere videre behandling hos hudlege. I andre tilfeller kan kunden ha gått lenge med muskler og skjelettplager, og hudpleieren velger å anbefale fysioterapeut framfor egne behandlinger.

”Hensikten er å få den tause kunnskapen fram i dagen slik at yrkesutøvere kan forsøke å artikulere og analysere den, ta stilling til den og utvikle den videre. I denne virksomheten er ikke veilederen dommer, men deltaker”. (Lauvås & Handal, 2000, p. 118) Yrkespraksis er regler og retningslinjer som er basert på teoriene. Disse teoriene er knyttet til spesielle ferdigheter som det er nødvendig å kunne utføre.

Praksistrekanten (Lauvås og Handal 1990)

Figur 1: (Lauvås & Handal, 2000, p. 177)

2.2 Dreyfus og Dreyfus - yrkeskompetanse og praksisnær opplæring.

Før jeg kommer nærmere inn på hva Dreyfus og Dreyfus sier om yrkeskompetanse og praksisnær opplæring, er det naturlig å beskrive de fem ulike nivåene eller stadiene som Dreyfus og Dreyfus mener ligger til grunn for kompetanseutvikling:

Første nivå: novise

Novise eller nybegynner er den yrkesutøver som i første rekke lærer seg regler og instruksjoner og prøver å huske disse. Hiim og Hippe bruker definisjonen til Nielsen og Kvale (1999): *”Normalt starter undervisningsprosessen med at lærer løser opp oppgavesituasjonen i kontekstfrie trekk som nybegynneren skal gjenkjenne uten å ha tidligere erfaring på oppgaveområdet. Begynner får så noen regler til å bestemme handlinger på grunnlag av disse trekkene, omtrent som en datamaskin som følger et bestemt program.”* (Hiim & Hippe, 2001, p. 55) For en hudpleiers vedkommende kan dette dreie seg om å utføre massasjeregrep i ryggmassasje. Hudpleieren er mer opptatt av å gjøre massasjeregrepene riktig enn å kjenne etter og spørre om kunden har smerter i ryggen under massasjen.

Andre nivå: viderekommen begyner

På dette stadiet har yrkesutøveren lært å se annen meningsfull teori eller arbeidsoppgaver som er relevante i forholdet til de første regler og instruksjoner. Undervisningen kan nå bygge videre på både regler og instruksjoner, samt erfaringer som eleven har oppdaget i arbeidet med regler og instruksjoner. I denne fasen har hudpleieren lært at hun kan kjenne tegn på ryggplager og samtidig spørre kunden om han/hun har smerter under massasjen.

Tredje nivå: kompetanse

På dette nivået er det kommet en oppdagelse av flere regler og instruksjoner som eleven må forholde seg til. Yrkesutøveren må velge hva som blir riktig i de ulike situasjoner og føler ansvar for de valgene som blir tatt i de ulike situasjonene. På dette nivået kan hudpleieren ta stilling til om de svarene kunden gir og de tegnene som ryggplagene viser gjør det forsvarlig å fortsette behandlingen. Det kan ligge på et behandlingsnivå der hudpleieren bør overlate behandlingen til annet helsepersonell, men hudpleieren har få andre lignende situasjoner å sammenligne med.

Fjerde nivå: dyktighet

På dette nivået har yrkesutøveren gjort seg noen positive og negative erfaringer i sine tidligere valg som den kan bygge videre på for å vurdere veien videre. Det er fortsatt vanskelig å skille mellom de ulike erfaringene og hva som blir riktig å velge i nye situasjoner og en tar derfor et valg som blir gjort uten for mange overveielser. Ut fra tidligere erfaringer med ryggmassasje, kan hudpleieren gi råd om kunden bør fortsette med ryggmassasje eller om det er nødvendig å gi andre anbefalinger

Femte nivå: ekspertise

Her har yrkesutøveren en viten om hva som må gjøres og hvordan dette må gjøres. Yrkesutøveren kan ta avgjørelser ut fra situasjonen og bruker sin erfaring til å treffe de rette valgene. Hudpleieren kan ut fra sine erfaringer anbefale andre typer behandlinger og vurdere om det er behov for et samarbeid med andre yrkesgrupper som fysioterapeut eller lege. På dette stadiet har en hudpleier flere eksempler å sammenligne med og kan derfor gjøre vurderinger ut fra egne erfaringer.

Med disse nivåene som utgangspunkt diskuterer Dreyfus og Dreyfus det positivistiske teknologiske kunnskapssynet. De diskuterer de begrensninger dette kunnskapssynet har i forhold til kompetanse og ekspertkunnskap. (Hiim & Hippe, 2001, p. 58)

Å forstå hvordan en arbeidsoppgave skal utføres er noe helt annet enn å forholde seg kun til regler, og dette kommer tydelig fram i de fem nivåene. Det er bare på nederste nivå det blir brukt regler, altså bare på begynner nivå. Senere mener Dreyfus og Dreyfus regler vil være hemmende i yrkesutøvelsen.

Den avanserte kompetansen og ekspertkunnskap handler om et helhetlig overblikk. Det som skjer i handling, skjer ut fra det som er nødvendig handling i øyeblikket. Følelsesmessige forhold til handlingen er avhengig av yrkesutøverens ansvar og bakgrunn for handlingen. Erfaringer blir også en viktig del av handlingen. Denne handlingen er det kun mulig å utføre etter lang erfaring i ulike praktiske situasjoner.

Dreyfus og Dreyfus kaller denne formen for handlingskompetanse for holisme. Holisme innebærer å kjenne helhetlige forhold uten å dekomponere dem. (Hiim & Hippe, 2001, p. 60) Videre sier Hiim og Hippe: *”Ekspertkunnskap har en karakter av helhet, av å tolke nye situasjoner i lys av erfaringer med tidligere, lignende situasjoner og handlingsmønstre.”* (Hiim & Hippe, 2001, p. 60)

2.3 Praksisnær opplæring i hudpleiefaget.

Nye elever og yrkesutøvere trenger regler, mener Dreyfus og Dreyfus. Dette begrunner de med at det er lettere å begynne med et grunnlag for en større handling og deretter bygge ut dette grunnlaget. En nybegynner må få demonstrert det som det er nødvendig å lære og som det er viktig å legge vekt på i en arbeidsoppgave og deretter utvide arbeidsoppgavene ut fra grunnlag og erfaringer underveis. Det er på denne måten man lærer ut fra det første stadiet i kompetansemodellen. (Hiim & Hippe, 2001, p. 61)

Dreyfus og Dreyfus mener erfaringer står sentralt i den veien en yrkesutøver arbeider seg fram fra novise til ekspert. De mener at all erfaring er en fordel og at dette er avgjørende. De mener at instruksjon eller formell utdanning er viktig på det første stadiet, men derfra til å utvikle seg til ekspert er i hovedsak basert på erfaring, er deres mening. Lauvås og Handal mener instruksjon også er viktig på ekspertstadiet som for eksempel gjennom videreutdanning, faglitteratur og forskjellige typer kursvirksomhet. (Lauvås & Handal, 2000, p. 107)

2.4 Oppsummering - Hvilke konsekvens kan denne teorien ha i forhold til hudpleieutdanningen og for mitt prosjekt.

I dette kapitlet har jeg vurdert ulike teorier om opplæringen i den videregående skole. I tillegg har jeg definert de forskjellige kunnskapsbegrepene og den betydningen disse begrepene kan ha for dette prosjektet. Teorien uttrykker at elevene lærer ved å gjøre. (Waage, 1999) I tillegg blir yrkeskunnskap definert som noe som skjer rundt selve yrkesutøvelsen. (Hiim & Hippe,

2001) Det blir derfor viktig i dette prosjektet å tilrettelegge for en opplæring der elevene kan arbeide praktisk med hudpleiefaget og der de kan tilegne seg ferdigheter i yrkesutøvelsen. Min oppgave blir å kombinere yrkesutøvelsen med kunnskapsbegrepene der den tause kunnskap sammen med påstandskunnskap kan utvikle ferdigheter i faget. Utfordringen blir å prøve ut arbeidsmetoder sammen med kollegaer og elever der elevene kan oppleve fasen fra novise mot ekspertnivå som er beskrevet i Lauvås og Handal og der elevene og også mine kollegaer og jeg utvikler oss i vår praksis fra P1 til P3 nivå sammen i det doble praksisfelt som fagarbeider og faglærer. I arbeidet med denne oppgaven er det et ønske at elevene skal tilegne seg yrkeskompetanse og se sammenhengen mellom teori og praksis på en meningsfull måte og kunne bruke den kunnskap som de tilegner seg til å utvikle sin egen praksis. Lauvås og Handal og Dreyfus og Dreyfus har med denne teorien fått betydning for planleggingen videre. Denne teorien kan ha betydning for utvikling av den yrkeskunnskap som hudpleieyrket krever samtidig som den gir en forståelse for hvordan helhetlig og praksisnær opplæring kan bli tilrettelagt for våre elever.

3 Styringsdokumentene - veien til en helhetlig og praksisnær opplæring?

Læreplanverket er som tidligere nevnt i kapittel en, en del av styringsdokumentene i Kunnskapsløftet (LK06). Det er lærerens viktigste arbeidsverktøy i planleggingen av undervisningen. Læreplanverket består av Opplæringslova, generell del, prinsipper for opplæring med læringsplakaten, læreplaner for programfag og fellesfag og Kompetanseplattformen som beskriver sluttkompetansen i programfagene.

Opplæringslova dekker lov om grunnskolen, lov om videregående opplæring, lov om videregående opplæring i bedrift og lov om voksenopplæring. I Opplæringslovas formålsparagraf § 1-2 blir det framhevet et helhetlig kompetansesyn der opplæringen skal tilrettelegge for å hjelpe eleven med å utvikle sin personlighet, tilpasse opplæringen til den enkelte og legge grunnlag for lærings- og utviklingskompetanse.

Læreplanene for Vg1, Vg2 og Vg3 består av kompetansemål for de ulike programfagene med sluttvurdering, fellesfagene og PTF. Etter Kunnskapsløftet (2006) ble programfagene innenfor hudpleie delt inn i helsefremmende arbeid, kommunikasjon og samhandling og yrkesutøvelse. Med grunnlag i Opplæringslova skal disse fagene sees i en helhetlig sammenheng. Læreplanen gir føringer for hva opplæringen skal inneholde og den sier det er viktig med en helhetlig og praksisnær opplæring. Dette krever samarbeid mellom kollegaer som er involvert i opplæringen og arbeidsplassen der elevene skal praktisere. Skoleplakaten eller læringsplakaten utdyper bestemmelsene i Opplæringslova og kommer i tillegg til læreplanene. Den inneholder prinsipper for opplæringen som skal kvalitetssikre undervisningen. Kompetanseplattformen ble utarbeidet for å beskrive den yrkeskompetanse som en yrkesutøver innefor programfaget skal ha tilegnet seg og den dannet også grunnlaget for læreplanene i faget.

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for styringsdokumentene, hvordan jeg tolker disse og hvordan disse gir uttrykk for tilrettelegging av helhetlig og praksisnær opplæring og utviklingen av yrkeskunnskap.

I tolkningen av styringsdokumentene ønsker jeg å se på om den generelle læreplanen og læreplanen for Vg1 og PTF tilrettelegger for helhetlig og praksisnær opplæring som skal utvikle yrkeskunnskap innenfor hudpleiefaget. Legger planene opp til læring av betydning for en hudpleierelev på Vg1 og som elevene dermed kan videreutvikle på Vg2? Legger planene opp til et godt grunnlag med hensyn til praksisbasert, helhetlig hudpleieutdanning? Gir planene en god ramme for relevant, helhetlig, praksisnær utdanning

3.1 Tilrettelegger generell del av læreplanen for helhetlig og praksisnær opplæring?

Generelle del av læreplanen tar utgangspunkt i opplæringslovens § 1-2 og den tar for seg de ulike formål med opplæringen. Det er grunnlag for å si at dette er et samlingsdokument for grunnopplæringen og skal videreføre det helhetlige kompetansesynet i opplæringen. Den beskriver elevenes utvikling som menneske i møte med skole og livets oppgaver i skole og i arbeidsliv. Den gir føringer for hvordan opplæringen skal forberede barn, unge og voksne på ulike utfordringer i livet for å kunne ta vare på seg selv og andre. Generelle del av læreplanen setter fokus på menneskets dannelse og skolens oppgave er å utvikle elevenes evne til å være menneske, som det meningssøkende, det skapende, det arbeidende, det allmenndannende, det samarbeidende samt det miljøbevisste mennesket som tilslutt skal resultere i det integrerte mennesket. Dette er de verdier som skolen skal legge vekt på i planleggingen av arbeidsmetoder og innhold. I generell del av læreplanen står det: *”I opplæringen må kunnskap utgjøre et gjennomtenkt utvalg som presenteres med progresjon, slik at det gir oversikt og skaper sammenheng. Undervisningen må planlegges på tvers av fag, slik at relevansen av dem for hverandre trer fram og mer helhetlig forståelse utvikles.”* (Læreplan, 1994, p. 36). Jeg vil påstå at generelle del av læreplanen legger opp til en helhetlig opplæring.

3.2 Kan læreplanene i Vg1 helse og sosialfag bidra til en praksisnær og helhetlig opplæring innenfor programfaget?

Det står i formålet til læreplanen for Vg1 Helse- og sosialfag at opplæringen skal være praksisnær og tverrfaglig og opplæringen skal knytte teori og praksis sammen. Det er flere læreplanmål som inneholder aktuelle tema som kan utvikle yrkeskunnskap for hudpleieren, som: *”forklare korleis kroppen er bygd opp og fungerer i forhold til livsstilssjukdommar, og forklare konsekvensar av svikt i vitale kroppsfunksjonar.”* (Utdanningsdirektoratet, 2006b) Målet er formulert som et kunnskapsmål og ferdighetene til å bruke denne kunnskapen er ikke omtalt i målet. En hudpleier skal kunne vise sine ferdigheter i en behandlingssituasjon og

kunne kommunisere om livsstilssykdommer. Dette er nødvendig ferdighet for å kunne utføre en behandling på kunder med livsstilssykdommer. For å tilrettelegge for en helhetlig og praksisnær opplæring er det viktig at elevene ikke bare har kunnskap om livsstilssykdommer, poenget må være at de også skal forstå meningen med denne kunnskapen og kunne reflektere over når de har behov for å demonstrere den i praksis. Først da blir denne kunnskap en del av elevenes yrkeskunnskap.

I et annet av kompetansemålene på Vg1 under helsefremmende arbeid heter det at eleven skal kunne: ”gjere greie for kva den enkelte kan gjere for å halde ved lag eit godt immunforsvar og førebyggje smittespreiing og forklare kva smittespreiing kan føre til.”

(Utdanningsdirektoratet, 2006c) I praksis i behandling av kunder opplever elevene mange situasjoner der de får erfaring med smittsomme sykdommer. Dette kan være sykdommer som kunden forteller at de har og som en hudpleier må forholde seg til i en behandlingssituasjon. En kommende hudpleier kan ikke bare forklare hvordan de skal forebygge smittespredning, de må også vite hvordan de i praksis skal lage prosedyrer for å unngå disse sykdommene. Disse erfaringene får hudpleieren ved å praktisere og gjøre mange behandlinger i forskjellige situasjoner. I de tilfeller der det er vanskelig for skolen å tilrettelegge for praksis kan dette få konsekvenser for det yrkesfaglige innholdet. Opplæringen kan lett bli splittet og delt i en teoridel og en praksisdell og jeg påstår dermed at elevene ikke vil oppleve opplæringen som helhetlig og praksisnær innenfor sitt fagområde. Læreplanen for helse- og sosialfag legger opp til en generell innføring innenfor programfagene slik jeg tolker det. Dersom det er mulig for eleven å se helhet og sammenheng fra Vg1 slik som prinsippene i Kunnskapsløftet (2006) og generell del av læreplan legger føringer for, er det mulig for elevene å knytte relevant kunnskap til sitt interesseområde. Dersom elevene får mulighet til å praktisere og reflektere, kan målene i Vg1 ha betydning for deres yrkeskunnskap allerede tidlig i utdanningsløpet.

Videre i læreplanen for Vg1 i kompetansemålene for kommunikasjon og samhandling står det: ”*Elevene skal gi døme på korleis empati kjem til uttrykk i handlingar, og sjølv kunne vise empati i veremåten sin*”. (Utdanningsdirektoratet, 2006c) I dette målet er det også avgjørende at elevene får prøve ut empati i praksis. Elevene bør i størst mulig grad utføre behandlinger der de kommer i kontakt med kunder. Ved å praktisere får elevene øve seg i forskjellige situasjoner der empati vil bli en naturlig del av yrkesutøvelsen, men som de uten praktisk erfaring vil ha vanskeligere for å oppdage. Dersom elevene i stor grad skal gi eksempler på

empati som et kunnskapsmål, og ikke praktisere dette målet som en ferdighet kan dette målet miste sin relevans i opplæringen.

Videre i kompetansemålene for Vg1 har jeg trukket fram følgende eksempel innenfor yrkeskunnskap: ”Eleven skal gjøre greie for kvifor det er viktig med heilskapleg og tverrfagleg samarbeid og gi døme på yrkesgrupper som er med i slikt samarbeid.” (Utdanningsdirektoratet, 2006c) Dette er enda et mål som bygger på kunnskapsmål, i dette målet er det også behov for ferdighetskompetanse for å utvikle yrkeskunnskap som hudpleier. En hudpleier skal underveis i behandlinger av kunder kunne vurdere om det er nødvendig å anbefale kunden å ta kontakt med andre yrkesgrupper som eksempelvis fastlege, hudlege eller fysioterapeut. Denne vurdering av samarbeid med andre yrkesgrupper krever praktisk erfaring for ”å trene blikket” som det står i den generelle del av læreplan om det skapende menneske.

Slik jeg tolker læreplanen i programfaget i Vg1 bygger den på et teknologisk kunnskapssyn der undervisningen har karakter av formidling og der det innenfor de ulike fagene har vært lagt opp til arbeid med teoretiske oppgaver. Planen er delt i programfag med kompetansemål og elevene skal: gjøre greie for, drøfte og forklare. Etter min mening egner læreplanen for Vg1 seg lite i sin nåværende form for tilrettelegging av helhetlig og praksisnær opplæring. Inndeling i kompetansemålene har også medført at det skal settes karakter i hvert enkelt programfag, men eksamen er tverrfaglig praksisrettet og blir utarbeidet lokalt.

3.3 Legger planene opp til en opplæring av betydning for en hudpleier på Vg1 og som elevene dermed kan videreutvikle på Vg2?

Som et resultat av inndelingen av læreplanene med programfag, oppfatter jeg at læreplanen i stor grad er delt inn i kunnskapsmål, men med noen ferdighetsmål. Lennart Nilsson sier om yrkeskunnskap at den ikke kan bli betraktet som en ”sum” av skolefag eller vitenskapsdisipliner. (Hiim & Hippe, 2001, p. 93)

I programfaget helsefremmende arbeid Vg1 skal elevene forklare sammenheng mellom helse og livsstil og forklare og drøfte egen helse og egen livsstil. Det mye av den samme ordlyden i kompetansemålene i Vg2, men dersom jeg skal følge kompetansemålene mellom Vg1 og Vg2 og formuleringen i disse målene, er de fleste målene: drøfte, forklare, gjøre greie for og gi eksempler på. I målene i Vg2 står det i et av målene at elevene skal *kunne ”drøfte sammenhenger mellom levevaner fysisk aktivitet og kosthold”* og i et annet mål ”gi eksempler

på sammenheng mellom kosthold og frisk hud”. (Utdanningsdirektoratet, 2006c) Dette er kompetansemål som har en sammenheng fra Vg1 og til Vg2, men målene er ikke satt i sammenheng med yrkesutøvelsen av faget. Den tilrettelegger igjen for en generell og ikke spesifikk yrkeskunnskap. Det er etter min mening ikke tilrettelagt for en helhetlig og praksisnær opplæring ut fra hvordan kompetansemålene er oppdelt og formulert.

Kompetansemålene i kommunikasjon og samhandling i Vg1 skal gi elevene opplæring i kunnskaper om kommunikasjon, og de skal ha kunnskaper om hva som kjennetegner trivsel og velvære og hvordan de kan være medvirkende til dette. I det eneste praktiske utøvelsesmålet innen kommunikasjon og samhandling på Vg1, slik jeg tolker det, heter det: *”Eleven skal kunne kommunisere med forskjellige brukere ut fra deres behov og modningsnivå”*. (Utdanningsdirektoratet, 2006b)

Elevene i Vg2 skal ut fra kompetansemålene drøfte og gi eksempler på hva respekt, toleranse og omsorg innebærer for hudpleieren. Målene i Vg1 kan bli rettet mot en hudpleiers arbeidsoppgaver og behov for yrkeskompetanse. Drøftingen av denne typen kommunikasjon danner grunnlaget for en helhetlig og praksisnær opplæring i hudpleiefaget, men slik kompetansemålene er inndelt i dag, er det ikke lagt til rette for å se praktiske ferdigheter og teknologisk kunnskap i en sammenheng. Det er vanskelig å tilrettelegge for en helhetlig og praksisnær opplæring dersom jeg som lærer skal følge dette målet akkurat slik det står.

Det blir videre i kommunikasjon og samhandling på Vg1 lagt vekt på betydningen av empati og å kunne forklare hvilke etiske dilemmaer for eksempel en yrkesutøver kan bli konfrontert med. Det er mange sider ved hudpleiefaget innenfor dette tema som kan bli diskutert og reflektert over, som for eksempel kosmetisk kirurgi, behandle kunder med ulik bakgrunn og der hudpleieren under behandling kan få mistanke om hudsykdommer. Kompetansemålet er formulert med å forklare, men for å oppnå en helhetlig og praksisnær opplæring i begynnende yrkeskunnskap krever det at det blir demonstrert og gitt praktiske eksempler. Elevene bør få mulighet til å observere og være tilstede der etiske dilemma blir diskutert i praksis, for deretter å ha mulighet til å reflektere over øvelser sammen med yrkesutøver med erfaring fra faget.

I kompetansemålene i yrkesutøvelsen på Vg1 er det ingen av målene som er funksjonsbaserte mål. Målene er planlagt ut fra et snevert syn på kunnskap der det er lagt vekt på

påstandskunnskap. I yrkesutøvelsen skal elevene forklare hvorfor det er viktig med tverrfaglig samarbeid og gi eksempler på yrkesgrupper som er med i et slikt samarbeid. Dersom elevene på Vg1 kan være tilstede der praktiske yrkesoppgaver utøves, kan de oppleve betydningen av tverrfaglig samarbeid og dette kan bidra til å legge grunnlaget for den helhetlige forståelsen for yrkeskunnskap innenfor hudpleieyrket. I disse situasjonene er det tilrettelagt for et utvidet kunnskapssyn. Elevene får være tilstede i praksis og de blir stilt overfor utfordringer og blir prøvd i deres ferdigheter, refleksjon over gjennomføring og ny forståelse kan bli utviklet.

3.3.1 Hva sier Læreplan i PTF Vg1 og Vg2 om helhetlig og praksisnær opplæring?

Det blir utviklet lokale læreplaner i PTF ved hver enkelt skole. PTF starter med seks timer i Vg1. Allerede på Vg1 har elevene mulighet til å bli kjent med sitt yrkesvalg. I alle Vg2 program har PTF ni timer pr. uke og elevene skal også nå få mulighet til å arbeide innenfor det yrket de har valgt. I PTF kan elevene bli kjent med sitt yrke ute i næringslivet. Både i Vg1 og Vg2 skal elevene ta utgangspunkt i læreplanmålene for Vg3, men målene skal bli tilrettelagt på det nivået hver enkelt elev er i utdanningen. Dette faget kan gi elevene større mulighet til å utvikle sin helhetlige yrkeskompetanse og tilrettelegge for en mer helhetlig og praksisnær opplæring.

Kompetansemålene for yrkesutøvelse i Vg3 er formulert mer som ferdighetsmål enn målene i Vg2. Målene bruker ferdighetsmål som: planlegge, utføre, bruke og gi råd. Det er opptil hver enkelt skole hvordan de velger å tilrettelegge PTF, men formålet i PTF Vg1 er å gi elevene mulighet til å prøve ut enkelte eller flere sider av aktuelle lærefag innen relevant utdanningsprogrammer som for eksempel hudpleiefaget. Elevene skal i dette faget få erfaringer med innhold, oppgaver og arbeidsmåter som karakteriserer de ulike yrkene innen utdanningsprogrammene og fordype seg i kompetansemål fra læreplanene på Vg3.

Dette forsknings- og utviklingsarbeidet er avhengig av et gjensidig samarbeid med kollegaer, elever og ledere på min arbeidsplass. Opplæring med praksisplass i bedrifter har vist seg å være vanskelig i enkelte situasjoner. Vi har derfor vært avhengig av å kunne tilrettelegge faget PTF som en hudpleieklinikk i skolens verksted og i tillegg arbeide ved bo- og behandlingssentre i nærmiljøet. Kollegaer har, i samarbeid med elevene, forsøkt å tilrettelegge for utfordringer og arbeidsoppgaver som er mest mulig identiske med de oppgavene elevene vil stå overfor i arbeidslivet. Dette har vi gjort blant annet ved å invitere kunder og tilrettelegge for behandlinger på lik linje med hudpleieklinikker i arbeidslivet. Lokale

læreplaner er laget med utgangspunkt i Vg3 målene. Rammefaktorer ved skolen, som støtte i ledelsen, er nødvendig for å kunne oppfylle prinsippene for helhetlig yrkeskunnskap og helhetlig og praksisnær opplæring. Det er ikke alltid et samsvar mellom mine kollegaer og ledelsens forståelse av helhetlig og praksisnær opplæring. Vi ønsker oss flere muligheter til å utføre praktiske arbeidsoppgaver sammen med elevene. Mer tilgang til verksted hadde gjort vårt syn på helhetlig og praksisnær opplæring mer gjennomførbart. Slik læreplanen i PTF er formulert legger den, etter vår oppfatning ikke til rette for helhetlig og praksisnær opplæring så lenge det er kompetansemålene i Vg3 som blir lagt til grunn for opplæringen.

3.4 Legger Kompetanseplattformen til rette for en helhetlig og praksisnær opplæring i utviklinga av yrkeskunnskap?

I Kompetanseplattformen for står det: ”Hudpleieren arbeider med avanserte produkter, apparater og metoder. Yrket bygger på grunnleggende kunnskaper i anatomi, fysiologi, dermatologi, kosmetisk kjemi, de biologiske og kjemiske prosessene i hud, hår og negler samt elektrisitetstlære.” (Kompetanseplattformen, 2005) Det er ingen steder i kompetansemålene der det er nevnt noe om grunnleggende kunnskaper i anatomi, bortsett fra å gjøre rede for huden, håret og neglenes oppbygning. Det står også at de skal bruke apparater, men det er ikke spesifisert hva slags apparater. De apparatene det her er rimelig å tro er relevante er: apparater til fjerning av hår, milier, apparater som skal brukes til tilføring av fuktighet i huden og apparater som kan dempe forskjellige hudproblemer som acne og couperose.

Kompetanseplattformen gir opplæringsstedet en del utfordringer, da det ikke står spesifisert hva elevene skal kunne av grunnleggende anatomi. Denne kunnskapen har elevene heller ikke med seg fra Vg1. Det blir derfor opp til hvert enkelt opplæringssted og/eller lærer hva som blir vektlagt innenfor dette området. Kompetanseplattformen kommer likevel med noen tydelige føringer for hvilke arbeidsoppgaver en hudpleier må kunne arbeide med og som jeg i planleggingen av opplæringen kan ta hensyn til sammen med mine elever.

Kompetanseplattformen legger til rette for føring for læreplaner ved å bruke funksjonsbaserte arbeidsmåter som: anvende, utføre, arbeide og kommunisere. Kompetanseplattformen er ikke inndelt i programfag, og det er etter min mening lettere å bruke denne som utgangspunkt for yrkeskompetanse. Denne gir en mer helhetlig forståelse av opplæringen.

3.5 Konklusjon – i hvilken grad fremmer læreplanene helhetlig, praksisnær opplæring?

Basert på min oppfatning og erfaring fra opplæringen i den videregående skole og min førforståelse, kan jeg ikke si at det er tilrettelagt for helhetlig og praksisnær opplæring i programområdet. Elevene skal vurderes i hvert programfag i programområdet der det blir satt en karakter ut fra grad av måloppnåelse. Til tross for at flere av temaene på Vg1 også har mye til felles med tema og mål i Vg2, er den generell i formuleringen og gjenstand for subjektiv tolkning. Dette gir ingen garanti for helhetlig og praksisnær opplæring. Det er nødvendig å lete etter funksjonsbaserte læreplanmål og det er dermed ikke samsvar mellom formålet og ordlyden i læreplanmålene.

Flere av kompetansemålene i Vg2 har relevante tema som grunnlag for hudpleieutdannelsen dersom det blir satt i en sammenheng med praksisfeltet innenfor faget. Det kan bli en utfordring for lærere innenfor faget å kunne se det i sammenheng med elevenes interesser og videre valg i de ulike programfagene. Få av kompetansemålene er funksjonsbasert. Det blir en didaktisk utfordring å tolke målene i den retning som det blir gitt føringer for i læreplanen generell del. Der er det stikkord som øvelser i praktisk arbeid, forankre det ukjente i det kjente, iakttagelser og opplevelser og der opplæringen må unngå oppsplitting av fag som er grunnlaget for læreplanen i programfaget.

Målene i Vg3 kan være relevante for yrkesutøvelsen i Vg1, men elevene vil mangle de referansepunktene som elevene har opparbeidet seg i Vg2, og derfor mangler de ”knagger” å henge refleksjonene på. Det kan være vanskelig å ”bare gå inn i” Vg3 målene. Elevene er fortsatt på novise-stadiet ifølge Lauvås og Handal (2000). Det kan sammenlignes med å skulle strikke en genser med mønster, uten å ha lært å strikke de første maskene først. Eleven kan kanskje se for seg hvordan det kan bli – men er usikker på hvordan de skal komme dit. Programfagene i Vg3 er på samme måte som Vg2 og Vg1 er delt opp i kompetansemål. Dette kan det være vanskelig for en elev i Vg1 å sette seg inn i på egen hånd uten støtte fra en faglærer med bakgrunn innenfor fagområdet. Dette medfører at målene kan bli tolket stykkevis og delt og kunnskapen kan bli formidlet kun som påstandskunnskap. Det er opp til hver enkelt lærer å tilrettelegge for en helhetlig og praksisnær opplæring som knytter målene sammen til en helhetlig yrkeskunnskap. (Hiim & Hippe, 2001, p. 75)

Sett i sammenheng med problemstillingen i min oppgave kunne det være mer nærliggende å velge Kompetanseplattformen som grunnlag for undervisningen. Dette er ingen forskrift til opplæringen, men den danner bakgrunnen for læreplanene i Kunnskapsløftet (2006) og er mer relevant som grunnlag for helhetlig opplæringen enn læreplanene i faget. Læreplanene kan ha en helhet fra Vg1 til Vg2 med flere av de samme tema innenfor kompetansemålene som kan utvikle yrkeskunnskap innenfor hudpleiefaget. Målene er i stor grad bygget på påstandskunnskap der sammenhengen mellom teori og praksis mangler, og det blir derfor vanskelig for elevene, som kommende yrkesutøvere, å se helhet og sammenheng i faget..

Læreplanen var blant annet tema på konferanse om relevant og meningsfylt fag- og yrkesopplæring ved HiAk høsten 2010. Her stilte Ellen Bjerknes spørsmål om læreplan for Vg1 helse- og sosialfag er *”et unntak fra et prinsipp om praksisbaserte læreplaner i Kunnskapsløftet.”* (Seminar, Ellen Bjerknes høsten 2010) Dette gjelder også etter min vurdering i stor grad for Vg2 og Vg3 innenfor hudpleiefaget, som skal tilrettelegge for en helhetlig og praksisnær utdanning. Denne oppdelingen av teoretiske kunnskapsmål, holdningsmål og ferdighetsmål innenfor programfaget kan også være utslagsgivende for valg av arbeidsformer og innhold i opplæringen. *”Er målene teoretiske, er det en tendens til at også læringsoppgavene blir teoretiske, med diskutabel yrkesrelevans.”* (Forelesning, Hilde Hiim september 2009)

4 Grovplan for prosjektet og prinsipper for presentasjon av data.

Prosjektet er gjennomført med bakgrunn i den didaktiske relasjonsmodellen. Planen er utarbeidet av lærere ved hudpleielinjen Vg2. Hensikten med prosjektet er å få en bedre forståelse av hva som er helhetlig og praksisnær opplæring og om denne formen for opplæring fremmer utviklingen av yrkeskunnskap. Utfordringen for meg som forsker vil bli å kunne dokumentere utviklingsprosessen eller aksjonen i dette arbeidet på en måte som er til nytte for andre lærere i samme situasjon. Prosjektet har en tidsperiode på ett skoleår i en Vg2 klasse. Det blir utarbeidet nye planer etter hver fase gjennom hele skoleåret. Disse planene, som er et samarbeid mellom elever, ledelse og lærer, er en del av det dokumenterte utviklingsarbeidet. Med de innsamlede data, som refleksjon, logger, vurdering av elevprosjekter og informasjon fra samtaler, vil jeg kunne vurdere undervisningen og lage nye og bedre planer.

4.1 Mål

Målet med dette forskningsarbeidet er å tilrettelegge for en opplæring i programfaget hudpleie der elevene opplever opplæringen som helhetlig og praksisnær. Jeg ønsker at elevene i Vg2 skal ha opparbeidet seg en grunnleggende yrkeskunnskap gjennom skoleåret. Elevene skal medvirke til denne helhetlige opplæringen gjennom ønsker i valg av arbeidsmetoder. Målet er også å kunne bruke de erfaringene elevene opplever i PTF som grunnlag for en helhetlig og praksisnær opplæring i de andre kompetansemålene for vg2.

Målet med opplæringen er at hver enkelt elev skal kunne:

- opparbeide seg nødvendig yrkeskompetanse som hudpleier og i denne sammenheng oppleve undervisningen som helhetlig og praksisnær
- reflektere over egen læring og være med å vurdere om de ulike kompetansemålene henger sammen som en helhet for grunnleggende kvalifikasjoner i yrket
- oppleve PTF som en praksisnær opplæring og se sammenheng mellom PTF og kompetansemålene i programfagene

4.2 Elevenes læreforutsetninger

Det er 12 elever i klassen, og alle er jenter. En elev er over 19 år, og resten av klassen er mellom 16 og 17 år. I bli-kjent samtalen med klassen forteller elevene at de alle hadde dette programfaget som første valg. Alle elevene virker motiverte og lærevillige. Klassen er ikke kjent med oss lærere fra tidligere undervisning. Det er derfor nødvendig å starte skoleåret med samtaler om deres erfaring med tidligere opplæring i skole, samt hva som fungerte best for hver enkelt elev. Vi har på starten av skoleåret fått vite at fire av elevene har lese- og skrivevansker, men det er ikke behov for spesiell tilrettelegging for disse elevene utover bruk av PC, lengre tid på prøver og eventuelt muntlig høring som tilleggsalternativ til skriftlig prøve.

Noen av elevene hadde PTF med hudpleie i Vg1 og opplevde dette som meningsfylt. Det kan være en ressurs for klassen å ha elever som kjenner til programfaget fra tidligere. De fleste elevene i klassen er muntlig sterke og har ingen problemer med å uttrykke seg muntlig. Noen er litt mer forsiktige, men har likevel vist allerede tidlig i skoleåret i logger og i praksis at de har valgt riktig programfag.

Vi har helt fra starten på skoleåret informert om at i klasserommet bør det være plass for alle til å komme med sine meninger, og ingen spørsmål er for ”dumme”. Vi har elevene ofte inne til samtaler for å ivareta et godt klassemiljø der vi ønsker at alle skal føle seg trygge. Det er på starten av skoleåret ingen psykiske og fysiske hindringer, og uønskede situasjoner som eventuelt kan utvikle seg, ønsker vi å ta tak i fra starten av.

4.3 Lærernes læreforutsetninger

Vi er to lærere som arbeider med denne klassen. Begge to har arbeidet som lærere i mange år. I tillegg har vi begge drevet vår egen praksis innenfor yrkesfaget. Jeg har også undervist i PTF i Vg1 etter Kunnskapsløftet (2006), men har ikke hatt klasse i Vg2 i PTF etter Kunnskapsløftet (2006). Den eneste forkunnskapen jeg har om PTF i Vg2 har jeg fått i samtaler med en annen klasse som har hatt dette faget i Vg2 tidligere.

Begge lærere som har Vg2 ønsker at elevene skal føle seg trygge på skolen og føle at opplæringen er meningsfylt. Vi er interessert i våre elever og vil dem vel. Vi vil møte dem med respekt og forståelse, og vi ønsker å tilrettelegge for en undervisning der de vet hvor de er og hva de må gjøre for å nå høyere mål.

4.4 Rammefaktorer

Med rammefaktorer mener jeg de forhold som kan påvirke undervisningen positivt eller negativt og som Hiim og Hippe har uttrykt det: ”*muligheter eller begrensninger i læringsarbeidet.*” (Hiim & Hippe, 2009, p. 52)

Timeplan

Vg2 har programfagene helsefremmende, kommunikasjon og samhandling, yrkesutøvelse og PTF. Det er to lærere som har disse fagene i samme klasse. Vi er begge utdannet hudpleiere, vi samarbeider om timeplanene og legger planer sammen med elevene fra uke til uke.

PTF

Alle timene i dette faget er satt opp på samme dag. Dette gjør det mulig for elevene å ha en hel dag ute i praksis i bedrift.

Kompetanseplattformen

Kompetanseplattformen og læreplanmålene utgjør en rammefaktor. Den har lagt opp til at hudpleieren skal være ferdig utdannet som en kompetent yrkesutøver etter 3 år i den videregående skole, og den legger føringer for hva opplæringen skal inneholde.

Årsplan

Da årsplanen for Vg2 ble lagt, ble det tatt hensyn til skolens overordnede planer. Årsplanen blir ofte justert med bakgrunn i elevenes framdrift og de målene de har satt seg.

Samarbeid mellom skole og arbeidsliv

En lærer skal ha oversikt over den grunnleggende kompetansen som kreves av en hudpleier og legge til rette for en opplæring etter dette. Det er derfor viktig å ha samarbeid med gode praksisplasser ute i arbeidslivet der elevene kan se sammenheng mellom den opplæringen som blir gitt i skole og den kompetansen som blir forventet. I vårt yrkesområde er det en utfordring å finne meningsfylte praksisplasser fordi de fleste arbeidsplassene er små, og det er liten tid til å veilede elever. Det skjer ofte at elevene blir mer eller mindre overlatt til seg selv på et bakrom eller i en resepsjon. Dette opplever både skolen og elevene som lite meningsfylt.

Rom/verksted og timeplanforhold

Verkstedet ved skolen er praksisrom der elevene kan utføre behandlinger, og lærere og kursholdere kan vise nye behandlingsmetoder. Elevene har tilgang til vaskerom og strykerom, og det er tilrettelagt for egen resepsjon i verkstedet. Verkstedet inneholder det mest nødvendige utstyr for å utføre behandlinger. Vår skole har kun ett verksted der elevene kan arbeide med sin yrkespraksis. Dette verkstedet skal fordeles mellom PTF Vg1, praksis i Vg2, PTF i Vg2, Vg3 og voksenopplæringen. Dette begrenser elevenes mulighet til å arbeide med praktiske oppgaver. I praksisrommet kan elevene trene på kommunikasjon og de kan arbeide med yrkesteoriske tema som hudsykdommer og helseforebyggende arbeid. Dette er også en av de mulighetene de har til å forberede seg til arbeidslivet. Støten, 2005 sier at hensikten med å bruke verkstedet må være at elevene ser en sammenheng mellom teori og praksis i undervisningen, slik at de utvikler en erfaringsbasert og helhetlig yrkeskunnskap. (Hiim & Hippe, 2009, p. 58)

Bo- og behandlingssenter

Hudpleien har fått til et samarbeid med to bo- og behandlingssentre i nærmiljøet. Dette kan være et positivt tilskudd med tanke på å utvikle en helhetlig yrkeskunnskap, men på grunn av manglende ressurser, er det her kun enkle behandlinger som kan utføres. Det vil si at det er vanskelig å utføre behandlinger der det er nødvendig med apparater.

Klasserom

Skolen vår er gammel, og hudpleieavdelingens klasserom bærer preg av dette. Klasserommet er utstyrt med 10 datamaskiner som elevene deler med flere andre elever.

Læreren

Det er viktig å ha et godt samarbeid oss kollegaer i mellom. Vi har ikke noe felles tid på timeplanene der det er tilrettelagt for samarbeid, men vi står fritt til å tilrettelegge for samarbeid internt der det er mulig. Dette krever velvilje til å endre timeplanen enkelte dager for både lærer og elever, men sammen med elever ønsker vi å tilrettelegge for mulighetene.

4.5 Innhold i opplæringen

Elevene skal i størst mulig grad være med på å bestemme hva de har lyst til å arbeide med og hvordan de har lyst til å arbeide, for å oppleve en helhetlig og praksisnær opplæring som utvikler yrkeskunnskap. Min kollega og jeg har diskutert hvilke praksisplasser elevene har mulighet til å benytte seg av. Vi har også diskutert hvilke praksisplasser vi har hatt gode

erfaringer med og som kan være meningsfulle for elevene i PTF. Elevene skal i PTF lage egne arbeidsplaner rettet mot kompetansemål, som de ønsker å arbeide med i programfagene i Vg3.

Arbeidsformer

En vesentlig del av utviklingen i opplæringen er der elevene skriver logger og refleksjonsnotat. Elevene kan bestemme hva som blir viktig for dem å lære mer om og hvordan de har lyst til å lære dette. Arbeidsmetoder som er valgt i dette prosjektet i samarbeid med elever og kollegaer er: elevmedvirkning, praksisutplassering, prosjektarbeid, refleksjonsnotater, elevsamtaler/utviklingsamtaler, ungdomsbedrift, logger, pedagogisk sol og mappemetodikk.

4.6 Årshjul

Årshjulet viser prosessen i dette forskningsprosjektet og er oppdelt i de fasene der jeg har innhentet mine data. Hver fase avslutter jeg med en oppsummering, min vurdering og konsekvenser for videre arbeid i forskningen. Dataene i hver fase blir vurdert opp imot et yrkesdidaktisk og yrkesteoretisk perspektiv.

Høst 2008 og våren 2009.

Fase 1 Oppstart av skoleåret, bli kjent samtaler og valg av arbeidsformer.

Fase 2 Elevenes forståelse av begynnende yrkeskunnskap innenfor hudpleie.

Fase 3 Forberedelse til PTF

Fase 4 Arbeidet med Ungdomsbedrift som arbeidsmetode i PTF.

Fase 5 Arbeidsmetoder i utvikling av yrkeskunnskap – hudens oppbygging og solskader

Fase 6 Arbeidsmetoder i utvikling av yrkeskunnskap – livsstilssykdommer.

Fase 7 Arbeidsmetoder i yrkespraksis der opplæring utvikler helhetlig og praksisnær yrkeskunnskap (håpløs overskrift)

Fase 8 Elevenes opplevelser av Ungdomsbedrift som arbeidsmetode i PTF.

Utviklingsarbeidet blir vurdert i forhold til problemstillingen underveis og ut fra samtaler, logger og refleksjonsnotater fra elevene. En av de viktigste hensiktene med å vurdere et utviklingsarbeid er å innhente ny informasjon og kunnskap til de som arbeider med prosjektet og til andre interesserte. (Hiim & Hippe, 2001, p. 254) Det er lagt opp til mange vurderinger og samtaler mellom lærere og elever underveis i arbeidet. Tema har vært utvikling av

yrkeskunnskap og helhetlig og praksisnær opplæring. Innsamling av data strekker seg fra høsten 2008 til våren 2009.

Elevvurdering

Elevene skal vurdere eget arbeid og sin egen måloppnåelse. De skal reflektere over utviklingen av sin egen yrkeskunnskap. Elevene skal reflektere over den utviklingen de har hatt i arbeidet med programfaget. I verkstedet kan de også vurdere hverandre ved å utføre behandlinger på hverandre. Ved hjelp av elevsamtaler og logger, kan jeg også bli vurdert i min opplæring. Elevvurdering kan gi meg som lærer en indikasjon på om elevene opplever at opplæringen har relevans og mening.

Lærervurdering

Refleksjoner og logger blir en viktig del av den uformelle vurderingen i min vurdering av elevene. Denne uformelle vurderingen er en viktig del av den datainnsamlingen som er med i vurderingen av dette arbeidet. I den uformelle vurdering kan jeg stille spørsmål ved hva de ønsker å arbeide videre med i verkstedet. Elevene må planlegge hva de ønsker å arbeide med for å nærme seg målet mot den profesjonelle yrkesutøver. Jeg kan gi muntlige og skriftlige tilbakemelding på deres arbeid i form av karakterer på tester, oppgaver, framføringer og rollespill.

Vurdering av prosjektet

Vurderingen av elevene er, i samarbeid med min kollega, blitt gjort underveis i prosjektet i form av samtaler og skriftlige tilbakemeldinger. I disse samtalene og tilbakemeldingene har elevene fått vite hva de kan gjøre for å få en enda høyere måloppnåelse og hva de har mulighet til å strekke seg mot. Elevene har gitt en vurdering av seg selv i enkelte arbeider og formidlet hva de ønsker av endringer for å kunne få en bedre yrkeskompetanse innenfor enkelte tema. Overfor elevene blir det lagt vekt på hva som blir vurdert i arbeidet, hvordan det blir vurdert og hvorfor. Elevsamtalene blir i denne sammenhengen viktige for at elevene skal få komme med tilbakemeldinger på deres forståelse av yrkeskunnskap og om vi har lik oppfatning av opplæringen. Elevene gir tilbakemeldinger på om det de opplever i undervisningen har en sammenheng og om den dermed er helhetlig og praksisnær. Elevene kan komme med forslag på hvordan dette kan bli bedre både for dem selv og for oss lærere. ”Både lærerens undervisning og elevens læring skal gjøres til gjenstand for vurdering.

Forholdet mellom undervisning og læring. Har elevene lært det som var hensikten? Hva sitter

de igjen med av kunnskaper, holdninger og ferdigheter med tanke på målene for opplæringen.” (Hiim & Hippe, 2009, p. 117) Denne vurderingen er bakgrunn for utviklingen i de forskjellige fasene i prosjektet.

Vurdering av denne oppgaven.

Arbeidet og grunnlaget for denne oppgaven vil bli vurdert gjennom hele prosessen der både elever og lærere er med i vurderingen. Denne vurderingen vil skje etter hver fase som er gjennomført og på bakgrunn av de tilbakemeldingene elevene gir på opplæringen. En sluttvurdering vil bli foretatt på bakgrunn av den informasjonen som er innkommet, og denne informasjonen vil bli vurdert opp mot problemstillingen i prosjektet.

4.7 Oppsummering av grovplan for prosjektet.

Jeg ønsker å forske på hvordan elevmedvirkning og tilbakemelding fra prosjekter og praksisbasert undervisning kan påvirke en helhetlig og praksisnær opplæring.

Aksjonsforskning krever en aktiv deltakelse i prosessen mellom elevene og som lærere. De arbeidsmetodene som elevene, kollegaer og jeg sammen har blitt enige om, skal danne grunnlaget for en påvirkning mot en helhetlig og praksisnær opplæring.

5 Forskningsdesign og metode

I dette kapitlet ønsker jeg å beskrive min forskningstilnærming og mitt metodevalg. Jeg ønsker å presentere teorier og bakgrunnen for valg av metode og beskrive hvordan jeg har samlet inn data og hvordan disse data kan belyse problemstillingen i oppgaven. Innsamling av data er blitt gjort på flere måter gjennom ulike didaktiske tilnærminger.

5.1 Aksjon- og utviklingsforskning

Som forskningsstrategi for oppgaven har jeg valgt aksjonsforskning. Mitt valg av yrkesdidaktiske tilnærminger, i samarbeid med elever, er avgjørende for problemstillingen som er: Hvordan kan det tilrettelegges for en helhetlig og praksisnær opplæring i hudpleiefaget som utvikler grunnleggende yrkeskunnskap. Problemstillingen innebærer at jeg må forske på egen praksis. *”Det har stor betydning at lærere forsker i pedagogisk praksis og utvikler relevant pedagogisk profesjonskunnskap.”* (Hiim & Hippe, 2001, p. 289)

Begrepet metode betyr opprinnelig veien til målet. (Kvale: 2006 s.114) Valget av metode er gjort etter å ha vurdert min arbeidssituasjon og de ulike situasjoner i mitt møte med elevene. Hensikten med pedagogisk aksjonsforskning er at de som er med i prosjektet, lærer. Elevene gir tilbakemeldinger på hva de opplever som helhetlig og praksisnær opplæring, og jeg som forsker kan utvikle dette videre. Hiim og Hippe (2001) sier om dette: *”Profesjonsbasert forskning innebærer at yrkesutøveren utvikler sin personlige kompetanse samtidig med at hun utvikler kunnskap som kan komme andre yrkesutøvere til gode.”* (Hiim & Hippe, 2001, p. 254) Andre lærere skal få del i og lære av prosjektet, og dette er en viktig del av aksjonsforskningen.

I aksjonsforskningen utvikler erfaringslæringen meg som lærer i samspillet mellom praksis og refleksjon utvikler jeg nye ideer til læring. Aksjonsforskning blir sammenlignet med en spiral der planlegging, gjennomføring, refleksjon og vurdering utvikler ny planlegging. En ny erfaring og kunnskap utvikler ny erfaring og kunnskap som ikke tar slutt. (McNiff & Whitehead, 2006) I tillegg til å utvikle en kunnskap som er av interesse for andre lærere innenfor profesjonen ønsker jeg også å utvikle en opplæringsstrategi som tilfredsstillende ønsker om utvikling og endring.

Mitt valg av forskningsstrategi grunner i at jeg ønsker å utvikle min undervisningspraksis der mine elever kan oppleve en helhetlig og praksisnær opplæring. Jeg regner ikke med å finne den ene og fulle sannhet slik som den naturvitenskaplige forskningstradisjon tilsier. (Hiim & Hippe, 2001, p. 280) Mitt mål er å la elevene få være med i en prosess der de opplever opplæringen som helhetlig og praksisnær. I denne prosessen kan innsamlede data fra elevene i form av skriftlige og muntlige erfaringer, logger, prosjektoppgaver og elevsamtaler utvikle yrkeskunnskap innenfor hudpleiefaget. Aksjonsforskningen skal være med på å utvikle en yrkeskunnskap og yrkesstolthet hos elevene og samtidig utvikle min yrkesprofesjon som lærer. (Hiim & Hippe, 2001) Aksjonsforskning er også en metode i samsvar med de føringer som blir lagt i Kunnskapsløftet (2006), der det blir lagt vekt på utvikling av elevenes læringsstrategier spesielt, men også lærerens utvikling av egen profesjon.

5.2 Hermeneutiske prinsipper i tolkning av data

I tillegg til de tre nivåene fra Kvale henviser Hiim til Winter 1989 til de hermeneutiske prinsippene som sier mer om hvordan data kan tolkes. (Hiim & Hippe, 2001, p. 280) Disse prinsippene er viktige i denne typen forskning. De bidrar til å få fram sammenhengene mellom vitenskapssynet og kunnskapssynet og premissene for valget av forskningsmetoder og innsamling av data. (Hiim & Hippe, 2001, p. 280)

I dette forsknings- og utviklingsarbeidet ønsker jeg å utvikle metoder som fremmer elevenes yrkeskunnskap og samtidig få erfaring med arbeidsmetoder som gir forståelse av helhetlig og praksisnær opplæring. Når jeg skal beskrive og se etter trekk, opplevelser og egenskaper som utvikler dette, har jeg vurdert at kvalitativ tilnærming egner seg best. De svarene jeg er ute etter kan ikke tallfestes, men jeg ønsker å få frem hva mine elever, min kollega og jeg opplever som helhetlig og praksisnær opplæring og som fremmer helhetlig yrkeskunnskap. Det er, i min situasjon, mine elever, mine kollegaer, ledelsen og jeg som er viktige, og som kan bidra til utvikling av min praksis.

Hermeneutikken handler om å fortolke meningsfulle fenomener. Kvalitativ metode legger til grunn teorien om de menneskelige erfaringer og konsentrerer seg om fenomenologi og fortolkningen av disse erfaringene - hermeneutikk. I kvalitativ metode inngår en fortolkning av tekst, samtaler, skriftlig materiale og observasjon. Dette meningsinnholdet kan bli en subjektiv erfaring. Felles erfaring kan oppnås gjennom at lærer og elever deler

meningsinnholdet. Mine erfaringer blir delt med mine elever og min kollega og vi kommer fram til en felles fortolkning av meningsinnholdet ut fra våre samlede erfaringer.

Refleksiv kritikk

Det første prinsippet er refleksiv kritikk, som er en kritikk der læreren har en kritisk holdning til egne tolkninger. Læreren ønsker å få fram andres forståelsesrammer og er ikke ute etter å finne bare en sannhet. Dette prinsippet gir grunnlag for et mer nyansert syn på virkeligheten og kan bidra til en bedre og variert refleksjon over egen situasjon. ”*I pedagogisk utviklingsforskning er det viktig å få fram deltakernes ulike stemmer.*” (Hiim & Hippe, 2001, p. 281) Elevmedvirkning og demokratisering i skolen kan ha en stor innflytelse der lærerens oppfatning om praksisnær opplæring ikke nødvendigvis er samstemt med kollegaers og elevers oppfatning av situasjonen.

Dialektisk kritikk

Det andre prinsippet, dialektisk kritikk, er refleksjon over fenomeners og systemers sammenheng, samspill og endringsmuligheter. Fenomenene endrer seg når systemene omkring endrer seg. (Hiim & Hippe, 2001, p. 282) Tolkning av data ut fra dette prinsippet tilsier at endringer på et plan i undervisningen vil medføre endring på andre plan i undervisningen. I denne sammenhengen kan PTF være et fag som kan ha stor betydning for endring i planleggingen av de andre programfagene. PTF tilrettelegger for mer praksis, og gjennom praksis kan elevene se behovet for mer kunnskap om programfagene i Vg2.

Samarbeid

Det tredje prinsippet er samarbeid. Forskjellene i gruppen kan være med på å skape utvikling. Dette forutsetter at alle i gruppesamarbeidet deltar og er like viktige og forutsetter en kommunikasjon der alle blir hørt og sett. I denne sammenhengen er arbeidsmetodene i dette prosjektet viktige. Kollegaer og elever skal ha en stemme, og alle er like betydningsfulle. Logger og refleksjonsnotater skal bli tatt på alvor, og elever og kollegaer skal vite at vi er et team som arbeider sammen mot felles mål. (Hiim & Hippe, 2001, p. 282)

Risiko

Det fjerde prinsippet er risiko. Som pedagog er det viktig å kunne se nye løsninger. Det kan oppstå uforutsette ting som må håndteres og planer som må endres. Det som er uforutsigbart i pedagogisk forskning, kan på mange virke som en trussel, og det endelige resultatet kan bli

noe helt annet enn det som var planlagt. Det er en viktig del av forskningsarbeidet at aktørene våger å ta en risiko, men likevel være klar over hvilke endringer dette kan medføre.

Demokratiseringen i skolen kan være en trussel for læreren, men kan også være av stor betydning for det pedagogiske miljøet der det er rom for å prøve ut nye ideer og samtidig være usikker på hva resultatet blir. (Hiim & Hippe, 2001, p. 282)

Pluralistisk struktur

Det femte prinsippet er pluralistisk struktur. Dette er et viktig prinsipp i forskningsarbeidet, som beskriver åpenhet for nye ideer og muligheter i opplæringen. I denne formen for forskning søker forskningen etter motsetninger og spørsmål for å se nye muligheter for handling. (Hiim & Hippe, 2001, p. 283) Det blir en viktig del av forskningsarbeidet å være åpen for nye muligheter der elevsamtalene, kollegasamtalene, logger og refleksjoner kan bidra til en helhetlig og praksisnær opplæring som utvikler yrkeskunnskap innenfor hudpleiefaget. (Hiim & Hippe, 2001, p. 283)

Teori – praksis – transformasjon

Det sjette prinsippet er teori – praksis – transformasjon, der spørsmålet blir hvordan forholdet er mellom praksis og teori. *"Profesjonell pedagogisk forståelse spør etter handlingen, og handlingen spør etter forståelsen, i en uendelig prosess."* (Hiim & Hippe, 2001, p. 283) I mitt prosjekt betyr dette at den praksis som mine elever og jeg gjennomfører sammen, skal utvikle en ny yrkest teori som igjen utvikler en ny praksisteori. Det er et ønske at dette kan være en prosess gjennom et helt skoleår og at dette blir opplevd som en praksisnær og helhetlig opplæring som til enhver tid er i utvikling. Dette vil si at når elevene og lærekollegaer i programfaget utøver sin praksis, går de til teorien. Eller omvendt, når de arbeider med teorien, går de til sin praksis.

Som lærer og forsker blir en viktig del av opplæringen å få elevene til å beskrive de situasjonene de er i både i teori og i praksis. Det blir en utfordring å tilrettelegge for en opplæring der teori og praksis henger sammen og der elevene opplever undervisningen som helhetlig og praksisnær. Opplæringen skal danne grunnlaget for begynnende yrkeskunnskap i faget hudpleie.

Helhetlig og praksisnær opplæring som gir yrkeskompetanse i hudpleiefaget, er en viktig del av problemstillingen i denne oppgaven. Dette er sentralt i planleggingen av opplæringen, og

dette er det vi ønsker å få tilbakemelding på i logger og refleksjonsnotat når vi arbeider i teori og praksis. De seks prinsippene blir sentrale prinsipper i tolkningen av data og blir et hjelpemiddel for framdriften i prosjektet.

I pedagogisk utviklingsforskning er det ofte utfordringene til yrkesutøvelsen som lærer og hvordan denne utfordringen kan møtes som blir problemstillingen. I denne oppgaven er det helhetlig og praksisnær opplæring som er denne utfordringen.

En utfordring er også de krav som (2006) har til opplæringen og som i denne oppgaven skal gi yrkeskunnskap innenfor hudpleie. Disse kravene ønsker jeg å belyse. Som lærer har jeg alltid vært opptatt av at teori og praksis skal henge sammen i en praksisnær helhet. Med Kunnskapsløftet (2006) og de endringer det har medført for lærer, har utfordringen vært å utvikle de erfaringene jeg har hatt tidligere vedrørende helhetlig og praksisnær opplæring. Jeg ønsker å benytte meg av et samarbeid med mine kollegaer for å kunne gjøre dette til noe positivt også i arbeidet med de nye kompetansemålene og med det nye faget PTF.

”Yrkes- og profesjonsbasert forskning har som forutsetning at yrkeskunnskapen ikke består av en ”sum” av vitenskapsdisipliner og ”lånte” begreper, men av yrkesfunksjoner og funksjonsorganisert yrkest teori. Yrkesbasert forskning og utviklingsarbeid skal bidra med relevant yrkeskunnskap som kommer til uttrykk på ulike måter i praksisfeltet og i litteratur, lærebøker og andre læremidler, forskningsrapporter osv. Forskningsprosessen må ha grunnlag i sentrale yrkesoppgaver av ulikt omfang og på ulikt nivå.” (Hiim & Hippe, 2001, p. 251)

Videre har Hiim og Hippe skrevet: ”*Dokumentasjon av denne kunnskapen kan utgjøre relevant innhold i yrkes- og profesjonsutdanningen.*” (Hiim & Hippe, 2001, p. 251) Det er de praktiske yrkesoppgavene som har blitt den nødvendige dokumentasjonen for profesjonens kunnskapsinnhold, og dette har jeg støttet meg til i arbeidet med oppgaven.

5.3 Datainnsamling og metodevalg

I dette forsknings- og utviklingsarbeidet blir det tatt utgangspunkt i styringsdokumentene. Bakgrunnen for valg av problemstilling var å få frem tilbakemelding på valg av arbeidsmetoder innenfor hudpleiefaget som setter fokus på den praksisnære opplæring og der helhet og sammenheng (holistisk holdning) er en del av bakteppet for undervisningen. Bjørg Johnsen (1984) skriver om yrkespedagogisk utviklingsarbeid: ”*Start der du er, men se*

samtidig ut over der du er.” (Johnsen, 1984, p. 3) Jeg ønsker å beskrive mine opplevelser av opplæringen slik den er i dag ut fra nåsituasjonen til elevene og meg selv. Dette ønsker jeg å dokumentere gjennom relevante data som logg, elevsamtaler, elevmedvirkning, den pedagogisk ”sol” som er omtalt i: Samarbeid og Konflikt (Hartviksen & Kversøy, 2008), og med den konfluente pedagogikk, referert til i Grenstad (1986), refleksjonsnotater og elevprosjekter og mappemetodikk.

Dataene jeg har samlet inn i dette prosjektet har jeg belyst ut fra Kvaales tre nivåer:

detaljerte observasjonsbeskrivelser,

referat/ sammendrag av utsagn

observasjoner og vurdering i lys av erfaring/yrkesteori (Hiim & Hippe, 2001, p. 288)

5.4 Arbeidsmetoder for innsamling av data

Jeg har valgt å drøfte funnene i denne oppgaven ved å beskrive hva min kollega og jeg har lest i logger, refleksjoner, rapporter, mapper og samtaler, og sette disse funnene opp mot det jeg har lest i teorien. Arbeidsmetodene er valgt ut fra de metodene våre elever og vi lærere har erfaring med kan dokumentere elevens opplevelser av læring og kunnskap. Det som har vært interessant er elevenes opplevelser av opplæringen og om disse opplevelsene har utviklet deres yrkeskunnskap i faget. Ved å samle inn data med ulike metoder kan jeg få en mer helhetlig forståelse og sammenheng i den informasjonen jeg mottar.

Logg

Logg har jeg valgt som metode for innsamling av data fordi jeg etter en skoledag generelt eller etter undervisning spesielt ønsker å legge til rette for å ivareta hva hver enkelt elev mener er viktig. (Hartviksen & Kversøy, 2008, p. 68) Gjennom logg kan elevene skrive hva de har opplevd som viktig i undervisningen. Logg er for meg også en viktig metode for å vise at jeg setter pris på elevenes tilbakemeldinger der ærlighet er viktigere enn å mene det samme som læreren. ”Å analysere behov for forandring betyr at en først må kartlegge situasjonen som den er i dag – på flest mulig felter.” (Johnsen, 1984, p. 3) Ved å gjennomgå de loggene som elevene har skrevet, kan jeg kartlegge deres tanker. Tanker og reaksjoner på opplæringen eller opplevelsene i verksted og klasserom blir skrevet ned. Loggene kan også være med på å synliggjøre den tause kunnskap som de tidligere ikke har uttrykt. Loggskrivning får elevene til å reflektere over de erfaringer de har gjort seg og kan dermed være med på å bevisstgjøre ny læring. ”I loggene kan jeg se hvilke resultater som er oppnådd, hva som har skjedd, hvilke

intensjoner som var ivare tatt og hva som ikke har gått som planlagt.” (Hiim & Hippe, 2001, p. 276)

Ved å skrive logger kan elevene bli mer bevisst sin egen situasjon i opplæringen både på skole og i praksis. Loggskjemaene er delt i tre. I den ene delen beskriver elevene en opplæringssituasjon, i den andre delen skriver de om sin opplevelse av opplæringssituasjonen og i den tredje delen hva de har lært av denne opplæringen. Loggene blir lagt til grunn for elevsamtalene for å ivareta den demokratiske medvirkningen.

Pedagogisk sol

Pedagogisk sol har jeg valgt for å synliggjøre situasjonen her og nå. Det er en god start for å introdusere et nytt tema. Jeg tegner en sol på tavlen. I midten av solen stiller jeg et åpent spørsmål og ut fra de tomme strålene i solen er det lagt opp til at elevene kan fylle inn tanker og kunnskap om tema. Pedagogisk sol kan brukes sammen med SØT modellen. (Hartviksen & Kversøy, 2008, p. 49)

”S” i SØT modellen står for situasjonen nå og ”Ø” står for ønsket situasjon mens ”T” står for tiltak for å nå ønsket situasjon. Denne modellen har vært et godt redskap for å belyse nå-situasjonen fram til ønsket situasjon i klasserommet.

Eksempelvis stiller jeg spørsmålet: Hva er det viktig for meg som hudpleier å kunne? Det er ikke noe fasitsvar på dette spørsmålet, men verbet avgjør hva jeg som lærer ønsker å sette fokus på. I denne sammenhengen er spørsmålet stilt for å få fram hva som er viktig for hver enkelt elev.

”Solen” kan også bli brukt for å bevisstgjøre elevene i hvilken kunnskap hver og en har innenfor et tema. I dette prosjektet har pedagogisk sol blitt brukt for å bevisstgjøre elevene hvilken kunnskap de har om et emne. Den kan være med å bevisstgjøre hvilke tema de ønsker å lære mer om, og den kan være med på å få i gang en uformell dialog om et tema der alle får mulighet til å bidra. Pedagogisk sol i denne oppgaven er også blitt brukt for å vise hva elevene opplever som helhetlig og praksisnær opplæring. Hvilken yrkeskompetanse er det en hudpleier trenger? Hvordan ønsker elevene å arbeide mot denne kompetansen som de opplever som helhetlig? Hva ønsker elevene å arbeide med som er meningsfylt for å nå denne

kompetansen? De gangene jeg har benyttet meg av sol, opplever jeg at elevene er aktive med på å fylle ut strålene.

Refleksjonsnotat

Når elevene har vært ute i praksis, har de fått i oppgave å skrive refleksjonsnotat. Refleksjon er en viktig del av å kunne se sin egen læring. I praksis har elevene hatt ulike erfaringer på samme praksissted. Disse erfaringene har for noen vært praksisnær opplæring, mens for andre har dette vært en erfaring de ikke har opplevd som praksisnær. Dette viste seg blant annet ved at to elever som har vært på samme praksissted har forskjellige opplevelser. I forbindelse med refleksjonsnotatet blir samtalen i etterkant med lærer viktig. Refleksjonsnotater og notater fra samtaler med elevene etter praksis kan fortelle mye om elevenes læring og om de ser sammenheng mellom det som foregår på skolen og det som skjer i praksis på en arbeidsplass. Etter praksis er refleksjonen over elevenes opplevelser og hva de har lært av disse opplevelsene viktig. Disse opplevelsene er det viktig å snakke om for deretter å kunne arbeide videre med i hvilken grad de opplever at utdanningen er helhetlig og praksisnær, og om den opplæringsprosessen de er med i utvikler helhetlig yrkeskunnskap. Refleksjonsnotatene er viktige data i prosjektet.

Ved å snakke sammen om de erfaringene elevene har gjort, er det å ”speile tilbake” og stille spørsmål som kan klargjøre situasjonen som blir beskrevet, en form for veiledning der elevene kan se sin egen situasjon. Lærer gjentar elevenes refleksjoner og oppfattede opplevelser. Det er viktig å kunne lytte og gi seg tid til å høre på hva eleven ønsker å beskrive. Refleksjonsnotatene er et viktig grunnlag for samtaler med elevene. Observasjoner fra lærer og refleksjonsnotat kan bidra til en helhetlig forståelse og læring.

Refleksjonsnotatene, sammen med informasjon fra samtaler med elevene i etterkant, kan fortelle mye om elevenes læring og hvordan de opplever opplæringen. Opplever de at opplæringen er helhetlig og praksisnær? Dette blir viktige data i prosjektet.

Elevsamtaler

En viktig del av arbeidet med oppgaven har vært samtaler med elever. I samtalen oppsummerer elevene sine erfaringer. Samtalen tar utgangspunkt i elevenes refleksjonsnotater fra arbeid med ulike tema og fra logger. Elevene har snakket om det de synes har vært viktig i opplæringen i å bli en profesjonell yrkesutøver. Det har kommet fram synspunkter fra elevene om hva de synes om praksisnær opplæring og samtidig refleksjoner om hva som kan bli

bedre. I samtalene forteller de hva som har vært bra i opplæringen, om opplæringen har vært praksisnær og helhetlig og om de har fått en bedre forståelse av deres yrkeskunnskap i hudpleieyrket.

Elevmedvirkning

Elevene skal så langt det lar seg gjøre være med på å bestemme hva de har lyst til å arbeide med og hvordan. De skal planlegge sitt arbeid og vurdere dette arbeidet. Elevene skal gjennom logger, refleksjoner og elevsamtaler gi tilbakemelding på og planlegge undervisningen. Hovedpoenget med dette er å ivareta den demokratiske medvirkningen til elevene i prosjektet slik at alle stemmer blir hørt.

Praksisutplassering

Elevene kan forsøke å komme ut i den praksis de ønsker å prøve seg i. I PTF starter praksisutplassering i september eller begynnelsen av oktober. I tillegg kan elevene være ute i praksis i vårsemesteret, uavhengig av prosjekt til fordypning. *”Elevene lærer av å lære av praksis når de blir oppmuntret til å analysere og vurdere sitt eget og andres arbeid på en kritisk og konstruktiv måte.”* (Hiim & Hippe, 2009, p. 102) Det er av stor betydning at elevene også kan være i praksis utenfor skolen for dermed å kunne opparbeide seg en mer helhetlig opplæring.

Prosjektarbeider

Elevenes prosjektarbeider blir benyttet som dokumentasjon for å vurdere elevenes yrkeskunnskap og utvikling. I prosjektarbeid er det også mulig å tilrettelegge for arbeid med elevenes grunnleggende ferdigheter. Der blir det brukt digitalt verktøy, og oppgavene har en skriftlig dokumentasjon og en muntlig framføring. I prosjekt arbeider elevene med faglitteratur som kan belyse temaer de blir utfordret i gjennom praktisk arbeid. Elevene innhenter relevant informasjon gjennom å lese. I prosjektoppgavene blir det også gitt ulike former for vurderingskriterier, og elevene kan selv velge hvordan de ønsker å besvare oppgaven innenfor disse vurderingskriteriene. I tillegg reflekterer elevene underveis i disse prosjektarbeidene over eget arbeid. Disse refleksjonene kan gjøre dem mer bevisst på egen yrkeskunnskap. Det overordnede prinsipp med elevprosjekter er at elevene skal kunne forstå og bruke det nye fagstoffet som de har arbeidet med. (Brinchmann-Hansen, 1993) Denne forståelsen vil medvirke til en mer helhetlig opplæring som utvikler yrkeskunnskap som de senere kan ha nytte av i arbeidet i praksis med kunder. Arbeidet med elevprosjektene kan

belyse om elevene utvikler yrkeskompetanse når elevene arbeider med relevante problemformuleringer som oppstår i praksis.

Ungdomsbedrift

Ungdomsbedrift er en prosess der elevene skal etablere og utvikle en bedrift gjennom et skoleår. I ungdomsbedrift får elevene arbeide i praksis med kunder, de må ta lederansvar og samarbeide med sine ansatte. Elevene må markedsføre seg og sin bedrift som i en hvilken som helst annen bedrift. Erfaringen fra arbeidet med bedriften og innlevering av styrereferater fra styremøter der de har vedtatt nye arbeidsoppgaver, gir meg data der jeg kan vurdere om elevene opplever denne form for opplæring som helhetlig og praksisnær. I styrereferatene kommer det også fram hvordan samarbeidet er i bedriften og hvordan delegering av arbeidsoppgaver blir gjennomført, hvilke behandlinger de ønsker å utføre på kunder og hvordan de skal skaffe økonomiske midler til bedriften. Dette gir meg viktige data til dette prosjektet der både opplevelser av læring og utvikling av yrkeskunnskap blir dokumentert. Erfaringene fra driften med ungdomsbedrift blir skriftlig dokumentert gjennom delårsrapport og årsrapport. Disse rapportene er også dokumentasjon som har gitt meg data til dette prosjektet.

Mappevurdering

Elevene arbeider med tema som de mener gir viktig yrkeskunnskap for å kunne kommunisere og gi utfyllende informasjon til kundene. I arbeidet med disse temaene leverer elevene inn mapper der de har en generell beskrivelse av tema, hvorfor de mener dette er viktig kunnskap for en hudpleier og i hvilke situasjoner de har hatt behov for å ha kunnskaper om dette tema. Disse innleveringer med besvarelser, selvrefleksjoner og samtaler i etterkant av innlevering, gir oss lærere en indikasjon på om elevene opplever opplæringen som helhetlig. I besvarelsene med refleksjoner viser de om de kan knytte denne kunnskapen sammen med praksis og dermed senere benytte denne kunnskap i praksis. Prosessen i arbeidet med mappen blir også utvikling av yrkeskunnskap, og elevenes refleksjoner i dette arbeidet blir en viktig del av opplæringen og nyttige data til prosjektet.

Teksttolkning av litteratur

I tillegg til sistnevnte metoder har jeg gjort teksttolkning av litteratur som kan belyse spørsmål om praksisnær og helhetlig yrkesopplæring.

5.5 Metodetriangulering

For å belyse problemstillingen har jeg valgt å bruke ulike metoder i innhenting av data. Dette kalles for metodetriangulering. På denne måten har det vært mulig å innhente forskjellige svar, noe som gjør arbeidet mer pålitelig.

Validitet og reliabilitet

Dallan (2000) har referert til to syn på kunnskap og hvordan kunnskap blir til. Det ene synet er det positivistiske som er ”forankret i en naturvitenskaplig tradisjon” som baserer seg på to kilder, den ene kilden er den vi kan observere og den andre kilden er den vi kan forklare med våre logiske sanser. Det andre synet er hermeneutikken som er basert på det humanistiske synet som er forankret i menneskelig handling, livsyttring og språk. (Dalland, 2000, p. 50)

Dette prosjektet handler om helhetlig og praksisnær opplæring og utvikling av yrkeskunnskap. Det finnes anerkjente vitenskapelige metoderegler og kunnskapskrav. Metodene skal gi troverdig kunnskap. Det betyr at kravene til validitet og reliabilitet må være oppfylt. Validitet står for relevans og gyldighet. ”*Det som måles, må være gyldig for det problemet som undersøkes.*” (Dalland, 2000, p. 50) Det er de subjektive erfaringene og opplevelsene som kommer frem, og dette blir tolket av mine kollegaer og meg. Opplevelsene og erfaringene til mine elever og vår tolkning av dette kommer i tillegg til min tolkning av de teorier og tidligere forskning om dette tema.

”Reliabilitet betyr pålitelighet, og handler om at målinger må utføres korrekt, og at eventuelle feilmarginer angis.” (Dalland, 2000, p. 50)

Metodene i aksjonsforskning bør gi kvalitative data som sier noe om følelsene og opplevelsene til deltakerne. (Ekelund, 2007) Som det er referert til i Dalland, bør dataene være relevante i forhold til problemstillingen. Dataene til denne oppgaven fikk jeg ved hjelp av samtaler med elevene, elevarbeider, logger og refleksjonsnotat og i samarbeid og refleksjon med min kollega. I arbeidet med denne oppgaven blir det riktig å lytte til hva alle har å si.

5.6 Oppsummering

I mitt prosjekt har jeg forsket på hva som er helhetlig og praksisnær opplæring som utvikler yrkeskunnskap. I denne sammenhengen må jeg være meg bevisst mine valg og metoder jeg benytter i arbeidet. Målet er å utvikle ny yrkeskunnskap som gir endring og dermed bedring

av min praksis. I denne sammenhengen har jeg tro på at aksjonsforskning er rette strategi i dette arbeidet. Aksjonsforskning tar utgangspunkt i et aktivt samarbeid med alle aktørene i prosessen, der stemmene til aktørene blir hørt gjennom samtaler, refleksjon og dokumentasjon. Innsamling av data gjennom kvalitativ metode bør si noe om hva de aktuelle aktørene har av opplevelser i opplæringen som blir gitt. De opplysningene som kommer fram i de forskjellige data, bør kunne fortelle noe om problemstillingen i prosjektet.

6 Presentasjon av data og drøfting av resultater om helhetlig og praksisnær opplæring og utvikling av yrkeskunnskap i hudpleiefaget.

Jeg har valgt å dele skoleåret inn i faser. Prosessen i utviklingsarbeidet blir presentert i den rekkefølge som fasene er nummerert. Etter hver fase blir det referert til sitater og gitt observasjonsbeskrivelser, det blir gitt referat og sammendrag av utsagn og observasjoner, og til slutt gis en oppsummering. I tillegg vil hver fase bli etterfulgt av en betraktning av de dataene som er samlet inn og deretter vurdert ut fra et yrkesdidaktisk og yrkesteoretisk perspektiv. Som lærer er profesjonsdidaktikken å kunne forholde seg både til oppgaven å være lærer og til yrkespraksis innenfor, i dette tilfelle, hudpleierens fagarbeid.

I dette kapitlet presenterer jeg mine data og hvordan disse er blitt brukt i videre planlegging av undervisningen. Disse data blir i tillegg til planlegging av undervisning også brukt til refleksjon over egen undervisning både alene og i samarbeid med mine kollegaer. Resultatene av data blir diskutert mellom deltakerne, som er elever og lærere, og ut fra resultatene blir målene for neste utviklingsfase vurdert. Det blir stilt spørsmål om undervisningen er i tråd med læreplanenes krav om en helhetlig og praksisnær opplæring og om opplæring og arbeidsformer bidrar til økt yrkeskunnskap.

Skoleåret er delt opp i flere faser enn fasene som er tatt med i denne oppgaven. Jeg har valgt å trekke ut de fasene som har vært mest interessante for min problemstilling. Det er en drøfting av resultatene etter hver fase, og på grunnlag av disse resultatene, blir det tatt felles beslutninger om læreplanmål og arbeidsformer for neste fase. I starten av skoleåret hadde vi bli kjent samtaler med elevene der de formidlet sine interesser, hvorfor de hadde søkt på hudpleien og hvordan de lærte best. Elevene fikk innleveringsoppgaver, de leverte logger, refleksjonsnotater og rapporter fra praksis og ungdomsbedrift, og vi lærere har hatt samtaler med elevene. Alle innleveringsoppgaver og andre arbeider, referater og logger og referater fra samtalen, ble samlet i en mappe. Denne mappen skulle være et oppslagsverk i deres yrkeskompetanse og en dokumentasjon av logger og refleksjonsnotater. Der får jeg også et overblikk over hva de mente de hadde lært i enkelte situasjoner. Jeg får også en indikasjon på hvordan de mente opplæringen hadde vært og hva de hadde tenkt i disse situasjonene.

6.1 Fase 1 Oppstart av skoleåret, bli kjent samtaler og valg av arbeidsformer.

I denne fasen er det oppstart av skoleåret med å bli kjent/elevsamtaler der elever og lærere blir kjent med hverandre og hvilke forventning elevene har til programfaget.

Arbeidsformer/arbeidsmetoder i undervisning, hvilke tanker og planer vi som lærere har og ønsker og erfaringer fra elevene blir neste tema i denne fasen.

6.1.1 Bli kjent / Elevsamtaler

Skoleåret starter med en samtale med elevene i Vg2 klassen, der de forteller hvorfor de velger hudpleie og hvilke erfaringer de har med PTF første året. I samtalen kan elevene bli bedre kjent med hverandre og hverandres bakgrunn, og vi lærere får også en mulighet til å bli bedre kjent med elevene. Målet med samtalene er også å opparbeide et godt klassemiljø og legge til rette for trygge rammer i klasserommet.

Spørsmålene som blir stilt til elevene er blant annet om dette er første valget og hvorfor de har valgt hudpleie som programfag. Etter samtalen skriver elevene ned det de hadde svart. Et svar som går igjen er: *"Dette er mitt første valg",* men begrunnelsen for valgene er forskjellig. Her gjengis noen av svarene: *"Kort utdanning, og jeg er interessert i hud. STAS". "Jeg har alltid hatt lyst til å drive med negler og litt sminke." "Fordi jeg er veldig interessert i hudpleie og var her i praksis i PTF . Har alltid drømt om det". "Jeg har søkt på hudpleien fordi jeg ønsker videre å utdanne meg som make-up artist. Derfor er det lurt med hudpleie som bakgrunn. Det er også bra å ha den kunnskapen selv for å kunne ta vare på sin egen kropp". "Jeg har hatt en såpass stor drøm nærmest halve livet om å få ta en del av dette yrket." "Jeg har søkt hudpleie for det er det jeg interesserer meg for og alltid ønsket å bli." "Det er bare dette jeg har lyst til." "Jeg har søkt på hudpleie fordi jeg interesserer meg for hud, og jeg vil lære hvordan man styrer en salong, og gir behandlinger osv. Dette yrket virker veldig interessant." "Jeg har søkt på hudpleie fordi jeg synes yrket virker interessant, og jeg har stor interesse for hud og lignende som angår i yrket. I tillegg synes jeg det er gøy å kunne gjøre noe for andre fordi det gir meg en god følelse. Jeg har jobbet for å komme inn på denne linja i 3 år så jeg vil si at jeg brenner for yrket og faget."*

Elevers svar viser at de er motiverte for faget, de har fått en drøm oppfylt og de har forventninger til å lære hvordan det er å starte bedrift. Disse svarene er med på å gi meg utfordringer i å holde interessen til elevene oppe. En elev svarer at hun synes det er gøy å

gjøre noe for andre og dette håper jeg hun gjennom opplæringen kan få oppleve at hun gjør. I etterkant blir elevene bedt om å skrive ned det vi har snakket om i samtalen. Det skriftlige svaret samstemmer med de muntlige svarene. Elevene viser stort interesse for faget. Min kollega og jeg opplever at vi har en klasse som er motivert og ønsker å lære mer om faget.

6.1.2 Arbeidsmetoder som skal bidra til helhetlig og praksisnær opplæring i utvikling av yrkeskunnskap.

Introduksjon av mappe som arbeidsmetode

Etter bli kjent samtale med klassen første dagen får elevene utdelt permer. I disse permene eller mappene skal elevene samle all nødvendig informasjon som omhandler deres utvikling av yrkeskunnskap i hudpleiefaget. Det første innholdet er læreplaner for Vg2, prinsipper for læring med læringsplakaten, differensiering av kompetansemålene i Vg2 og i tillegg til styringsdokumentene får de også årsplaner og studiehåndboken for skolen. Vi diskuterer og går igjennom alle styringsdokumentene og planene sammen og forklarer hvordan elevene skal bruke disse og hvorfor det er viktig å gå igjennom dokumentene og planene under forberedelsene til hvert tema. I denne gjennomgangen er det flere av elevene som kommenterer: *"Det er så mange vanskelige ord. Det er mye jeg ikke forstår."* Jeg ønsker også å informere elevene om Kompetanseplattformen og opplever at de synes denne er lettere å forstå. *"Her står det mer om hva vi må kunne i praksis."* Vi bestemmer sammen at vi ønsker å bruke denne også som en veiledning til utvikling av yrkeskunnskap.

Sammen utarbeider vi ordensregler for klassen og vi lager en sol for hva et godt klassemiljø betyr for dem. Som grunnlag for denne samtalen bruker jeg den pedagogiske sol. Senere blir "solen" vedrørende klassemiljø plassert godt synlig i klasserommet sammen med ordensreglene, og i tillegg blir det lagt et eksemplar i hver av mappene til elevene. Mappen skal være et oppslagsverk for hver enkelt elev der alt elevene har gjennomgått i praksis, alle elevarbeider, vurderinger og mål for de forskjellige fasene blir samlet. Elevene har forskjellige mål for hvorfor de går på hudpleien, og disse målene skal komme til uttrykk i mappen til hver enkelt elev for å dokumentere utviklingen av yrkeskunnskap. For noen er det store målet penger, for andre er det faget og for noen er det å hjelpe andre. Det er et yrke som kan brukes over hele verden og for noen er det et mål å kunne praktisere i utlandet, oppleve verden ved å få jobbe på en cruisebåt.

6.1.3 Elevenes oppfatning av gode arbeidsmetoder for å tilrettelegge for en helhetlig og praksisnær opplæring

Elevene blir i startfasen spurt om hvilke arbeidsmetoder som passer best for hver enkelt for å oppfylle kravet om tilrettelegging av en helhetlig og praksisnær opplæring. De syns formuleringen helhetlig og praksisnær opplæring er vanskelig, men de kan bedre forstå hvilke arbeidsmetoder de ønsker å benytte for å bli hudpleiere. *"Jeg forstår ikke hva helhetlig og praksisnær betyr"* og *"Det er så mange vanskelige ord."* De syns disse begrepene er vanskelige, både å bruke og å forstå. Her siterer jeg et utvalg av svar fra elevene: *"Jeg ønsker å lære å gjøre ting i praksis, ikke bare bli fortalt hva vi skal gjøre, men å få prøve å gjøre det i praksis. Når det gjelder teori, så lærer jeg ikke så mye av framføringer. Jeg lærer best når undervisningen er variert. Samarbeid med andre er en bra måte å lære på. Innlevering lærer jeg også av."* Elevene oppgir mange arbeidsmetoder de kan lære av, men spesielt opplæring i praksis. De liker samarbeid med de andre i klassen, og dette tenker jeg kan være positivt også med hensyn til klasse miljø. Noen liker også framføringer og dette kan være en styrke i grupper der de skal framføre prosjekt. En annen elev sier: *"Teori lærer jeg mye lettere ved at jeg gjør noe morsomt ut av det. Jeg lærer veldig godt i samarbeidsprosjekter og framføringer. Jeg liker bedre framføringer enn innleveringer. Å jobbe i salong og utføre behandlinger tror jeg også at jeg lærer bra av."* En elev liker både framføringer og samarbeid og nevner praktisk arbeidsmetoder som positivt. *"Jeg lærer best ved å jobbe i praksis – dersom det er vanskelig teori så liker jeg å lese det en del ganger og kanskje prate om det med en medelev etterpå. Hvis det er praktiske ting vi skal lære, så er det jo bra hvis vi får utføre behandlinger på hverandre en del ganger – powerpointpresentasjon."* Det er flere elever som liker praktisk arbeid, samarbeid og framføringer. *"Jeg ønsker å gå igjennom framgangsmåter først i teori før vi skal gjøre det i praksis, deretter at læreren viser det på en elev til jeg har skjønt hvordan det skal gjøres. I PTF gjorde vi dette, og det syntes jeg funket veldig bra. I teori liker jeg en gjennomgang av stoffet som ikke er for lang og deretter gjøre spørsmålsoppgave til emnet og tilslutt en gjennomgang og en oppsummering av det viktigste. Innimellom er det også greit med praktiske oppgaver knyttet til det teoretiske."* Flere elever har gode erfaringer med PTF fra i fjor. En elev svarer: *"Måten jeg ønsker å lære på eller den beste måten jeg lærer ting på er først å høre og så gjøre det i praksis – eller bare praksis med en gang. I undervisningen (ved teoretisk undervisning) er den beste måten jeg kan lære å gjøre oppgaver noen ganger i grupper eller to og to for da kan jeg lære av den andre også."* En annen elev sier: *"Jeg liker best å gjøre ting i praksis. Liker også å ha gruppearbeide, høre på lærer (og*

notere) noen ganger individuelle oppgaver. Ha variasjon i læremåten. Spill gjør undervisningen litt morsom også.”

Elevene skriver slik om hvilke arbeidsmetoder de liker best, og metodene er varierte. Jeg ber dem om å gi tilbakemelding på arbeidsmetoder etter hvert som vi arbeider med de ulike temaer både i praksis og i teori. Dette er en viktig del av deres deltakelse og medbestemmelse i opplæringen. I neste fase skal elevene være i verkstedet, i tillegg skal de arbeide med egne kompetansemål i programfagene.

6.1.4 Oppsummering etter bli kjent samtalen og tilrettelegging av mappevurdering som arbeidsmetode og andre forslag fra elever på arbeidsmetoder etter første fase.

I denne delen av arbeidet med prosjektet er det viktig å bli kjent med elevene, begrunne hvorfor de har fått en mappe der de skal samle viktige dokumenter, elevarbeider og mål gjennom skoleåret og hvilke arbeidsmetoder elevene liker best i opplæringssituasjonen, samt å tilrettelegge for et godt samarbeid og klassemiljø som igjen tilrettelegger for helhetlig og praksisnær opplæring. Elevene skal utvikle en yrkeskunnskap i Vg2, en yrkeskunnskap som skal tilfredsstillende samfunnets og næringslivets behov. Elevene skal se sitt yrke, og dette kan være en motivasjon og en drivkraft som gjør elevene mer motivert for læring. (Hiim & Hippe, 2001)

Elevene gir uttrykk for at de synes det er mange og vanskelig ord og vanskelig å lese styringsdokumentene og målene. Elevene er positive til å ha en mappe der de kan samle alle dokumenter og oppgaver. En mappe har til hensikt å beskrive hvordan eleven lærer og hvilken hjelp den trenger for å komme seg videre i sin utvikling av kunnskap skriver Ellmin (2000). (Ellmin, 2000) Dysthe og Engelsen sier at det i mappevurdering er elevenes oppdagelse av kunnskapsprosessen som er viktig. (Dysthe & Engelsen, 2003)

Formålet med bli kjent samtalen og samtalen om arbeidsmetoder er å kartlegge elevenes motivasjon for programfaget og hva elevene har erfart har fungert bra i opplæringssituasjonen. Denne informasjonen ønsker vi lærere å kunne bruke videre i opplæringen. Vi ønsker å benytte oss av arbeidsmetoder som fungerer bra og som bidrar til å utvikle yrkeskunnskap innenfor hudpleie. I St.meld. 30 blir det beskrevet at opplæringen skal tilføre holdninger og kunnskaper som kan vare livet ut og legge fundamentet for nye ferdigheter i takt med samfunnets behov. Elevene sier selv i bli kjent samtalen at de ønsker å

gjøre noe for andre og at dette gir dem en god følelse. Dette er holdninger som vi ønsker å ta med oss videre i neste fase av opplæringen. Det er ikke bare kunnskaper og ferdigheter, men også holdninger som danner grunnlaget for en helhetlig yrkeskunnskap. (St.meld.nr.30, 2004)

I denne første fasen opplever vi at vi har fått en forståelse for elevenes ønsker om arbeidsmetoder og motivasjon for valg av programfag. Videre opplever jeg at elevene har fått en forståelse for at de selv kan være med å påvirke opplæringen innenfor programfaget. De kan selv være med å planlegge de målene de ønsker å arbeide med og hvilke arbeidsmetoder de ønsker å bruke for å nå disse målene. Ved å bevisstgjøre elevene i deres valg av måloppnåelse, ønsker vi at elevene selv kan være med å utvikle sin yrkeskunnskap ut fra egne læreforutsetninger. I innledningen til den generelle del av læreplanen står det: *"Opplæringen skal tilpasses den enkelte. Større likhet i resultat skapes gjennom ulikhet i den innsats som rettes mot den enkelte elev. Bredde i ferdigheter skapes gjennom stimulering av elevenes forskjellige interesser og anlegg."* (Læreplan, 1994) Det kan diskuteres om starten på Vg2 har vært helhetlig og praksisnær og om den har utviklet yrkeskunnskap, men jeg mener at når elevene har fått være med å planlegge den videre utvikling i faget ved å komme med ønsker om arbeidsmetoder så har det fungert. Arbeidsmetodene som elevene selv har vært med å planlegge, kan være en viktig prosess i utviklingen av yrkeskunnskap.

6.2 Fase 2 Elevenes forståelse av begynnende yrkeskunnskap innenfor hudpleie.

I den andre fasen av arbeidet med oppgaven har elevene mulighet til å bli bedre kjent med hverandre. Vi har mange fine refleksjoner i klasserommet. Elevene har også hatt en kort dag i verkstedet for å bli kjent med vaskerommet og de har også utført en enkel neglebehandling på hverandre og på lærere på skolen, samtidig som faglærer har vært tilstede og gjort behandlingen sammen med elevene. For å gjøre neglebehandlinger må lærer vise de hygieniske rutineene i tilknytning til behandlingen. Elevene har i fase to også blitt vist rundt og fortalt om enkle hygienerutiner i verkstedet. Negl- og håndhygiene er viktig i alle typer behandling i verkstedet. Dette innebærer å finne fram rent utstyr, behandle utstyr som har blitt benyttet til behandlingen og bli vist hvordan håndklær og utstyr som skal bli vasket på vaskerommet blir behandlet. I tillegg får de en innføring i personlig hygiene og estetiske og etiske retningslinjer i verkstedet der elevene de neste to årene skal gi behandlinger til hverandre og til kunder. På dette nivået er elevene i gjennomføring av behandlinger på et nivået styrt av regelbasert kunnskapsnivå, og mange har svært lite kunnskap og om ingen erfaring å knytte behandlinger mot. I følge Dreyfus og Dreyfus er elevene på novise nivå.

I hygiene derimot har de noe mer erfaring og praksiskunnskap og kan se sammenhengen med behovet for denne kunnskap i praksis og Dreyfus og Dreyfus kaller dette for viderekommen begynner..

I denne andre fasen skal elevene bli mer bevisst sin utvikling av yrkeskunnskap, hva personlige egenskaper betyr som begynnende hudpleiere, og videre planlegging av målene framover i utviklingen av yrkeskunnskap.

Det blir benyttet pedagogisk sol i klasserommet etter den praktiske øvelsen i verkstedet, for å få frem elevenes tanker om hva hudpleiefaget inneholder og hvilken yrkeskunnskap elevene mener er viktig i arbeidet som hudpleier. I solen skrev jeg: "Hva mener du er viktig yrkeskunnskap for deg som hudpleier?" På dette stadiet i fase to er ikke elevene fortrolig med begrepet yrkeskunnskap. De liker å snakke om hva de som hudpleiere må kunne for å arbeide som hudpleiere. For meg er det ikke viktig om elevene kan bruke ordet yrkeskunnskap så lenge de kan definere hva en hudpleier bør kunne i utøvelsen av sitt yrke. Teksten i solen ble derfor byttet ut med: For meg som hudpleier er det viktig å kunne..... Elevene deltar aktivt i

samtalen og fyller inn i ”strålene” i ”solen”. De setter inn kunnskaper om: produkter, samarbeid, kommunikasjon, behandlinger, hygiene og taushetsplikt. Jeg stiller spørsmål om hvorfor de må kunne noe om produkter. En elev svarer: ”I neglebehandlingen trenger jeg å vite hva håndkremen inneholder.” De elevene som har vært ute i PTF sier at noen kan reagere på produktene, og derfor må de vite hva produktene inneholder for å gi riktig behandling. Elevene viser at de kan se sin kunnskap i sammenheng med sin praksis. Vi diskuterer hva de ønsker å fokusere videre på i utviklingen av sin yrkeskunnskap og hygiene er et viktig punkt de ønsker å arbeide med. Elever sier hygiene er viktig å kunne for å bryte smittekjede. ”*Jeg kan bruke munnbind når jeg er forkjølet eller når kunden er det.*” De er alle opptatt av at det skal være pent og ryddig på verkstedet i den tiden de skal bruke det, og den personlige hygien skal være perfekt med rent arbeidstøy, korte negler, ingen store smykker og håret skal bort fra ansiktet. Elevene reflekterer over hvorfor de er nødvendig med kunnskap om hygiene innenfor sitt rykesområde.

Det er flere vesentlige kunnskaper elevene reflekterer over, og spesielt de elevene som hadde hudpleie i PTF i Vg1. Vi lager også en sol der spørsmålet er: Hva betyr samarbeid for deg som hudpleier? Elevene har mange interessante og ulike meninger om hva de legger i betydningen samarbeid. Elevene gir eksempler på hvorfor samarbeid er viktig for å få godt arbeidsmiljø i verkstedet. ”*Vi må sette opp liste på arbeidsoppgaver og bli enige om hvem som skal gjøre jobbene.*” ”*Vi må dele på kundene. Alle vil gjerne ha kunder.*” ”*Lytte til hverandre og fordele arbeidsoppgaver på en rettferdig måte.*” ”*at man er villig til å gi en innsats/ bidra like mye.*” ”*Viser hverandre respekt og lytter til hverandre.*” ”*Ha felles mål.*” ”*Man får flere kunnskaper med flere hoder.*” ”*Kreative.*” ”*Lære av hverandre.*” Vi gjør den samme øvelsen med kommunikasjon, og de mener kommunikasjon er viktig for å gi kunden den behandling som kunden ønsker og de råd som kunden trenger og for å unngå misforståelser.” ”*Jeg kan anbefale kunden andre behandlinger.*” ”*Jeg kan gi kunden råd.*” ”*Det blir ikke noe godt samarbeid uten at kommunikasjonen er god både mellom kunden og de som arbeider sammen.*” De mener også at taushetsplikt er viktig for en hudpleier for å få kunder og for at kundene skal komme tilbake. Elevene diskuterer taushetsplikten og yrkesetiske retningslinjer. I tilknytning til dette skriver elevene under taushetsløftet og hvor viktig dette er i arbeidet med mennesker og hvilke konsekvenser brudd på taushetsløftet kan medføre. ”*Jeg vil ikke ha et dårlig rykte.*” Taushetsløftet blir også satt i mappaen. Vi går sammen igjennom Kompetanseplattformen og i denne så står det at elevene skal kommunisere og anvende kundepsykologi og også i sitt arbeid ha etisk og estetisk sans.”En

hudpleier skal arbeide i tråd med helse- miljø og sikkerhetslovgivningen.”

(Kompetanseplattformen, 2005) Elevene har sett at dette er viktige tema nnenfor sitt yrkesfagområde som de arbeider med hver dag.

6.2.1 Hva sier kompetansemålene om yrkeskunnskap i hudpleie - forberedelse til praksis

I fortsettelsen av fase to er det en ytterligere repetisjon av kompetansemålene for Vg2 og en orientering om prinsipper for læring med læringsplakaten. Vi hadde diskutert tidligere hva de synes er mest aktuelt tema å starte med ut fra deres syn på yrkeskunnskap innenfor hudpleie. Sammen bestemmer vi oss for å begynne med tema hygiene. I læreplanen står det at elevene skal gjøre rede for personlig hygiene og betydningen av god hygiene og i tillegg demonstrere viktige hygienetiltak i hudpleiefaget. En elev sier: ” *Da vi var i verkstedet i går lærte vi å desinfisere filer og neglebørster.* ” ” *Det var et annet apparat der også, men det vet jeg ikke hva var.* ” ” *Dette kan vi arbeide med i verkstedet, jeg vet hvordan det er riktig å vaske hendene.* ” ” *Jeg har vært på vaskerommet og jeg kan vaske håndklær og laken* ”. I kompetansemålene under yrkesutøvelsen krever de fleste målene refleksjon og mindre demonstrasjon. Denne gjennomgangen fører til følgende kommentarer fra elever: ” *Hva er kvalitetssikring i utførelsen av behandlinger?* ” En annen elev sier: ” *Jeg tror det har med hygiene å gjøre, men er ikke helt sikker.* ” Diskusjonen blir avsluttet med kommentarene: ” *en hudpleier må ha egenskaper som gjør at hun vil ha det pent og rent rundt seg* ” og at kvalitetssikring er ” *rutiner for å ha det rent og vite hva som skal gjøres i behandlingene.* ” Ut fra målene blir arbeidsmetodene planlagt videre, og i fortsettelsen av denne fasen skal elevene jobbe med hygiene både i praksis i forbindelse med behandling på hverandre og på kunder og i teori i arbeidet med regler for hygiene og tiltak for å forebygge smitte.

Dette er et godt utgangspunkt for tilrettelegging av teoretisk yrkeskunnskap i praksis, der en elev kan vise håndvask for alle de andre i klassen og to andre elever kan videreføre sin kunnskap til medelever. De har også fått øve på hverandre og til en viss grad på kunder som har kommet innom verkstedet. Vi er i gang med den teoretiske og praktiske gjennomføringen i innledningen til tema om hygiene, og HMS vil også naturlig høre inn under dette tema.

6.2.2 Gruppearbeid med tema hygiene i utviklingen av yrkeskunnskap.

Elevene har vært noen timer i verkstedet og startet med enkle neglebehandlinger, de har fått en omvisning i verkstedet og på vaskerommet, og elevene har fått en demonstrasjon av vask av utstyr. Denne erfaringen bruker jeg litt tid på å diskutere med elevene, og elevene får

komme med sine refleksjoner om tema hygiene etter denne praksiserfaringen. Jeg informerer om søknad om godkjenning av lokaler og hvilke krav som stilles til godkjenning av lokaler ved oppstart av hudpleievirksomhet. Dette innebærer at de må fylle ut et skjema som informerer om hygienerutiner, informasjon om datablad, rømningsveier og brannansvarlig. Vi diskuterer hva de synes er viktig i forhold til hygiene, og jeg spør om de har ønsker for hvordan de vil arbeide med dette temaet videre. Flere av elevene ønsker å arbeide sammen to og to, men de ønsker å fylle ut hvert sitt skjema som de senere kan legge til vurdering i mappen. Vi blir enige om at dette skal være med som en del av vurderingen i mappen og jeg skal arbeide med vurderingskriterier som også skal legges inn i mappen til hver enkelt elev. I arbeidet med denne søknaden om godkjenning av lokaler kommer også begrepet internkontrollmappe opp. Flere av elevene vet at dette er en mappe som alle bedrifter må ha for å lage seg sikkerhetsrutiner. En elev sier: *"På jobben min har vi det for å sjekke at vi har gjort alt på slutten av dagen, men det er sjefen som har ansvaret for den, en sjekklister."*

Arbeidet med skjema for godkjenning av lokaler.

Elevene sitter sammen i grupper med to og tre elever i gruppene. Dette er en oppgave som engasjerer dem. For å kunne fylle ut skjemaet må de på verkstedet for å måle opp arealet på lokalene våre, skjemaet krever tegninger på lokalene, de må til vaktmester for å få oversiktskart over lokalene og rømningsveier i bygget, de må også arbeide med forslag til hygienerutiner, registrere hva slags utstyr som er på vaskerommet og hvordan de skal behandle utstyr som kommer i kontakt med blod. Elevene skal også beskrive hvilke rutiner de har laget for håndhygiene. Det er stor aktivitet i klasserommet, og jeg har informert min kollega om at elevene kommer til å komme inn i verkstedet for å innhente den informasjonen de trenger i utfyllingen av skjema. Elevene blir ikke ferdige med arbeidet med dette skjemaet i denne fasen, men vi blir enige om at denne oppgaven kan de arbeide med i flere av programfagene.

6.2.3 Utviklingssamtaler om yrkeskunnskap – personlige egenskaper.

I fortsettelsen av andre fase har elevene skrevet logger etter første dag i praksis. Da skulle de beskrive hva de mente var viktige egenskaper for en hudpleier. Jeg har lest loggene, og vi samtaler om elevenes oppfatning av hva en hudpleier skal kunne og de reflektere over hva de mener er viktige personlige egenskaper. Noen elever svarer generelt og sier at det er viktig med gode egenskaper og begrunner det med at en hudpleier kommer i kontakt med ulike

mennesker i forskjellig alder. Andre mener en hudpleier må være imøtekommende og vennlig og flink til å kommunisere og ha forståelse for faget. Jeg tar utgangspunkt i loggene de har skrevet, og vi snakker om hvilke personlige egenskaper de har og hva de kan arbeide videre med som kan utvikle dem til en profesjonell hudpleier.

I loggene og også i samtalene sier elevene at ”en hudpleier må være serviceinnstilt, kunne skape trygghet og tillit. En hudpleier må ha nøyaktighet, kreativitet og ha estetisk sans, kunne, legge privatlivet igjen hjemme.” En annen elev sier at omsorg er viktig, være nøyaktig og kunne samarbeide med kunden og ville det beste for kunden. Flere av elevene sier at de ikke må dømme kunden ut fra religion og kultur og alltid ha ”et smil om munnen.” Sans for god hygiene er også en egenskap som elevene mener er viktig, sammen med å være hyggelig, positiv, tålmodig og gode kunnskaper. En elev sier: ”En hudpleier må også være åpen for spørsmål og kritikk og det er viktig å ta ansvar og initiativ når det trengs.” og ”kunne bruke kunnskapene dine og evnen til å kunne formidle det videre.”

I samtalen sier en elev: ”En hudpleier må være hyggelig og blid, vise kunden din respekt, være nøyaktig, omtenkstom, osv., utadvendt sånn at man kan si sin egen mening og få til en god dialog med kundene sine. Det jeg også synes er viktig som hudpleier er at man er empatisk, at man kan klare og sette seg inn i kunden sin situasjon, sånn at han eller henne kan få maksimal nytte av behandlingen de får. Som hudpleier er det også viktig at man kan klare og skape trygghet og tillit overfor kunden sånn at de vet at de kan stole på deg, trives og ha det godt når de kommer til hudpleieren sin.” En av elevene sier også: ”Jeg tenker at hvis man jobber som hudpleier sammen med andre ansatte, er det viktig å kunne samarbeide godt, slik at alle man selv trives på jobben og at andre kollegaer trives. Dette merker også kundene” Flere av elevene sier det er viktig å være sosial og utadvendt: ”Jeg mener det er viktig å være sosial, og imøtekommende, du kommer til å være omgitt av kunder hele dagen og da er viktig at du klarer å dra i gang en samtale for at kunden din skal bli mer trygg på deg. Du må også klare å legge fra deg ting som skjer på jobben, på jobb og ikke dra med deg dette hjem, siden det kan oppstå situasjoner hvor det kommer kunder som forteller deg ganske mye om privatlivet deres og diverse problemer som du føler er vanskelig og håndtere. Du må også klare å snu det andre veien, at du ikke tar med personlige problemer hjemmefra til jobben, for da kan det oppstå krangler, misforståelser og lignende som kan føre i uheldige situasjoner. Du må være profesjonell, og vise at du står for noe som er seriøst og driver en ordentlig bedrift

(eventuelt jobber i en ordentlig bedrift).” Dette er viktige kommentarer, der elevene deler med hverandre av sine opplevelser og holdninger.

6.2.4 Oppsummering av begynnende yrkeskunnskap - valg av temaene hygiene og en hudpleiers personlige egenskaper

I denne fasen i arbeidet med oppgaven er det begynnende yrkeskunnskap i hudpleie og en begynnende gjennomgang av kompetansemålene som har vært hovedtema. Elevene har tolket kompetansemålene, begynt å arbeide med hygiene og reflektert over personlige egenskaper som de mener er nødvendig for å kunne arbeide som en profesjonell yrkesutøver.

I den generelle del læreplanen og prinsipp for opplæring er den demokratiske prosessen en viktig del av opplæringen. Ved å bruke den pedagogiske solen i opplæringen er det den konfluente pedagogikk som er medvirkende i undervisningen og som legger vekt på oppdagelse og opplevelse. Erfaring elevene har hatt fra PTF og erfaringene fra verkstedet kan ha hatt innflytelse på elevenes behov for kunnskap i enkelte situasjoner. De opplever at de som hudpleier har behov for kunnskap i produkter, samarbeid, kommunikasjon, behandlinger, hygiene og taushetsplikt. De begrunner og reflekterer over hvorfor de har behov for denne kunnskapen, og de velger hvilke kompetansemål de ønsker å arbeide med videre.

”Elevmedverknad føreset kjennskap til ulike valalternativ og moglege konsekvensar av dei. Arbeidet med faga vil på ulike måtar føre til at elevane blir betre kjende med eigne evner og talent. Det vil gi dei eit betre grunnlag for medverknad og styrkje evna til å gjere medvitne val.” (Utdanningsdirektoratet, 2006d) Elevene velger selv hvilket tema de ønsker å starte med og ser betydningen av dette tema for deres utvikling av yrkeskunnskap. I målene for yrkesutøvelsen skal elevene kunne drøfte hva profesjonell yrkesutøvelse innebærer og drøfte hvilke egenskaper og ferdigheter som er sentrale i det daglige arbeidet og tilslutt forstå hensikten med kvalitetssikring i utførelsen av behandlinger. (Utdanningsdirektoratet, 2006c) Disse læreplanmålene er lite funksjonsbaserte, men elevene ser selv hvilken betydning dette har for den profesjonelle yrkesutøver. De er opptatt av det estetiske der dette kommer til uttrykk ved å være gode representanter for yrket. Elevene er opptatt av å se sunne og velstelte ut og ha gode holdninger i forhold til hygiene og orden på arbeidsplassen.

”Kunnskapsutvikling med grunnlag i yrkesutøvelsen er nødvendig for å utvikle relevante begreper og yrkest teori, som igjen kan utvikle praksis, i en gjensidig, enhetlig prosess.” (Hiim & Hippe, 2001, p. 21) Der elevene kan se sammenheng mellom de erfaringene de får i praksis og den kunnskap de får ved å arbeide med tema i klasserommet kan være med å utvikle en

grunnleggende yrkeskunnskap. De fleste gir tilbakemeldinger på at det var viktig med hygiene og at de hadde sett hvordan dette ble gjort i praksis.

Elevene reflekterer over hvilken betydning samarbeid har for dem, og flere av elevene viser en forståelse for hvor viktig dette er ikke bare for arbeidsmiljø, men også for utviklingen i kunnskapsprosessen. Elevene reflekterer over hva samarbeid betyr for dem og for deres utvikling av yrkeskunnskap. Elevenes kunnskap er ikke lenger taus kunnskap, men den har blitt en bevisst del av deres yrkeskunnskap som de kan utvikle i samarbeid med andre mennesker. Sosiale ferdigheter som evne til samarbeid, respekt, omsorg og oppriktighet er ferdigheter i arbeidslivet, men disse ferdighetene alene er ikke nok. Arbeidslivet krever også faglige ferdigheter sammen med de allmenndannende ferdighetene. *”Å tro at arbeidslivet bare handler om at ferdigheter skal brukes til produksjon, innebærer å redusere menneskets skapertrang og behov for å være en del av fellesskapet.”* (St.meld.nr.30, 2004) Jeg har fått en forståelse av at elevene ser viktigheten av sammenhengen mellom kunnskaper, ferdigheter og holdninger for å utvikle sin yrkeskunnskap innenfor hudpleiefaget. Elevene gir uttrykk for at et samarbeid gir mer kunnskap til flere i gruppen/klassen. Det er min oppgave å tilrettelegge for et læringsmiljø der det kan tilrettelegges for et godt samarbeid.

6.3 Fase 3 Forberedelser til PTF

Mellom fase 2 og fase 3 har elevene hatt praksisdager i verkstedet. I praksisdagene har elevene, sammen med min kollega, øvd på hygieniske rutiner i verkstedet, samtidig som de har prøvd seg på en enkel hudpleiebehandling.

I denne tredje fasen blir det gjort forberedelser til faget PTF. I formålet med PTF står det at dette faget skal gi elevene mulighet til å få erfaring med det som er karakteristisk innenfor programfaget hudpleie. De skal fordype seg i kompetansemålene på Vg3 nivå. Videre står det under generelle bestemmelser i læreplanmålene for PTF at der det ikke er opplæring i bedrift, skal det utarbeides lokale læreplaner basert på de nasjonale kompetansemålene.

(Utdanningsdirektoret, 2007)

Elevene får i denne fasen en oversikt over de praksisplassene de har mulighet til å velge og vi har en samtale om praksisplasser elevene kunne tenke seg er relevante innenfor hudpleie. Det blir informert om hvilke typer arbeidsoppgaver som kan være naturlige innenfor de forskjellige praksisstedene og det blir snakket om hvilke erfaringer elevene hadde fra prosjekt til fordypning i Vg1. I sammenheng med denne informasjonen skriver elevene ned hva de har av ønsker for PTF: *"Jeg ønsker å være et sted der jeg kan få se på behandlinger og gjøre behandlinger."* Eleven ønsker å gjøre behandlinger og være tilstede der det skjer noe. *"Jeg vil ikke bare sitte på et pauserom som jeg gjorde i PTF."* Denne eleven var ikke tilfreds med PTF første året. Hun fikk ikke være til stede og se der arbeidsoppgavene ble utført. *"I PTF vasket jeg bare på et sted og på et annet sted fikk jeg jobbe det var gøy. Kunne gjerne være der igjen."* Denne eleven synes det er gøy å arbeide og ønsker seg ut i praksis *"Kan ikke vi få ha Ungdomsbedrift det fikk den andre klasse. Jeg vil tjene penger og reise bort sammen med klassen."* Denne vet hva Ungdomsbedrift er og har hørt fra andre elever om deres opplevelser med Ungdomsbedrift. Flere av elevene ble veldig nysgjerrige da dette forslaget ble nevnt. Andre elever uttaler: *"Jeg vil være i nærheten der jeg bor."* Denne eleven var ikke ute i PTF i programfaget hudpleie i fjor, og har ingen spesielle ønsker ut fra det hun har informert om. Praksisplass i nærheten til hjemstedet var et ønske fra flere av de andre også. *"Kan jeg være på parfymeri, det tror jeg kan bli ok."* Denne eleven synes forslaget om Parfymeri passer for henne. *"Syntes det virket spennende med Apotek."* *"I praksis får vi ikke gjort så mye, det var kjedelig og vi gjorde ingen ting."* Denne eleven har dårlige erfaringer med PTF fra i fjor.

Elevene forstår hvorfor det er vanskelig å utføre behandlinger i en hudpleiesalong eller et spa: *”Selv om kundene vet at jeg bare er elev, ønsker de ikke å få problemer etter en behandling..”* Andre elever mener at det må være mulig å kunne utføre noen behandlinger: *”Ryggmassasje er vel ikke farlig..”* *”Vi fikk fire negler på læreren og på hverandre.”* *”Det hadde vært gøy å gjøre ordentlige behandlinger.”*

Ungdomsbedrift som alternativ til praksis i PTF

I samtalene med elevene blir det også informert om Ungdomsbedrift i skole eller ved bo- og behandlingssenter som alternativ praksisplass. Dette ble tema fordi eldre medelever hadde snakket om Ungdomsbedrift. Ungdomsbedrift som arbeidsmetode er en god opplæringsmetode som min kollega og jeg mener legger til rette for en helhetlig og praksisnær opplæring og der elevene har mulighet til å nå mange av Vg3 målene på en meningsfull måte. Vi ber derfor elevene tenke nøye igjennom praksisalternativene. Begge lærerne i klassen har erfaring med Ungdomsbedrift, men dette har ikke vært benyttet i PTF Vg2 tidligere. Elevene er veldig entusiastiske med hensyn til å velge Ungdomsbedrift som alternativ til praksisplass i PTF og elevene er ganske samstemte i sine ønsker: *”Vi har lyst til å gjøre behandlinger på kunder,”* og noen sier *”Jeg har lyst til at vi skal tjene penger så vi kan gå på kurs som skolen ikke har råd til å betale.”* Ut fra tidligere erfaringer, har elevene store forventninger ved starten av skoleåret. Det er viktig å nytte disse forventningene til noe positiv. Elevene synes det er viktig å ha så mye praksis som mulig, og de mener det er mer meningsfullt om de får ha innflytelse på hva de skal lære mer om og hvordan de kan lære det. En elev sier: *”Jeg ønsker ikke så mye teori, men jeg ønsker å lære mye.”* Elevene ønsker Ungdomsbedrift som arbeidsmetode i PTF fordi de mener de med denne metoden kan jobbe med behandlinger og være aktive deltakere i det praktiske arbeidet.

6.3.1 Oppstart av PTF i Vg2 – sammenheng mellom erfaringer fra praksis og ønske om teoretisk yrkeskunnskap.

For å kunne tilrettelegge for en helhetlig og praksisnær opplæring der demokratisering er en viktig del av opplæringen, er det viktig for oss som lærere å samarbeide om en opplæring der elevene får være med å bestemme tolkningen av læreplanmålene.

Vi bruker tid på å snakke om de erfaringene de nå har opparbeidet seg etter noen arbeidsdager i praksis og hvilken kunnskap det er viktig for dem å utvikle videre. Vi diskuterer deres innspill og i samtalen opplever de nye perspektiver på hva de ønsker videre med opplæringen.

I tilknytning til Vg3-målene har min kollega og jeg blitt enige om å la dem reflektere over om de ser noen sammenheng mellom praksis og teori og om denne sammenheng eventuellet betyr noe for dem i deres utøvelse av yrket.

Flere elever svarer: "Da kan vi gjøre det teoretiske jeg har lært i praksis." "Jeg får flere kunnskaper og vet hva jeg skal svare hvis kunden spør om noe" Andre svarer: "Jeg vet bedre hva man kan gjøre i situasjoner som oppstår i praksis." eller "man ser hvor viktig teorien er sånn at man kan utføre de praktiske arbeidsoppgavene på best mulig måte." "Mer trygghet." "Jeg kan veilede kunden bedre." "Skjønner mer teorien." "Jeg lærer bedre ved å gjøre det teoretiske i praksis." "Undervisningen blir morsommere." "Unngå feilvurderinger basert på manglende kunnskap." Elevene uttrykker at de forstår bedre hvor viktig det er med teori når de sammenligner teori med hva de kan oppleve i praksis, og i praksis kan de oppdage hva de har behov for å lære mer om i teorien.

For å kunne starte Ungdomsbedrift og gjøre behandlinger, mener elevene det er viktig å ha kunnskap om huden, og dette har de lyst til å lære med en gang. "Vi trenger å lære om huden når vi skal jobbe med Vg3 målene i PTF også." I tillegg mente de at hygiene og ergonomi er viktig. "Vi trenger å bli ferdig med Internkontrollmappen til verkstedet som vi har snakket om." "Jeg trenger å vite hvordan jeg skal stå når jeg masserer, ellers kommer jeg til å få vondt." Flere av elevene har lyst til å lære om negler. "Jeg har lyst til å gå på neglkurs." Neglkurs hadde elevene sjekket på egenhånd fordi dette stod høyt på prioriteringslisten. Vi har informert om at skolen har begrenset med midler og dermed konkluderer elevene: "Da må vi tjene litt penger først, neglkurset det er dyrt." Noen kommer med andre behov: "Hva er det jeg må være forsiktig med når jeg gjør behandlinger." "Skal dere lære oss å fylle ut kundekort nå? Jeg trenger å lære det en gang til, gjøre det for meg selv og ikke bare snakke om hvordan jeg skal gjøre det." Etter å ha diskutert kompetansemålene i Vg3 ser de at det de mangler noe basiskunnskap som det er nødvendig å ha kunnskap om før de kan begynne på Vg3 målene. De ser at det er en sammenheng mellom kompetansemålene i Vg2 og at dette danner basis for det skal lære i Vg3. Dette resulterer i at de ønsker mer om neglens og hudens oppbygging, mer om hygiene og ergonomi.

Elevene er ivrige i samtalen om å starte egen bedrift og har mange ideer. Verkstedet på skolen vår bærer preg av at skolen ikke har mye penger. Her ser elevene den mulighet de har til å gjøre noe med dette i arbeidet med Ungdomsbedrift: "Kan vi freshe opp disse lokalene litt,

når vi nå skal starte bedrift kan vi betale oppussing selv. Vi har snakket med overflatebehandlerne. Vi kan kjøpe maling og de kan male en vegg og vi kan gi alle sammen ryggmassasje.” ”Da blir vi litt mer kjent med dem også også blir de kanskje litt hyggeligere mot oss?” En elev sier: ”Det står i Vg3 målene at vi skal foreslå estetiske tiltak som skal gi oss bedre trivsel og velvære.” Elevene viser at dette har de gått og tenkt på og snakket om seg i mellom. De har vært kreative for å finne løsninger som ikke skal koste så mye og min kollega og jeg ønsker å få til dette så langt det lar seg gjøre. I tillegg viser elevene at de har interesse for læreplanen og målene som står i den. Etter denne dialogen om opplæringsprosessen videre blir hovedtema i første omgang å gjøre ferdig tema om hygiene og parallelt med dette arbeide med hudens oppbygging. Vi starter med læreplanene for å finne kompetansemål som omhandler de temaene de er interessert i. Vi blir deretter enige om å sette av tema negler til PTF, men sammen med min kollega er vi enige om at der elevene ser det er behov for å arbeide med andre tema, kan vi bruke hverandres timer til dette på tvers av PTF og programfagene.

6.3.2 Oppsummering etter planlegging og gjennomføring av oppstart av PTF.

I denne fasen av prosjektarbeidet er det forberedelser og gjennomføring av PTF som er tema. Dette faget skal vi gi elevene mulighet til å få erfaring med det som er karakteristisk innenfor programfaget hudpleie. (Læreplan, 1994, p. 11) Flere av elevene har dårlige erfaringer fra PTF i Vg1 og har opplevd dette faget som lite yrkesrelevant. Ved å gjennomføre Ungdomsbedrift i dette faget vil de ha mulighet til å se hvordan det fungerer i det virkelige næringsliv. De må sette seg inn i alt som har med etablering av bedrift å gjøre. De må forholde seg til timeliste og kundeavtaler og de kan gjøre mange arbeidsoppgaver som mange av dem kanskje ikke får prøve seg på før i slutten av dette skoleåret. I læreplanen generell del står det under det arbeidende mennesket. ”Undervisningen må legges opp med nøye omtanke for samspillet mellom konkrete oppgaver, faktisk kunnskap og begrepsmessig forståelse. Ikke minst må den legges opp slik at elevene etter hvert får praktiske erfaringer med at kunnskap og ferdigheter er noe de selv kan være med på å utvikle.” (Læreplan, 1994, p. 11) Det er mulig å kunne oppfylle denne delen av læreplanen med utgangspunkt i Ungdomsbedrift, og der elevene kan begynne å arbeide med praktiske arbeidsoppgaver med en gang under veiledning av lærer. Vi kollegaer tror også at PTF vil ivareta entusiasmen til elevene fra første fase i opplæringen og at denne har en stor sjanse til å vare. I læringsplakaten står det: ”stimulere lærelyst, evne til å halde ut”.. (Utdanningsdirektoratet, 2006d) Ut fra den erfaring vi kollegaer har med Ungdomsbedrift, er vi villig til å prøve dette allerede på Vg2 nivå.

Elevene kan kombinere teori og praksis innenfor en hel arbeidsdag med veiledning fra lærer og andre eksterne kursholdere i bransjen. ”*Godt tilrettelagt yrkespraksis som starter på et tidlig tidspunkt, foregår relativt hyppig og har et betydelig omfang, kan anses for å være svært vesentlig i skolebasert yrkes- og profesjonsutdanning.*” (Hiim & Hippe, 2001, p. 192) Å tilrettelegge for Ungdomsbedrift allerede på dette stadiet mener vi kan være av vesentlig betydning for den helhetlige opplæringen innenfor hudpleiefaget.

Elevene har gjort seg noen oppdagelser i de dagene de har vært i praksis. De har sett at det er viktig å ha Internkontrollmappen på plass i verkstedet for å kunne opparbeide seg gode rutiner i forhold til hygiene. De ser behovet for den praktiske yrkesteorien. De har forstått at det er viktig å ha noen skjemaer de kan fylle ut som sjekkliste både for seg selv og andre i de situasjonene der det er nødvendig. De har oppdaget at den er et redskap de trenger for å opptre etterrettelig i forhold til myndigheter. De har også behov for mer informasjon om de situasjonene der de kan gjøre feil. Elevene er i ferd med å opparbeide seg en praktisk yrkest teori PYT: Kunnskap som innlemmes i deres egne erfaringer og som brukes i opparbeidelsen av ny kunnskap og erfaring. Elevene ser sammenhengen mellom praktisk arbeid P1 og den nye yrkeskunnskapen de har behov for å lære P2 og viktige verdier, de verdiene som er knyttet sammen med kunnskapen og ferdighetene slik det er beskrevet i praksistrekanten i boken til Lauvås og Handal. (Lauvås & Handal, 2000, p. 177)

Hiim og Hippe (2001) påpeker at det kan være av stor betydning for undervisningen om læreplanene er funksjonsbaserte. ”Hensikten med funksjonsbaserte planer er å legge til rette for lærings- og undervisningsprosesser som tar utgangspunkt i relevante yrkesoppgaver.” (Hiim & Hippe, 2001, p. 149) Disse læreplanene skal inneholde de viktigste yrkesfunksjonene og yrkesoppgavene til en hudpleier.

Det blir videre avklart at elevene får starte Ungdomsbedrift i PTF. Elever og lærere blir enige om å fortsette å arbeide med tilrettelegging av Ungdomsbedrift. Ungdomsbedriften skal søke om godkjenning av lokaler på samme måte som om de skulle ha startet en bedrift et annet sted enn i skolens lokaler. Da vi diskuterte hvorfor de ønsket Ungdomsbedrift, uttalte elevene at det var mye letter å forstå det de kunne utføre i praksis og de synes også det er gøy. De opplever mer at de jobber med yrket i praksistimene enn de dagene de har ren teori. De fleste elevene liker å samarbeide og få oppgaver, og denne lysten til å lære noe nytt ønsker vi lærere å benytte så langt som mulig. Det krever samarbeid på mange nivå ved å starte en

Ungdomsbedrift og det er mange oppgaver de må bli enige om ved oppstart og underveis i driften. *”Læring skjer i alle livets situasjoner og særlig når et individ selv ser behovet for å utvikle kunnskaper, ferdigheter og holdninger.” (Læreplan, 1994, p. 11)* Elevene ser også at en del av det å være hudpleier ikke bare er å ha yrkeskunnskap rent teoretisk, men også ha evnen til å sette kunnskapen ut i praksis. I tillegg ser de behovet for bevisste holdninger til omsorg og empati, respekt for menneskeverdet, samarbeidsferdigheter, evne til kommunikasjon og etisk bevissthet, kunne bruke kunnskap og ha evne til å formidle den videre til kundene, være kreativ, la privatlivet ligge igjen hjemme, reflektere over eget arbeid, ha god hygiene, være hyggelig kollega og hudpleier og være til å stole på. De er opptatt av å ha en yrkeskunnskap der de vil bli oppfattet som seriøse yrkesutøvere og unngå feilvurderinger og yrkesutøvere.

6.4 Fase 4 Arbeidet med Ungdomsbedrift som arbeidsmetode i PTF.

Elevene mener den beste måten å lære å bli hudpleier på, er å utføre arbeidsoppgaver i verkstedet, men først diskuterer vi det papirarbeidet som skal gjøres og de skjemaer som må fylles ut for å kunne starte opp bedriften. Ungdomsbedriften må også søke rektor om å få disponere verkstedet til Ungdomsbedrift.

Elevene har arbeidet i verkstedet og øvd seg på hverandre i behandlinger, og de har praktisert hvilke hygienerutiner som er nødvendig i verkstedet. Det har vist seg at det er få bedrifter som kan gi meningsfull praksisplass så tidlig i Vg2, enmannsbedrifter har ikke tid til å lære opp og ta seg av elevene og de blir sittende på et bakrom og i beste fall få brette håndklær. Dette har elevene hørt fra andre elever. De vet også fra andre elever at de har fått starte sin egen bedrift, og disse elevene ønsker det samme. Ut fra dette ønsket begynner vi å arbeide med kompetansemålene på Vg3, men disse bruker vi i nært samarbeid med Kompetanseplattformen. Ved å lese Kompetanseplattformen kan elevene ha mulighet til å få en større forståelse for hva næringslivet krever etter endt utdanning innefor faget.

Det er mange hudpleiere som starter egen bedrift kort tid etter at de ferdige utdannet, men for å starte en bedrift er det en del skjemaer som må være fylt ut før behandlingene av kunder kan starte. Skolen har lange tradisjoner på å ta i mot kunder til behandling i verkstedet, men før Ungdomsbedriften kan markedsføre seg mot disse kundene må elevene, som i en vanlig bedrift, ha godkjente lokaler for driften. Elevene må søke om godkjenning av lokaler, det vil i dette tilfelle si skolens verksted, de må lage internkontrollmappe med alt det innebærer i forhold til hygienerutiner, rømningsveier og datablad. I tillegg har de også ønske om å lære gode økonomirutiner fra starten. De første skjemaene de skal fylle ut, er skjema om godkjenning av lokaler der hygieneforskriften for hudpleiefaget blir ivaretatt. Dette skjema har de allerede begynt med i programfagene. Elevene fortsetter med å arbeide i grupper for å gjøre godkjenningen klar. Ut fra elevenes tidligere erfaring og ønsker, legger vi opp til arbeidsformer der de får mulighet til å bruke tidligere kunnskap om tema. Vi har samtaler om tema i klassen, elevene skriver logg om hva de har fått med seg av samtalen om hygiene og HMS og hvilken betydning dette har for deres utøvelse i yrket. De arbeider i gruppearbeid om Hygieneforskrift og utfylling av godkjenningsskjemaer.

I samtalen med elevene om Ungdomsbedrift har elevene mange tanker og meninger om hvorfor tema hygiene og HMS er viktig. Elevene blir stilt spørsmål om hva hygienerutiner i

verkstedet betyr for dem og hvordan de kan benytte den kunnskapen videre i arbeidet med internkontrollmappen. Min kollega og jeg hadde på forhånd snakket om hvordan hun opplevde elevene i praksissituasjon, der de fikk prøve seg på hygienerutiner i forbindelse med neglebehandlinger. Vi diskuterte hvordan vi kunne bruke praksissituasjonen i verkstedet i videre planlegging av Ungdomsbedrift. Ved å benytte deres egne praksissituasjoner som eksempler, må elevene reflektere over hvordan de selv opplevde de forskjellige situasjonene og de blir oppmerksomme på hvordan de har utviklet sin kunnskap. Disse praksissituasjonene gjør også elevene mer bevisst på hvordan de ønsker å arbeide i sin egen bedrift. *"Det gjorde ikke noe at jeg stod og vasket, jeg liker å vaske."* *"Vi kunne ha ryddet og vasket opp etter oss alle sammen."* *"Alle har ansvar for å rydde opp etter seg."* *"Vi må bli enige om at ingen skal ta pause før alle har vasket etter seg."* Vi snakker også om hvor viktig det er med arbeidsstilling og arbeidstøy og hvilke konsekvenser det kan få dersom dette ikke blir ivarettatt. *"Jeg har ikke fått arbeidsskoene mine ennå. Jeg hadde på meg bare sokker i verkstedet."* Vi diskuterer hva kunder vil mene er viktig for hygien og HMS i en hudpleiesalong: *"Det skal være lyst og rent og pent"*, *"De som jobber der skal ha rent arbeidstøy og ikke være oversminket."* *"De som arbeider der skal vaske seg ofte på hendene."* *"Det skal se rent og pent ut, og alltid gi den beste service"*. *"Jeg vil ikke ha et dårlig rykte."* *"Hoster jeg skal jeg bruke munnbind"* *"Det skal lukte rent."* I denne samtalen kommer det fram flere synspunkter om hygiene og HMS. *"Jeg visste ikke at det var så mange skjemaer om hygiene vi må fylle ut for å starte bedrift"* Etter samtalen der vi blir enige om å bruke Ungdomsbedrift som arbeidsmetode i PTF ber jeg elevene om å skrive en logg fra denne samtalen. Loggene gjenspeiler de uttalelsene elevene har kommet med i samtalen.. Elevene viser i disse loggene at de har vært igjennom en kunnskapsprosess der de har utviklet kunnskaper i å starte egen bedrift og hvilke hygienetiltak som er viktig i oppstart av bedrift innenfor hudpleievirksomhet. De oppdager også at det er viktig å fordele arbeidsoppgaver mellom de ansatte og ta vare på det estetiske. Etter denne oppstarten av PTF har vi også en gjennomgang av Kompetanseplattformen med bakgrunn i at elevene forstår denne bedre og vi har også en felles gjennomgang av kompetansemålene i Vg3. *"Kan vi ikke kompetansemålene i helsefremmende arbeid, kan vi heller ikke kommunisere med kundene våre og kunden får en dårligere behandling."* Elevene ser at de analyserer planlegger, gjennomfører og dokumenterer sitt arbeid.

6.4.1 Ungdomsbedrift som arbeidsmetode - logger.

Etter samtalen skriver elevene logg om bruk av Ungdomsbedrift som opplæringsmetode i tema hygiene og HMS og hva de har lært. Elevene gir tilbakemelding på om de arbeidsmetodene som er brukt i opplæringen, har lært dem noe nytt om temaet og om dette er en arbeidsmetoder der de ser sammenhengen mellom programfagene. De fleste tilbakemeldingene på hva de har opplevd i opplæringen om tema var ganske like: *”Jeg syntes det var godt blandet mellom teori og praksis, som gjorde det lettere å følge med på hva som skjedde”* eller *”Synes det var spennende siden det var noe vi aldri har snakket om før. Nå ser jeg veldig godt sammenhengen mellom teori og praksis. Siden alt vi har snakket om i dag kommer vi til å tenke på og ha bruk for i Ungdomsbedriften vår eller dersom jeg skal starte for meg selv.”*

Videre skriver elevene hva de har lært, som de mener er viktig kunnskap for dem som hudpleiere. *”Jeg lærte hvorfor hygiene er viktig”* og *”jeg lærte om hvordan man steriliserer utstyr her i salongen, om HMS, hvordan søknaden til det å få godkjent lokaler ser ut og fungerer”*. *”Jeg lærte hvor viktig hygiene på en arbeidsplass kan være. Hva man må gjøre for å få en godkjent arbeidsplass.”* *”Jeg lærte litt mer om HMS, men visste en del fra før om det. Jeg har lært sammenhengen mellom teori og praksis.”* *”Jeg lærte masse nytting om HMS og hygiene.”* *”Lært mer om hygiene enn det jeg visste/lærte i fjor.”* *”Jeg lærte hvor viktig hygiene er i salongen og da vi jobbet med det i praksis.”* *”Jeg skjønnte hvorfor jeg skulle fylle ut skjema og godkjenning av lokaler.”* *”Nå har vi laget en perm der alt om hygiene og rømningsveier står.”* De skriver at det er mye papirarbeid med å starte egen bedrift og mange lover og regler de må vite om. *”Jeg fylte ut skjemaet om miljørettet helsevern fordi jeg skal være bevisst på hvor viktig det er med god hygiene og hva slags utstyr vi skal ha. For å få godkjent lokalene må dette være i orden. Skjemaet gjorde at jeg tenkte litt mer over hva som er viktig i en hudpleiesalong. For at både jeg selv og kundene skal trives i lokalene må alt være i orden, for eksempel at det er luft og lys i lokalene.”* *”Det er også viktig med slike hudpleietiltak med tanke på hudpleierens og andre kunders helse.”* En elev skriver at hun måtte få forklart først hvorfor de måtte fylle ut godkjenningsskjema, *”men da skjønnte jeg at alt hadde en sammenheng.”*

Skriftlig test i HMS og hygiene.

Til slutt i fase tre får elevene en skriftlig test. Dette skal kun være en ren oppsummering av det vi har gått i gjennom i timen, og jeg informerer om hvilke vurderingskriterier som blir lagt

til grunn for vurderingen. Jeg ønsker å få svar på om elevene har forstått hvorfor de har fylt ut skjema om godkjenning av lokaler og hvilke konsekvenser det kan få dersom lokalene ikke er forskriftsmessig i orden. I tillegg ønsker jeg å få svar på om de kjenner til hygieneforskriften i faget, om de vet hvorfor vi har datablad og om de vet hvordan skolen håndterer risikoavfall. Til slutt ønsker jeg at de skal tenke igjennom hvorfor en hudpleier bør ha kunnskap om dette. Denne testen skal gi meg en viss formening om elevene har fått forståelse for betydningen av hygiene og HMS i Ungdomsbedrift og hvordan de kan bruke denne kunnskapen ute i arbeidslivet forøvrig. Noen av svarene til elevene var: *"Nå har jeg skjønnt hvor mye arbeid det er for å få i gang en hudpleiesalong."* *"I hygieneforskriften står det om blodsmitte og hva vi skal gjøre for å hindre blodsmitte."* *"Det blir veldig mye papirer å holde styr på. Jeg synes det blir for mye papirer."* *"Får kundene noe i øynene av de vaskemidler eller de produktene jeg bruker, kan jeg lese hva jeg skal gjøre for å hjelpe kunden. Alt står i internkontrollmappen."* *Nå skjønner jeg at jeg må kunne alt dette for å kunne starte opp en hudpleiesalong."* *"Har jeg ikke orden på internkontrollmappen, kan miljørettet helsevern komme å stenge bedriften."* En vurdering av besvarelsene på den skriftlige testen viser at elevene har oppnådd en høy måloppnåelse ved at de kan forstå og gi eksempler på hvorfor og hvordan det er behov for denne kunnskapen i praksis

Etter avslutning av den skriftlige testen i fase fire har elevene gjort seg noen tanker om hva de ønsker å arbeide med videre. Samtidig som de har jobbet med papirarbeidet har de hatt kunder i verkstedet uavhengig av Ungdomsbedriften. De øver seg på enkle hudpleiebehandlinger og de får trening i å kommunisere med kundene og gi kundene råd ut fra det nivået de er på nå. Elevene opplever behov for mer kunnskap om hudens oppbygging og funksjoner. *"Vi trenger å vite mer om huden når vi skal gjøre behandlinger."* *"Nå kan jeg ikke svare på noe."* Elevene setter seg sammen i grupper og går igjennom de kompetansemålene de mener er viktige.

Formell registrering av Ungdomsbedrift.

Som en del av oppstart av Ungdomsbedrift følger det med å registrere bedriften i Brønøysundregistrene. I denne sammenheng må elevene søke på stillinger i bedriften, de må innkalle til stiftelsesmøte og generalforsamling. I tillegg må elevene utarbeide vedtekter for bedriften og en forretningsplan for bedriften. I tilknytning til dette arbeidet har Ungt Entreprenørskap, som er en stiftelse som bistår skoler i oppstart av Ungdomsbedrift, utarbeidet maler for styremøter, vedtekter og protokoller. Elevene har også laget maler for

søknad på stillinger. Dette hjelpeverktøyet benytter vi oss av i det videre arbeidet for å etablere Ungdomsbedriften, i tillegg samarbeider vi med norsklærer i forbindelse med søknad og CV til stillingene i bedriften. Alle skjemaer som elevene skal fylle ut, utfører elevene i grupper. I utfylling av skjemaer må elevene ta stilling til blant annet forretningsidè og forretningsplan, det vil si hva de ønsker å legge vekt på av markedsføring og hvilke kunder ønsker de å markedsføre seg mot. Det blir mange livlige diskusjoner i klassen, og vi lærere får mange spørsmål om hva vi gjorde da vi hadde vår egen bedrift. De stillingene elevene skal søke på er: Daglig leder, markedsføringsansvarlig, økonomiansvarlig, personalansvarlig og styreleder. Alle elever må søke på stillinger i bedriften. Disse søknadene får dem også til å reflektere over interesser i tilknytning til faget og hva de er gode på.

I formålet for Vg3 står det at opplæringa skal gi kompetanse innenfor salg, markedsføring og drift av hudpleierelaterte bedrifter. Opplæringen skal også fremme estetisk sans og kreativitet. I gjennomgangen av læreplanen for Vg3 kommenterer flere av elevene dette og sier *”det er jo akkurat det vi driver med nå når vi skal starte vår egen bedrift.”*

6.4.2 Oppsummering av arbeidet med Ungdomsbedrift i PTF.

I fase fire i arbeidet med denne oppgaven er det arbeidet med Ungdomsbedrift som metode i PTF som har vært sentralt og hvordan denne metoden kan bidra til en helhetlig og praksisnær opplæring som fremmer yrkeskunnskap.

Elevene har i samarbeid med lærere valgt hvilket tema de syns det er viktig å starte med innenfor programfagene i Vg3. Tema hygiene og HMS er viktig ved oppstart av egen bedrift. Elevene hadde arbeidet med tema i kompetansemålene i oppstart av skoleåret. Det ble naturlig å knytte erfaringene fra disse timene opp mot samme tema i PTF. Det ble derfor jobbet parallelt med kompetansemålene på Vg3 nivå i PTF og kompetansemålene for Vg2. Tidligere har de arbeidet med tema hygiene både i praksisrommet og i teorirommet. Elevene sier i samtalen, refleksjoner og i logg at de har fått utvidet sin kunnskap innenfor tema hygiene og HMS og har opplevd sammenhengen mellom teori og det de har jobbet med i praksis. Videre forteller de at de ser nytte av det de har lært. De ser hvilken yrkeskunnskap dette har gitt dem og som de trenger dersom de skal starte bedrift selv senere. Det som de tidligere har vært usikre på, kan de nå reflektere over å forstå betydningen av og i tillegg utføre i praksis. (Hiim & Hippe, 2001; Lauvås & Handal, 2000, p. 101)

Elevene tar i mot og behandler kunder på samme måte som ute i bedrift. Elevene er blitt vist viktige hygienrutiner og har utført det i praksis i behandling senere. Det er enkle arbeidsoppgaver de kan begynne med. Læreren kommer inn på enkle regler for hygieneprosedyrer, regler som det er viktig å ivareta både med hensyn til utstyr, personlig hygiene og kundehygiene. Elevene har blitt vist hvordan de skal utføre det i handling og elevene vet hvordan de har lært det.. Etter en vurdering av den skriftlige testen har elevene oppnådd en høy måloppnåelse ved at de kan forstå og gi eksempler på hvorfor og hvordan det er behov for denne kunnskapen i praksis.

I samtalene vedrørende Ungdomsbedrift reflekterer elevene over mange viktige punkter vedrørende HMS og hygiene. Elevene ser teori og praksis i sammenheng og ser hvordan dette kan knyttes opp mot den praksiserfaringen de allerede har gjort seg i verkstedet.

Ut fra de tilbakemeldingene jeg får i loggene og de svarene de gir på den skriftlige testen, er det interessant å lese hva elevene mener. Loggene blir benyttet til å få fram elevenes ulike synsvinkler og i denne delen av arbeidet er loggene til elevene ganske samstemte. (Hiim & Hippe, 2001, p. 281) Elevene har alle lært noe om HMS og om hygiene, og enkelte skriver konkret at de forstår sammenhengen mellom den teoretiske delen og erfaringene fra praksis.

Det er flott å høre hva elevene har av tanker om hygiene innenfor yrkesområdet. Dette kommer bedre fram i den muntlige samtalen vi har før loggskrivning enn i loggene. For noen kan dette bety at kunnskapen foreløpig ikke har blitt fortrolig og at de fortsatt må arbeide med begrepene for å få meningsinnhold. Hiim og Hippe refererer til Wittgenstein, som påpeker begreper som savner meningsinnhold. (Hiim & Hippe, 2001, p. 85) Samtidig opplever jeg at elevene har oppnådd kunnskap, ferdigheter og holdninger der de kan se sammenhenger mellom kompetansemålene og demonstrere dette i praksis. Praktiske erfaringer er med på å utvikle deres yrkeskunnskap gjennom gjentatte erfaringer i verkstedet i kommunikasjon med kunder.

Elevene forstår nå hvorfor det er viktig å sterilisere og de har forstått når de skal sterilisere, og når de skal desinfisere utstyr. De har reflektert over samarbeid, et godt arbeidsmiljø og ergonomi. Loggene og samtalene i klassen gir et godt utgangspunkt for refleksjon over egne erfaringer, parafrasering eller speiling av det elevene har uttrykt. *”Den gjør det mulig for den andre å korrigere/ supplere/ utdype din forståelse av innholdet i det som er sagt.”* (Lauvås &

Handal, 2000, p. 236) I speilingen eller parafrasering diskuterer vi det som blir sagt og som kan oppfattes som uklart. Dette danner grunnlaget for om vi skal bruke mer tid på tema eller om de har utviklet den yrkeskunnskap som er nødvendig i tema. Etter samtalen blir vi enige om tema bedriften skal arbeide videre med. Elevene har oppdaget hva de trenger mer erfaring i hudens oppbygging. I behandling med kunder i verkstedet og de kunder som de etter hvert vil opparbeide seg i Ungdomsbedriften har de mulighet til å få enda mer erfaring i å behandle forskjellige hudtyper og hudlidelser i arbeidet med dette i PTF. I tillegg blir vi enige om hvilket tema de ønsker å lære mer om i programfagene. I neste fase blir læren om hudens oppbygning tema.

Elevene har på dette nivået i utdanningen liten erfaring i å behandle kunder og de har få sammenligningsgrunnlag, men de gir uttrykk for at de har opparbeidet seg en del erfaring med tanke på hygiene og hygieneregler i behandling av kunde, elevene har lært at kundene har forskjellige hudtyper og dette er det viktig å få mer kunnskap om i kommunikasjon med kunden. Eleven har ikke nok kunnskap til å gi kunden mer råd enn det hun har opparbeidet seg erfaring i, men hun er seg bevisst dette og kan reflektere over den kunnskap som mangler. Elevene har. Eleven har kommet opp på det nivå som Dreyfus og Dreyfus kaller for viderekommen begynner.

I samtalene om tema og i loggene og andre skriftlige arbeider var det inspirerende å kunne få være med på å observere elevenes kunnskapsutvikling. Elevene uttrykker forståelse for hvordan de skal bruke kunnskapen om hygiene og HMS i praksis både i verkstedet og i forbindelse med Ungdomsbedrift, og hvor viktig det er med HMS i bedrift for å ivareta både de ansatte, elevenes og kundenes helse. I utfyllingen av skjemaer, som skulle sendes videre til Bønnøysundregistrene, måtte elevene tenke gjennom hvilke planer de har for bedriften og hvilke arbeidsoppgaver de ønsket å arbeide med videre i bedriften med bakgrunn i de erfaringer de nå har opparbeidet seg innenfor programfaget. Elevene må vurdere hvilke behandlinger de skal satse på i bedriften, hvilke kunder de ønsker å rette seg mot og hvilke produkter de skal bestille.

6.5 Fase 5 Arbeidsmetoder i utvikling av yrkeskunnskap – hudens oppbygning og solskader.

Elevene fortsetter å arbeide med målene i programfagene vedrørende hygiene og HMS i verkstedet mellom fase fire og fem. De lager en egen mappe for rutiner for vedlikehold og renhold. I denne mappen, som er Internkontrollmappen, blir all informasjon lagret som de trenger i forbindelse med brannvernrutiner, håndtering av risikoavfall, rengjøringsrutiner og ansvarsforhold vedrørende oppfølging av mappen. Etter at elevene er ferdige med Internkontrollmappen, starter vi med å planlegge opplæringen for det neste temaet de har valgt seg. Internkontrollmappen blir også lagt i deres personlige mappe som en dokumentasjon og som en del av vurderingen i deres yrkeskunnskap.

Elevene har i praksis startet med enkle hudpleiebehandlinger der de øver på hverandre og de har startet med noen få kunder. Kundene har de fått etter å ha markedsført seg på skolens hjemmeside, sendt ut informasjon til kunder som har kommet til behandling til andre elever tidligere og gjennom ”jungeltelegrafene”. For å få denne erfaringen med kundebehandling på et tidlig tidspunkt, er prisene på behandling vesentlig reduserte og dette gjør det attraktivt å bestille time hos elevene. I behandling av kundene får elevene erfaring med forskjellige hudtyper og hudtilstander. Denne erfaringen med kunder er av vesentlig betydning for å kunne utvikle sin yrkeskunnskap. Som hudpleier er det viktig å kunne se nyansene i huden for deretter å avgjøre hvilke behandling kundene trenger.

Som neste tema ønsker de å få mer opplæring i hudens oppbygging. Vi har tidligere spurt elevene om hvordan de ønsker opplæringen og er blitt enige om en felles gjennomgang om tema i klassen først. Jeg forteller om hudens forskjellige lag og må i den sammenheng bruke latinske ord og uttrykk. Elevene sier: ”*Dette er veldig vanskelige ord*” eller ”*jeg kommer aldri til å lære dette*”. Jeg begrunner bruk av disse vanskelige ordene med vår samarbeids med andre yrkesgrupper innen faget. Dersom de videre skal kunne samarbeide med leger, fysioterapeuter osv. eller gå på eksterne kurs, er dette vanlig ord og uttrykk som blir brukt innenfor fagområdet.

Elevene ønsker å arbeide sammen i grupper om teorien og en av elevene foreslår at de kan lage spill av spørsmålene. Det blir tre flotte spill og for å være sikker på at de spørsmålene og svarene de har er korrekte, går vi gjennom alle spørsmålene i fellesskap for å fjerne eventuelle feil eller misforståelser.

Fig.2: Spill elevene har laget på Vg2 for å lære om hudens lag.

Erfaringsmessig er hudens oppbygning vanskelig, og det er nødvendig å kunne forstå sammenhengen mellom de tre hudlagene for å kunne forstå hvorfor dette er viktig kunnskap. Vi gjennomgår hvert lag i fellesskap og deretter i grupper, og elevene lager spørsmål til hvert av lagene. Elevene er ivrige og tema som de synes er vanskelig med mange vanskelige ord blir: *"dette er gøy og dette er en morsom måte å lære på."*

Vi bruker tre uker på å lære om de forskjellige hudlagene. Teoriundervisningen foregår i klasserom med tavle og projektor og i tillegg fortsetter elevene å arbeide med kunder. Når elevene nå skal analysere hudtypene kan de etter hvert koble teori og praksis sammen. I observasjon i hudpleieverkstedet, under behandling av kunder, ser vi at elevene er mer komfortable og min kollega ser og hører at elevene kan bruke teorien i praksis. De forstår nå hvordan en hud kan bli brun eller hvorfor noen har fetere hudtyper enn andre. Min kollega og jeg blir enige om at elevene skal få en muntlig test etter gjennomgang av hvert lag. På forhånd legger vi ut spørsmålene som de selv har laget på skolens digitale læringsarena. I tillegg til spørsmålene får elevene et refleksjonsspørsmål der de skal svare på hvorfor det er nødvendig å ha kunnskap om hudens oppbygging og i hvilke sammenhenger de trenger denne kunnskap i kommunikasjon med kunden. Her er noen av svarene fra elevene: *"Nå kan jeg anbefale kunden andre behandlinger. Nå skjønner jeg litt mer hva hun trenger."* *"Nå vet jeg hvordan huden blir brun og hvorfor noen har rødt hår og noen har brunt hår."* *"Jeg kan forklare kunden hvorfor huden blir rød. Nå vet jeg hvordan sår gror."* *"Det er morsomt å kunne latinske navn, foreldrene mine synes jeg er flink."* *"Jeg er stolt av meg selv, nå kan jeg noe"*

som ingen av vennene mine kan.” ”Nå vet jeg at både kosthold og hormoner kan påvirke huden og hvordan dette skjer i huden. Jeg vil lære mer om kosthold” ”Jeg er ikke så redd for å gjøre behandlinger lenger. Nå kan jeg forklare til kunden litt mer hva jeg gjør.”

6.5.1 Arbeidsprosjekt om solskader med loggskrivning og refleksjon - med tanke på helhetlig og praksisnær opplæring.

Etter at elevene har gjort seg ferdige med hudens oppbygging, ønsker de å få mer kunnskap om sol og solskader. Vi formulerer derfor en problemstilling der elevene skal sette seg inn i en kundes situasjon og hvilke spørsmål de da ville ha stilt til en hudpleier om tema sol og solskader. Elevene har nå flere erfaringer fra praksis med kunder der de har fått spørsmål om sol og solskader. De har derfor mange eksempler på spørsmål fra kundene som de ikke har kunnet svare på og som de gjennom arbeidet med oppgaven ønsker å finne svar på.

Med utgangspunkt i hva elevene ønsker å vite i situasjonen som kunde, blir vi enige om at de skal arbeide med tema i prosjekt. De kan velge om de ønsker å arbeide sammen eller om de ønsker å arbeide alene. De fleste velger å arbeide alene. Elevene kan bruke alle tilgjengelige hjelpemidler, fantasi, bilder og alt digitalt verktøy som de har tilgjengelig.

Elevene ønsker å kunne forklare kunden hvordan de kan beskytte seg mot sol og hvordan en hudpleier kan gi råd etter at skaden har oppstått. Vi blir også enige om at elevene skal lage en informativ brosjyre om sol som skal ligge tilgjengelig for kundene. Denne brosjyren ønsker de å bruke både i Ungdomsbedriften når de har kunder og i de vanlige praksistimene med kunder på verkstedet. De synes det er morsomt å arbeide med tema. De uttrykker iver og glød i klasserommet. De lærer hverandre ulike måter å lage brosjyrer på med forskjellig verktøy som Power Point, Publisher og Word. *”Dette er morsomt.” Det hadde vært gøy om kunden tar med seg brosjyren vår.”*

Noen synes stoffet er vanskelig og synes det er slitsomt å finne fram i informasjon på egen hånd. For disse elevene forsøker jeg å begrense hjelpemidlene. Det viktigste av det de trenger å vite, står i lærebøkene. De som har problemer med å konsentrere seg, kan sitte og høre på musikk, dersom de ikke forstyrrer de andre. Dersom de har lyst, er det mulighet til å gå på biblioteket og arbeide med oppgaven der. Etter de første timene med arbeidet i tema sol, får elevene i oppgave å skrive en logg om arbeidsformen og hva de har oppdaget i denne opplæringen.

Den eleven som synes det er vanskelig stoff skriver: ”Jeg har lært mye av denne oppgaven men jeg syns det er dumt at vi ikke har gått gjennom sol før vi begynte med oppgaven jeg hadde mye problemer med å forstå og lage stoffet til mitt eget. Siden jeg brukte så mye tid til å forstå og lete etter stoff syns jeg at jeg ikke fikk like mye ut av oppgaven som jeg kunne ha fått.” En annen elev skriver: ”Jeg liker å få oppgaver fordi jeg kan jobbe selvstendig. Jeg liker å jobbe sammen med mennesker også men jeg liker ikke at to sitter på en PC og jobber. Det beste jeg vet er å kunne få lov til å lese på nette og finne fakta. PC . Jeg vill gjerne ha flere sånne oppgaver!”

Etter at jeg har lest loggene, har jeg en samtale med eleven som syns at stoffet er vanskelig. Jeg spør om det er andre måter jeg kan tilrettelegge for henne. Hun sier hun godt kan tenke seg å samarbeide med en annen i klassen, men hun ønsker å ordne dette på egen hånd. De neste timene ser jeg at hun samarbeider med en annen. Jeg ønsker å følge dette opp videre i de neste timene også. De har fått tre dager på skolen til å arbeide med oppgaven og jeg ber om å få en skriftlig tilbakemelding fra dem etter at de har levert oppgaven og brosjyrer. Elevene arbeider mye selvstendig, og jeg er spent på om de kan se helhet og sammenheng om dette tema og om denne arbeidsmetoden og dette innholdet gir en utvikling av yrkeskunnskap som de kan få bruk for i praksis. Jeg har gode samtaler med min kollega samtidig som vi arbeider med tema sol. Min kollega arbeider parallelt med hudens funksjoner og har opplæring i praksisrommet. I verkstedet i praksis har elevene flere kunder som har solskader etter mange år med overdreven soling, de har også yngre kunder som bruker solarium, og de har kunder som skal reise til Syden.

Min kollega forteller at elevene har blitt mye sikrere i utfylling av kundekort, de markerer oftere pigmentflekker på kortet og begrunner hvilke behandlinger de vil anbefale. Elevene har også blitt sikrere i å gi råd til kundene for å forebygge solskader etter at de begynte å arbeide med teoretisk kunnskap om tema. Min kollega går sammen med elevene igjennom kundekortet som blir utfylt for hver kunde etter praksis. Dette kundekortet arbeider elevene med under og etter behandling. Elevene må begrunne de valgene de har tatt og dokumentere dette på kundekortet, og min kollega og elevene reflekterer over disse valgene. Elevene får tilbakemelding på hva som har vært bra og hvordan de kan arbeide videre med denne kunden, og de

diskuterer hva den teoretiske kunnskapen har betydd for valg av behandling og rådene de har gitt til kunden.

Min kollega opplever at elevene synes prosjektet med tema sol og solskader er en morsom måte å arbeide på. De har blitt flinkere til å forklare kundene hvor viktig det er å beskytte huden spesielt, og de har uttrykt at det er morsomt å lage en informasjonsbrosjyre som de kan bruke til kundene. Vi opplever begge at elevene har fått en større forståelse for sammenhengen mellom praktiske erfaringer og teoretisk kunnskap og hvordan de kan bruke denne kunnskap i praksis.

6.5.2 Refleksjon etter arbeidet med solens virkning på huden.

Etter å ha fullført oppgaven, ønsket jeg å få tilbakemeldinger fra elevene på arbeidsmetoden og hva de hadde lært. Jeg har valgt ut noen refleksjonsnotater som elevene skrev etter å ha fullført oppgaven: *”X og Y synes dette var en bra oppgave hvor vi lært mye og syntes dette var spennende, samtidig som vi hadde det gøy. Vi lærte mye om hvorfor det er viktig å bruke beskyttende solbriller, hva slags sykdommer man kan få hvis man soler seg for lenge og hva slags virkning den brune fargen gir på huden.”* *”Det vi lærte mest om var snøblindhet, øyeskader og solforbrenning”.*

Denne refleksjonen er skrevet av de som tilslutt valgte å samarbeide om oppgaven: *”Vi kom frem til at når vi tenker oss om så er dette en viktig del av hudpleien som vi kommer til å få bruk for senere, vi mener det er viktig å få en sånn oppgave for å kunne fordype seg mer og ute i vårt yrke så kommer vi til å måtte behandle mange kunder med sol skadet hud, og da er det viktig å kunne informere kundene om hva som kan skje med huden hvis man utsetter den i for mye sol og hva man kan bruke for å beskytte seg mot UV-stråler, som f. eksempel: Solbriller, sol krem med høy solfaktor, klær Vi vil gjerne ha flere sånne oppgaver, fordi vi følte vi lærte mye av å jobbe på denne måten.”* En annen elev skriver: *”Jeg syntes det var veldig morsomt å jobbe på denne måten. Jeg likte også veldig godt at vi måtte være kreative for det gjorde det mer interessant og både jobbe med og se på”.* *”Jeg lærte ganske mye syntes jeg, og dette var veldig gøy. Jeg kommer nok til å tenke litt ekstra mye på dette når sommeren kommer og jeg kommer til å passe godt på når jeg skal til hellas i sommer. Man tenker mye mer på hva solen kan gjøre når man har et sånt prosjekt og lærer om alt det forskjellige som kan skje.”* *”Håper vi har flere sånne oppgaver 😊”* *”Jeg lærte noe nytt om solkrem, hvordan den skal være merket. Jeg lærte også veldig masse om barnehud og sol, dette var stoff jeg*

ikke kunne fra før av. Så jeg vil si jeg lærte en del nytt.” ”Ut av dette prosjektet har vi lært ganske mye. Vi kunne noe av dette fra før av, men bare det grunnleggende og det alle andre vet – vi ante ikke at det var så mye mer innenfor bare dette her med sol og solskader. Nå har jeg mer å fortelle til kunden. Dette var veldig nytt og spennende, samtidig som noe var kjent!” Elevene utvikler en ny kunnskap ut fra det de allerede vet, og de ser nytteverdien av det stoffet de har arbeidet med for sin egen del, men kan også sette det inn i en sammenheng i praksis der de har behov for kunnskapen. Det kommer ikke så tydelig fram i logg at de har blitt mer bevisst på dette i arbeidet i praksis, men min kollega har sett en endring i kommunikasjon med kunder og utfylling av kundekort før og etter arbeidet med dette tema.

To andre elever skriver etter arbeidet med prosjektet: ”Vi har lært hva som skjer både over og under huden og om hvordan de forskjellige måtene sol påvirker oss. Vi har også lært litt mer om sol, solenergi og selve solstrålene; UV. Solbriller er ikke kun for å se bra ut og solkrem er et must. Det er vanskelig å vite hva man skal tro når det gjelder rykter og forskninger om sol, særlig nå for tiden, fordi det er så stort tema og alle har forskjellige konklusjoner. Forskere finner stadig ut nye ting, og man lærer stadig noe nytt. Vår konklusjon er at sol er kjempe sunt, både får psyken, hud og helse – men til en viss grad. Det er viktig å bruke solvett; sole seg i små mengder over lengre perioder. Overdriver man solingen kan det skade huden og det kan utvikle seg veldig fort til noe alvorlig.” ”Jeg synes vi har vært flinke og dette har vært spennende!”

6.5.3 Oppsummering etter arbeidsmetoder om hudens oppbygging og oppgaven med sol og solskader.

I denne fasen starter vi med hudens oppbygging. Elevene legger vekt på å få til et godt samarbeid, og de er opptatt av å få kunnskaper der de kan svare på spørsmål kundene stiller i forbindelse med behandling. Elevene arbeider med kunder og på hverandre og min kollega som er mest sammen med dem i praksis, erfarer i praksis i behandlinger og også ved utfylling av kundekort at elevene er blitt sikrere både til å forklare kunden om hudens tilstand og hvordan de kan forebygge skader. Elevene har i denne perioden begynt med praksis både i PTF deler av denne dagen og i vanlig praksisundervisning i verkstedet. Min kollega og jeg ser at praksisdagene i verkstedet der de kan få arbeide med kundene har stor betydning for forståelsen av teorien. De kan se at yrkesteorien gir en bedre forståelse og begrunnelser for yrkesutøvelsen og at teorien gir en mye større mening der den blir sett i sammenheng med yrkesutøvelsen i praktiske situasjoner. Nå elevene opparbeidet seg en yrkeskunnskap der de

kan utføre praktiske handlinger og bruke praktiske erfaringer og teoretisk kunnskap sammen. Elevene har større valgfrihet med denne kunnskapen og kan gjøre flere vurderinger enn de kunne tidligere.. Elevene har kommet opp på det som Lauvås og Handal (2000) beskriver som det andre nivå i PYT. På dette nivå kan elevene resonere ha som de bør gjøre i behandlinger, hvilke råd de kan gi kunden. Dette kan de nå gjøre med de erfaringer de har og det teoretiske grunnlag de har opparbeidet seg. Det har fått en grunnleggende kunnskap og kan se en sammenheng mellom den praktiske yrkesutøvelsen og den teoretiske kunnskapsutvikling. (Lauvås & Handal, 2000) Elevene gir uttrykk for at de liker de arbeidsformene som er valgt, og de samarbeider godt i klasserommet. De viser omtanke og hensyn til hverandre og er ivrige etter å lære. Elevene har selv sett behovet for å lære, med bakgrunn i de erfaringene de har om manglende kunnskap om tema. Dette viser hvor viktig det er at elevene kommer tidlig ut i praksis for å se betydningen av den yrkeskunnskap de har behov for i praksis. (Hiim & Hippe, 2001) Vi ønsket å tilrettelegge for et trygt læringsmiljø som er forutsigbart og der elevene får forståelse for hva som var viktig å arbeide videre med.

I arbeidet med tema sol har elevene oppdaget at de har fått yrkeskunnskap i arbeidet med denne oppgaven. I tilbakemeldinger fra elevene opplever jeg at de har blitt mer bevisst sin yrkeskunnskap i denne form for opplæring. (Grendstad & Sandven, 1986) I den generelle del i læreplan står det at opplæringen skal *”trene blikket og øve sansene for de opplevelsesmessige sider ved alle fag.”* (Læreplan, 1994, p. s.14) I kompetansemålene i Vg3 står det at de skal veilede brukere om pleie og behandling av hud i tillegg til at de skal de kunne utføre forebyggende behandlinger. De har opparbeidet seg kunnskap som de vil ha bruk for i kommunikasjon med kundene både i PTF og på Vg2 nivå. De skriver at de har lært noe nytt om solkrem og solforbrenning. De har fått kunnskap som de kan bruke på seg selv, og elevene har fått kunnskap om hva som kan skje med huden og de kan nå bruke denne kunnskapen i behandlingen av kunder.

Det er positivt med den bevisstheten de har fått om tema og hva de har lært. De knytter også sin kunnskap opp mot tidligere erfaringer fra barnehage og lager en brosjyre de mener det er behov for i barnehagene. De har også gjort seg noen refleksjoner i forhold til debatten omkring solens virkning på kropp og sjel og stilt seg spørsmålet om det finnes noe endelig fasitsvar på dette. I generell del av læreplan står det:

”Øvelse i vitenskapelig forståelse og arbeidsmåte krever trening av tre egenskaper: evnen til undring og å stille nye spørsmål,

evnen til å finne mulige forklaringer på det en har observert, og
*evnen til gjennom kildegranskning, eksperiment eller observasjon å kontrollere om
forklaringene holder:*” (Læreplan, 1994, p. 7)

Elevene henter informasjon gjennom sine erfaringer i praksis og dette gir min kollega meg
tilbakemelding på fra sine erfaringer med elevene i behandlingssituasjon på verkstedet og jeg
erfarer det selv de gangene jeg er sammen med elevene i verkstedet. Gjennom informasjonen
fra praksis har de gått til teorien for å finne nye sider ved sine erfaringer og deretter videre til
praksis og innhenter nye erfaringer. (Hiim & Hippe, 2001) Elevene kommer fram til at dette
var viktig kunnskap som de kan få bruk for senere. ”*Kunnskaps og teoriutvikling med
grunnlag i yrkesvirksomheten er i prinsippet viktig.*” (Hiim & Hippe, 2001, p. 92)

I læreplanene for Vg2 står det at elevene skal drøfte og gi eksempler på ulike tiltak for å
forebygge og forbedre hudforandringer. I læreplanen for Vg3, som er aktuell i PTF, står det at
en hudpleier skal kunne drøfte sammenhenger i endring av hud og levevaner. Elevene har så
langt jeg har forstått, klart for seg at den overordnede hensikten er å forholde seg til kunden
med denne kunnskapen. Kompetansemålet kan oppfattes som at elevene bare skal kunne
drøfte denne kunnskapen og dermed er målet lite funksjonsbasert, men med utgangspunkt i
yrkesoppgaven der eleven skal kunne formidle kunnskap om solens virkning gir dette
grunnlag for å ivareta og gi utviklingsmuligheter for den helhetlige yrkeskunnskap. (Hiim &
Hippe, 2001, p. 165) I refleksjonsnotatene skriver elevene at de har fått informasjon om tema
og kan bruke denne kunnskap og formidle den videre til kunder der det er behov for det.
(Lauvås & Handal, 2000, p. 177)

6.6 Fase 6 Arbeidsmetoder i utvikling av yrkeskunnskap – livsstilssykdommer.

Elevene er nå ferdige med første termin – det har opparbeidet seg yrkeskunnskap om hudens oppbygning og funksjoner og om sol og solskader. I første termin hadde elevene mange kunder i verkstedet til behandling. De fleste kundene var godt voksne, men det var også yngre kunder og kunder av begge kjønn. Etter at elevene begynte å ta imot kunder i Ungdomsbedrift har de hatt mulighet til få erfaringer med flere forskjellige typer behandling enn det som er vanlig på Vg2. De har fått mer praksiserfaring og har hatt flere refleksjoner underveis etter disse erfaringene. Pengene de har tjent i bedriften har de brukt til å kjøpe produkter til behandlinger som de etter eget ønske har hatt lyst til å lære. Med den praksiserfaringen elevene har fått dette første halvåret har vi som lærere fått spørsmål om yrkeskunnskap om spesielle tema de selv har sett at de har behov for å lære mer om. Elevene har hatt fulle kundelister de siste månedene før jul og dette har gitt dem forskjellige erfaringer og mange problemstillinger de har måttet forholde seg til.

I andre termin på Vg2 arbeider elevene videre med kompetansemålene i Vg2 og ønsker å lære mer om å vurdere å dokumentere eget arbeid og se på sammenhengen mellom helse og levevaner og hvilken betydning dette har for deres arbeid som hudpleier.

I sitt praktiske arbeid har elevene kundekort de skal fylle ut i behandlingen av hver kunde. På dette kundekortet blir det blant annet stilt spørsmål om kunden har astma, diabetes eller hjerte- og karsykdommer. Flere av elevene ønsker å lære mer om disse sykdommene for å kunne forklare kunden bedre hvorfor de spør om dette på kundekortet. I forbindelse med behandlinger skal de i Vg2 fylle ut kundekort og forstå hensikten med prosedyrer som redskap for kvalitetssikring i utførelsen av behandlinger. På kundekortet skal elevene blant annet spørre kunden om de bruker medisiner, om de har diabetes, astma eller om de har spesielle allergier. Dette punktet er spesielt viktig når de behandler kunder med livsstilssykdommer. ”Kunden sier hun går på kortison fordi hun har astma. Hun er veldig rød i huden og kunden forklarer at det er på grunn av medisinene.” ”En kunde fortalte at jeg måtte være forsiktig med å fiel neglene fordi hun har diabetes 2, jeg visste ikke at det var så alvorlig.” Elevene har arbeidet med kompetansemålene i gruppearbeid og er blitt enige om at de ønsker mer kunnskap om de sykdommer som de må ta hensyn til i valg av behandlinger. ”Jeg ønsker å kunne forklare kunden hvorfor jeg spør om de har diabetes.” ”Kundene vet svaret selv, men jeg vil også vite det.” Vi hadde litt om diabetes i Vg1, men jeg forstår ikke

hvorfor jeg må vite det.” ”Livsstilssykdommer er spennende – kan vi lære litt om kost og lage mat da?”

I arbeidet med denne oppgaven tar vi derfor utgangspunkt i kompetansemålene og i første rekke livsstilssykdommene kols og diabetes. Elevene får velge hvilke av disse oppgavene de har lyst til å arbeide med. De fleste elevene velger diabetes og en mindre gruppe velger kols. I innledning til arbeidet med oppgaven har vi en dialog om hvilke erfaringer de har hatt i verkstedet når de skal stille spørsmålene på kartotekkortet/kundekortet. *”Kunden sier hun har astma, men jeg vet ikke om det er det samme som kols?”* *”En av mine kunder har diabetes, men hun bruker ikke medisiner.”* *”Jeg tror en av mine kunder har kols eller astma, men hun har ikke sagt noe. Hun puster veldig tungt. Huden hennes er helt rød.”* En av elevene forteller at hun har hatt en kunde med diabetes, men kunden hadde sagt at det var ikke noe hun behøvde å tenke på. Elevene sier at kunden passet på kosten sin og hadde ikke noen problemer med sykdommer. *”Hun levde et helt normalt liv.”* Eleven lurte på om hun kan stole på det kunden hadde fortalt henne. *”Jeg blir litt redd og usikker når jeg har sånne kunder.”* Med sine erfaringer fra praksis opplever eleven at hun har behov for mer kunnskap om diabetes for å være trygg på de valg hun tar.

Vi diskuterer det ansvaret en hudpleier har. Elevene ser betydningen i å skrive kundekort og samtidig få kundens underskrift og dato på kortet, og vi diskuterer også etiske dilemma og om å tørre å stole på kunden og egen vurderingsevne. I det gitte eksempelet ble vi enige om at det var ganske ufarlig og at vi må stole på kundene, men i andre situasjoner bør elevene henvise kunden til lege dersom elevene er usikre på om de kan gjøre behandling. En elev forteller om en kunde hun hadde hatt som sa hun hadde acne, men eleven synes det så ut som noe annet. *”Jeg turte ikke å si til kunden at jeg ikke stolte på henne, men jeg kunne ikke gjøre en behandling som ikke ville hjelpe? Jeg snakket med lærer og hun var enig med meg, og vi ble enig med kunden å prøve en annen behandling først. Jeg tror kunden oppfattet at jeg bare ville hjelpe henne!”* Dette er en viktig diskusjon der elevene ser seg selv i forskjellige situasjoner og reflekterer over hva de har erfart i praksis.

Elevene får i oppgave å skrive en informasjon til seg selv og sine medelever om sin valgte livsstilssykdom. I denne informasjonen skal de beskrive årsaken til sykdommen og hvordan det er vanlig å behandle sykdommen hos lege. Elevene skal også skrive hvilke erfaringer de eventuelt har hatt med denne sykdommen i praksis og hvilke vurderinger de gjorde ut fra den

kunnskap de hadde. Har det skjedd en endring i måten å kommunisere med kunden på i og etter arbeidet med denne oppgaven? Elevene har alle hjelpemidler til disposisjon. Som avslutning på oppgaven skal de skrive en refleksjon over dette arbeidet og hvilke tanker og oppdagelser de har hatt i arbeidet med denne oppgaven. En elev tegner også en "sol" på tavlen og elevene fyller inn i "strålene" de kunnskapene de har fått om diabetes 2.

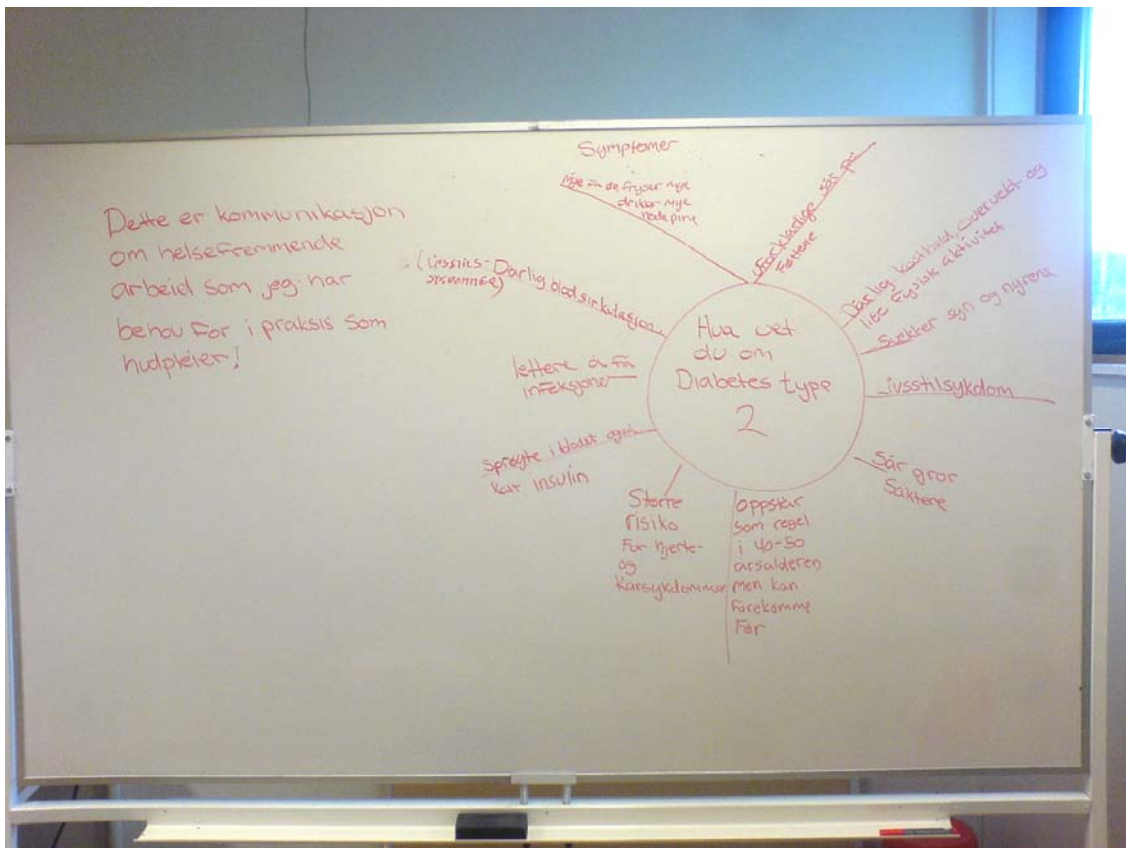

Fig. 3: Elevene lager en "sol" med tema diabetes 2

Elevene kommenterer også her at kunnskap om livsstilssykdommer: "Dette er kommunikasjon om helsefremmende arbeid som jeg har behov for i praksis som hudpleier."

I disse refleksjonene skriver elevene: "Dette er viktig for meg som hudpleier. Jeg kan få kunder som har disse sykdommene, og da må jeg vite hva jeg ikke kan utføre. Jeg synes det virker litt skummelt å få en kunde som har en av disse sykdommene. Nå forstår jeg at de som har diabetes 2 har dårlig blodsirkulasjon og sår gror dårligere. I tilfelle de får et anfall. Men jeg har jo lært en del i dag så jeg føler meg tryggere og kunden som har denne sykdommen kan gi meg noen tips." Eleven skriver at hun har blitt tryggere og at hun nå vet hva hun ikke kan utføre av behandlinger. "Jeg har lært hva en hudpleier burde gjøre hvis en kunde har en av disse sykdommene og hva jeg må ta hensyn til. Jeg forstår bedre hvorfor vi må skrive det

ned på kundekortet.” Denne eleven har nå fått svar på hvorfor disse sykdommer står på kortet og hva hun som hudpleier kan gjøre i disse situasjonene. ”Jeg synes det er veldig viktig og lære om livsstilssykdommer, for det er de sykdommene vi har størst mulighet til å hindre skal slå ut. Også veldig viktig å være forberedt i en hudpleiesituasjon”. Denne eleven opplever også at hun har lært noe av denne oppgaven og hvorfor hun skal lære det.”Jeg lærte mer om kols og diabetes – det var en del viktige ting jeg ikke visste, og som jeg føler meg tryggere på av å ha kjennskap til.” Eleven har fått ny kunnskap om et tema og føler seg tryggere. Ingen av elevene har svart på spørsmålet om tidligere erfaringer med livsstilssykdommer, men så lenge de nå føler seg trygge og forstår sammenheng mellom praksiserfaring og den kunnskapen de nå har tilegnet seg, er det trening i praksis som blir viktig. Min kollega ser også at de nå vurderer i hvert enkelt tilfelle på kunder hvilken behandling de kan gi, og dette blir de enige med kunden om og skriver det også ned på kundekortet.

6.6.1 Framføring som arbeidsmetode.

Elevene har arbeidet med oppgaven om livsstilssykdommer hjemme og på skolen og ut fra refleksjoner og tilbakemeldinger føler de seg nå tryggere i arbeidssituasjon der de får kunder med livsstilssykdommer. Ut av tilbakemeldingene jeg nå har fått, er jeg fortsatt usikker på om elevene kan knytte denne kunnskapen opp mot sin praktiske hverdag. Min kollega har gitt meg tilbakemelding på at hun ser flere av elevene som benytter denne kunnskap i praksis. Elevene har tidligere gitt uttrykk for at de lærer mye av framføringer for klasse og dette har de også vist i arbeidet med andre oppgaver. Klassen blir derfor delt i tre der to grupper skal arbeide med framføring om diabetes 2 og en gruppe arbeide med framføring om kols.

I denne framføringen skal elevene komme med typiske årsaker og symptomer på sykdommene. I tillegg skal de gi eksempler på konkrete behandlinger som en hudpleier ikke kan gjøre eller må være forsiktig med å gjøre i sammenheng med disse sykdommene. Vurderingskriterier: Alle må delta i den muntlige framføringen og kreativitet belønnes. Etter framføringen skal elevene skrive en individuell logg. Det er viktig å få elevene til å formidle det de har opplevd med denne typen opplæring og om den har utviklet deres yrkeskunnskap i behandlingen av kunder med livsstilssykdommer og om de har opplevd den som helhetlig og praksisnær.

Dette er en oppgave som engasjerer elevene. Alle elevene har vist at de har god teoretisk bakgrunnskunnskap om tema, og nå får de også mulighet til å vise dette for sine medelever. I

framføringene får flere av elevene vist mer yrkeskunnskap enn det de uttrykker skriftlig i loggene og som de noen av dem ikke har fått vist i praksis der de ikke har hatt kunder med livsstilssykdommer: *”jeg visste ikke at kunder med kols ikke kan få damp, men jeg har heldigvis ikke hatt noen kunder med kols ennå.”* *”Nå vet jeg at jeg kan anbefale kundene andre behandlinger som ikke er noe farlig for dem.”*

I loggene skriver en elev at hun trodde aldri at hun trengte å vite noe om livsstilssykdommer og at det er mye man egentlig trenger å vite som hudpleier. *”Jeg lærte at de som har kols og også astma ikke må ha damp og at de kanskje må ligge på en annerledes måte og kanskje ikke ligge så lenge og at de med kols har kanskje mye mer ømfintlig hud. Om diabetes lærte jeg at man ikke må klemme de får lett sår.”* Enkelte elever skriver også at hudpleiere må være forsiktige når de gjøre pedicure så kunden ikke få sår i huden. Elevene har begynt å utføre pedicure i PTF. *”Det gror mye saktere hos de som har diabetes 2 og de har lettere for å få infeksjoner. Vi har også lært om kols at disse kundene har vanskelig for å puste og dette må vi ta hensyn til.”* *”Jeg visste ikke noe om diabetes 2 så føler jeg vet mye mer om livsstilssykdommer. Likte måten vi lærte det på. Føler meg mer forberedt til å få kunder og snakke med kundene under behandling. Diabetes 2 er veldig avhengig av kosten. Jeg har lyst til å lære mer om kost og hud.”* Ut fra de tilbakemeldinger vi har fått i disse loggene og de samtaler jeg har hatt med mine kollegaer i etterkant, ser vi at dette har vært en opplæring i livsstilssykdommer der elevene først oppdaget at dette ville de lære mer om og etter at de har fått mer kunnskap om dette tema har flere av elevene allerede brukt denne kunnskapen ute i praksis sammen med kundene og ved en grundigere utfylling av kundekort.

All skriftlig dokumentasjon som elevene har samlet inn blir satt i elevmappen og skal være med i vurderingen av yrkeskunnskap underveis og der elevene på slutten av skoleåret kan ta er tilbakeblikk på hvilke teoretisk yrkeskunnskaper de har jobbet med parallelt med praksis.

6.6.2 Oppsummering i arbeidsmetoder om livsstilssykdommer som utvikler yrkeskunnskap.

I denne fasen i arbeidet med kunder som kommer til behandling både i PTF i ungdomsbedriften og til vanlig praksisbehandling på kunder i verkstedet. Elevene har problemer med å forstå meningen med å fylle ut kundekortet der det blir spurt om livsstilssykdommer og de har ikke følt seg komfortable i de situasjonene der kunden stiller spørsmål i forhold til dette. I den teoretisk yrkeskunnskap har oppmerksomheten vært rettet

mot arbeidsmetoder i opplæringen av livsstilssykdommer. Elevene har selv uttrykt hva de ønsker å lære mer om ut i fra de erfaringer det har fra yrkespraksis. De har kommet med konkrete eksempler fra deres praksis og vi har arbeidet med det teoretiske stoffet for å gjøre elevene mer forberedt i situasjoner der de får kunder med kols, astma og diabetes 2.

Elevene opplever ut fra erfaringer i praksis at det er behov for mer teoretisk kunnskap. Dette handler om å utvikle den profesjonelle yrkesutøver som starter som novise og utvikler seg til ekspert. (Lauvås & Handal, 2000) I starten av skoleåret hadde vi gått i gjennom alle spørsmålene på kundekortet, men først etter erfaringer fra praksis har elevene forstått hvorfor disse spørsmålene er viktig å ha kunnskap om *”jeg følte meg usikker ”*. Det er min oppgave i en opplæringssituasjon: *” å hjelpe den enkelte til å trekke forbindelseslinjene mellom verdiene og teoretisk kunnskap til den praktiske hverdagen, ikke i sin alminnelighet, men i tilknytning til den enkeltes tenkning om handling i en konkret situasjon.”* (Lauvås & Handal, 2000, p. s.179)

Elevene forstår at det er viktig med denne typen kunnskap for å føle seg mer trygg i behandlingssituasjonen, selv om noen av dem i utgangspunktet ikke ser det som nødvendig å kunne noe om dette som hudpleier. Det er også interessant å oppdage den forståelsen for tema elevene fikk, ved å lære av hverandres kunnskap gjennom framføringen. I Prinsipper for opplæringa står det: *”Opplæringa skal medverke til å gjere elevane medvitne om kva dei har lært, og kva dei må lære for å nå måla. Kva for læringsstrategiar elevane bruker for individuell læring og læring saman med andre, vil vere avhengig av føresetnadene deira og den aktuelle læringssituasjonen. Opplæringa skal gi elevane kunnskap om verdien av eigen innsats og om medviten bruk og utvikling av læringsstrategiar.”* (Utdanningsdirektoratet, 2006d) Elevene skal få et personlig forhold til yrkeskunnskapen og denne kunnskap skal de kunne anvende i praksis ved hjelp av ulike arbeidsmetoder i opplæringen. I praksis har elevene oppdaget behovet for mer kunnskap og de opplever opplæringen som meningsfylt fordi de ser at dette får de bruk for i behandling av kunder i praksis og også for egen del. Elevene oppdager kunnskap, ferdigheter og holdninger til eget arbeid som er positiv for utviklingen av yrkeskunnskap, og de ser at de har vært med på en kunnskapsprosess som gjør dem tryggere i yrkesutøvelsen. (Dysthe & Engelsen, 2003)

6.7 Fase 7 Arbeidsmetoder i yrkespraksis der opplæringen utvikler helhetlig og praksisnær yrkeskunnskap.

I tillegg til verkstedet på skolen har elevene hatt Ungdomsbedrift i bo- og behandlingssenter. Ungdomsbedriften ønsker å gi et tilbud til de eldre som ikke klarer å komme seg til dem på egenhånd og elevene har fått til et samarbeid. Dette samarbeidet ble også til fordi elevene trengte et sted der de kunne arbeide i praksis for å få mest mulig praksiserfaring i PTF.

Verkstedet blir også benyttet av PTF Vg1 enkelte av de samme dagene som Vg2 har behov for verksted. I bo- og behandlingssenteret, som ligger i nærområdet til skolen, har de etablert en egen hudpleieklipp med mulighet for mange forskjellige behandlinger. Elevene tar i mot kunder på bo- og behandlingssenteret som er beboere, pårørende og vanlige kunder som har hørt om dette behandlingstilbudet. Praksisplassen gir elevene stor handlingsfrihet, men den begrenser likevel tilbudet til enkle behandlinger de føler seg trygge på.

I denne fasen av andre termin skal elevene ut i praksis. De har to måneder igjen av dette skoleåret, og de har god erfaring i praktisering av behandlinger fra verkstedet på skolen og ved bo- og behandlingssenteret. Denne praksisperioden har vært forberedt i god tid, og elevene har selv satt opp forslag til behandlinger de er gode på og som de ønsker å markedsføre for den arbeidsplassen der de skal være utplassert. Det er ikke alle elevene som har like høye ambisjoner for seg selv, og min kollega og jeg minner dem på hvilke behandlinger de har lært og hva de faktisk har opparbeidet seg av yrkeskunnskap i løpet av dette skoleåret. De som har fått praksis i hudpleiesalong eller spa, ønsker å få lov til å arbeide i praksis, og dette har vi også forberedt i brev til praksisstedene. Elevene skal være ute i praksis i kun en uke. De fleste av disse arbeidsplassene er små bedrifter med liten tid til å ta seg av elevene. Flere av arbeidsstedene anser elevene som en belastning og ikke som en ressurs. Vi har snakket med elevene om hvordan de kan bidra til å snu denne holdningen. Elevene er enige om at det er viktig å komme presis, se representativ ut, dette inkluderer også arbeidsantrekk, foreslå å hjelpe til med arbeidsoppgaver og være interessert.

Elevene har fått i oppgave å skrive logg etter hver arbeidsdag og jeg leser av loggene at de fleste elevene er fornøyde. En av elevene skulle arbeide i et parfymeri og hun skriver at de ble tatt i mot av hyggelig personale, og første dagen fikk opplæring i å bruke kassen og *”begynte å ekspedere så smått”* og *”flere ganger om dagen stod jeg alene og hadde ansvaret for alt”* den samme eleven skriver også *”I dag har jeg vært som vanlig ansatt og ekspedert kunder og*

til og med prøvd meg på litt mer-salg teknikk, mer-salg teknikk synes jeg var litt vrient i starten men etterhvert fikk jeg teken på det og brukt det flittig” og når jeg skulle gå for dagen spurte de meg om jobbtillbud og sa de skulle kontakte meg når de trenger med hjelp, da vet jeg at de var godt fornøyd med meg og min innsats.”

To av elevene ønsket seg til Makeup artist skolen. Dette er helt på siden av læreplanmålene både for Vg2 og Vg3, men det avhenger også helt av hvilke tema som er på skolen denne uken. Dette var det vanskelig å planlegge på forhånd. Min kollega og jeg diskuterte dette og ble enige om at det viktigste var en meningsfull praksisuke. En av elevene skriver i logg at tema for denne uke var at de fikk være med å gipse en ny nese. Ut fra loggene kan jeg lese at eleven har fått mye ut av dagen, men det er som sagt litt på siden av læreplanmålene for hudpleien. *”jeg fikk se på at de blandet en masse som skulle lage en nese.”*

En annen elev har vært i en enmannsbedrift, en hudpleiesalong. Hun skriver i sin logg at hun har ryddet bort julepynt, vasket og støvsugd. Videre skriver hun at butikken der salgsvarene stod *”er veldig skittent, men likevel lot jeg være å si noe fordi jeg er redd for å bli brukt som vaskehjelp.”* Videre skriver hun om behandlingen som hun har fått gjøre på daglig leder der hun har arbeidet: *Jeg fikk være med å se på en dyprensbehandling som henne utførte på en kunde.”* Videre i loggen skriver hun *”Jeg ble utrolig glad da forslaget mitt om at jeg kunne få en valgfri modell hvor jeg kunne utføre en ansiktsbehandling en av dagene. Dette blir fine dager”* Eleven skriver at hun også neste dag ble spurt om å vaske, men *”siden hun spurte på denne måten sa jeg selvfølgelig ja.”* *”En kunde kom for å få behandling og jeg var veldig spendt. Jeg gav henne ansiktsbehandling, farget vippene hennes, vokset brynene og masserte. Hun ble veldig fornøyd. Jeg vasket og ryddet opp etter meg etter behandlingen.”* Eleven skriver hvordan hun opplever kommunikasjon og det å bli spurt om å gjøre noe på en hyggelig måte. Hun får lov til å praktisere sin yrkeskunnskap i form av å gjøre behandling og dette opplever hun som svært tilfredsstillende. En annen elev skriver i sin logg: *”Jeg fikk beskjed om å fylle ut kundekort for å bli kjent med hva slags kundekort de brukte før de fikk behandling og så måtte jeg sitte en og en halv time uten å gjøre noe som helst.”* Eleven skriver videre fra sine opplevelser første dag: *”Miljøet i salongen mellom de ansatte var bra fordi de samarbeidet mye – hjalp hverandre og fordelte oppgavene som var. Jeg opplevde at de var positive i arbeidet og nøye med at kundene skulle få god behandling. ”Det var travelt og stressende på grunn av mange kunder.”*

Eleven beskriver også en behandling hun fikk gjøre på en av de ansatte." *Y var fornøyd med behandlingen og sa jeg gjorde det på en avslappende måte.*" Videre sier hun at hun var glad for at hun fikk lov til å gjøre behandling og at hun fikk tilbakemelding fra en hudpleier som visste hvordan det skulle være. Eleven opplever det som positivt å få tilbakemelding fra en som kan det.

En elev skriver: "I dag var den første dagen i salongen. Jeg kom klokken ti og de tok meg veldig godt imot:) Y som er en av eierne fant frem en plakat med et tilbud som var farging av vipper og bryn. Dette var for å tiltrekke dropp-inn kunder til meg. Y viste meg rundt i salongen. Hun fortalte om deres hygienerutiner i salongen." Eleven skriver også etter hun har utført behandling og kunden ble "kjempem fornøyd og sa det var akkurat sånn hun ville ha det". Eleven har en god opplevelse i praksis og får positive tilbakemeldinger. Samme eleven skriver også at hun hjelper til med å sterilisere utstyr etter behandling for en av de andre ansatte og gir uttrykk for at her er det et godt samarbeid der alle hjelper alle. Hun får også prøve seg på kommunikasjon og behandling med en "vanskelig" kunde. Kunden trodde ikke at eleven kom til å klar behandlingen, men som eleven skriver i logg: "Jeg fikk det til og hun ble veldig fornøyd." Dette er gode mestringsopplevelser i praksis. En elev sendte meg en melding på SMS fra praksis: "Dette er kjempegøy. Har hatt ekte kunder både i går og i dag som tror vi er ekte hudpleiere så dette er kjempemorsomt."

Etter at elevene har vært ute i praksis har de også skrevet refleksjonsnotat over hva de har tenkt etter praksisutplasseringen. Eleven som var utplassert på Make-up artist skole synes det er vanskelig å forholde seg til kompetansemålene, men skriver at det var like viktig for disse elevene med hygiene og HMS som det er for en hudpleier. Hun synes det var gøy å være der og "selv om jeg ikke fikk praktisert å lage nese synes jeg at jeg lærte noe." Eleven synes dette var morsomt og spennende og kan tenke seg å fortsette innen make-up og styling, skriver hun.

En annen elev skriver at det å ha modell slik at hun fikk praktisert, hjalp veldig. En elev skriver at hun lærte mye av hva man må kunne når man skal starte salong. Hun lærte hva slags behandlinger man kommer til å lære etter hvert og om andre produkter enn det som finnes på skolen. I tillegg lærte hun flere metoder å gjøre behandlinger på enn det hun har lært på skolen. Dette er gode erfaringer som elevene kan ta med seg tilbake til skolen og dele med medelevene. Kunnskaper om kommunikasjon har også flere av elevene kommentert, "Det er viktig å kunne både i samarbeid med kollegaer og i samarbeid med kundene." "Dårlig

arbeidsmiljø kunne påvirket kundene.” De skriver også at hygiene er viktig og flere av dem er overrasket over hvor dårlig hygiene det er flere steder.

Eleven har fått forskjellige erfaringer gjennom praksisutplassering. En elev har også fått informasjon om hvordan det fungerer i personalmøter som blir holdt på arbeidsplassen, om mål som de ansatte setter seg og hvordan disse blir fulgt opp av daglig leder. Noen av elevene har negative opplevelser fra da de kom ut i salong fordi de ansatte ikke var forberedt på at de skulle ha utplasseringselev. Noen elever har fått lov til å gjøre behandlinger ut i praksis, men som en elev skriver: *”Jeg hadde store forventninger til at jeg skulle få prøve å utføre flere behandlinger og håpet på at jeg fikk gi en behandling til en av kundene, men det virket som de i salongen var strenge på det og redde for at vi som var på utplassering skulle gjøre noe feil som kunne føre til at de mistet kunder.”*

6.7.1 Oppsummering etter praksis

I denne fasen av arbeidet med oppgavene er det tilbakemelding på logger og refleksjonsnotat som skal være med å gi svar på min problemstilling om helhetlig og praksisnær opplæring og utvikling av yrkeskunnskap.

I boken til Hiim og Hippe, *Den profesjonelle yrkesutøver*, står det: *”Utplassering er kanskje helt nødvendig av hensyn til elevenes kunnskapsutvikling og kvaliteten på framtidig yrkesutøvelse.”* (Hiim & Hippe, 2001, p. 192) Elevene har nå gått snart ett år på skolen. Fortsatt er det viktige måneder igjen, men de har fått noen erfaringer i praksis i verksted og i PTF der de har arbeidet med sin egen bedrift. De har gjort mange praktiske behandlinger og hadde håpet at de ute i yrkespraksis i hudpleiesalong også skulle få praktisert disse behandlingene. Hvis elevene ikke forstår hva det innebærer å utdanne seg til hudpleier, vil det også være mye vanskeligere å forstå hva de skal lære, og de trenger derfor erfaringer i hva arbeidsområdet går ut på. (Hiim & Hippe, 2001) Etter å ha vært ute i praksis gir elevene uttrykk for at det er mye mer stressende enn det de kanskje hadde trodd, de deler av sine erfaringer om kommunikasjon og hvor viktig dette er for samarbeid, arbeidsmiljø og for å beholde kundene. Enkelte elever opplever at de er skuffet over hygiene ute i salongene. Dette avviker sterkt fra verkstedet på skolen der hygiene har høy prioritet.

De erfaringene elevene har fått i denne praksisperioden blir det viktig å diskutere videre i klasserommet og i verkstedet for dermed å kunne vurdere om denne form for opplæring har vært helhetlig og praksisnær og om den har utviklet elevenes yrkeskunnskap. Noen elever fikk lov til å gjøre behandlinger og opplevde dette som meningsfylt og jeg registrerte at til tross for god kontakt med praksisplassen på forhånd, resulterte ikke dette i at alle fikk gjøre behandlinger på kunder ute i praksis. ”*Forberedelse, oppfølging og etterarbeid av utplassering må imidlertid tilrettelegges med tanke på systematisk utvikling av helhetlig yrkeskunnskap.*” (Hiim & Hippe, 2001, p. 193)

6.8 Fase 8 Elevenes opplevelser av Ungdomsbedrift som arbeidsmetode i PTF.

På starten av dette skoleåret valger elevene Ungdomsbedrift som arbeidsmetode i PTF framfor praksis i bedrift. Dette valget tar de ut fra de erfaringer de har fra PTF i Vg1. De er redde for at de ikke får gjøre behandlinger og at praksisplassen bare blir en oppbevaringsplass.

På starten av året lager elevene i samarbeid med lærer egen læreplan for PTF. De har parallelt med programfagene utarbeidet hver sin Internkontrollmappe, med de skjemaer og forskrifter de må forholde seg til i forbindelse med dette arbeidet. I tillegg registrer elevene bedriften i Brønnøysundregistrene. En elev sier under arbeidet med registrering: *"Nå kan jeg registrere min egen bedrift, dette hadde jeg ikke trodd jeg skulle klare å lære."* Denne registreringen krever en forretningsplan og en forretningsidè for bedriften. Elevene søker på forskjellige typer stillinger og de må innkalle til styremøter og generalforsamling. Etter at stillingene er fordelt ut i fra søknader og intervju, lager elevene stillingsinstruksjoner og markedsføringsplaner. I styremøtene tar de opp saker som omhandler økonomi, samarbeid i bedriften og planer framover. De ansatte i bedriften er organisert med en arbeidsfordeling som styreleder, daglig leder, økonomiansvarlig, markedsføringsansvarlig, personalansvarlig og vanlig ansatt uten spesielle ansvarsoppgaver. En elev sier etter at hun har bestemt seg for å søke på stillingen som styreleder: *"Jeg har likt at andre har gått foran og ordnet opp for meg, men det har jeg lyst til å forandre på."* Alle i bedriften er styremedlemmer. Elevene har måttet søke på stillinger, de har blitt intervjuet av oppnevnt mentor og lærer. Mentor har elevene valgt etter at klassen hadde besøk av representanter fra Rotary. Rotary tilbød seg å hjelpe til dersom det var behov for det og der de hadde ressurser å sette inn i forskjellige situasjoner som i hjelp til regnskapsføring, innføring i lover og regler, forsikringer og markedsføring.

I Ungdomsbedriften har elevene tjent penger på behandlinger, og i starten på skoleåret hadde de ønsker om hva de skulle bruke disse pengene til. For å komme i gang med behandlinger tok de selv kontakt med en leverandør som sponset elevene med startpakke. Elevene skrev brev til rektor med forespørsel om de kunne få mulighet til å leie skolens lokaler på dagtid og kveldstid til Ungdomsbedrift. Ungdomsbedriften lager eget budsjett og regnskap, den har egne planer for markedsføring. Elevene har vært med på kurs som er betalt av bedriften. En elev sier etter noen måneders drift av Ungdomsbedriften: *"Hadde jeg visst at det var så lett å*

tjene penger dersom jeg jobbet litt, skulle jeg jobbet mye mer.” Denne eleven hadde i begynnelsen av skoleåret høyt fravær, men dette endret seg på slutten av året.

Elevene har selv sett behovet for teori ut fra etterspørsel fra kundene i de forskjellige typer behandlinger. Elevene skriver delårsrapport for bedriften med innlevering til første termin og helårsrapport med innlevering i begynnelsen av juni. I denne rapporten skriver alle elevene om sine erfaringer i arbeidet med økonomi, markedsføring, personale, daglig ledelse og styreledelse. Styreleder skriver: *”For å gjøre det ganske enkelt, har jeg lært så å si alt jeg vet om hudpleie, produkter, huden og håret og kundeservice. Veldig mye av kundeservice sier seg jo selv, men det å faktisk praktisere det gjør det hele mye mer lærerikt. Jeg har jeg også fått erfare at som dagligleder må man være flinkere til å følge opp med å innkalle til flere styremøter, styreleder og dagligleder må være flinke til å samarbeide om papirarbeid (noe vi absolutt hadde mestret hadde vi bare først satt oss ned og gjort det) og internkontrollmappe + oppfølging av hygiene er veldig viktig for og ha en viss oversikt over at ting blir gjort. Og jeg må bare få nevne det, jeg har lært meg å vaske håndklær, laken og pledd. Jeg er veldig fornøyd med alt vi har lært, særlig når jeg får høre at vi har fått lære til og med litt mer enn det 3. klassen fikk lære første året og til og med nå.”*

En annen elev skriver om Ungdomsbedrift: *”Jeg har vært på neglekurs og lært å lage gelenebler. Jeg har gjort forskjellige spesialbehandlinger. Dette kunne jeg gjøre fordi vi drev med Ungdomsbedrift og sparte penger til produktene og gikk på kurs selv.”* Flere elever skriver at de har jobbet effektivt for å få kunder og solgt produkter *”vi tjener mer penger når vi selger produkter og da blir jeg ganske fornøyd over meg selv. Jeg er veldig fornøyd med at vi fikk starte Ungdomsbedrift.”* Elevene er av samme oppfatning etter erfaringen med Ungdomsbedrift: *”Når vi ser tilbake til start så har det gått smertefritt for seg. Vi hadde faktisk store forventninger helt fra starten, og vi synes vi har overgått disse. Vi har blitt kjent med flere arbeidsmåter, type behandlinger og kunder. Måten vi skal ta vare på kundene på en hyggelig og positiv måte, følge dem opp, og la de være i fokus.”*

Eleven har oppdaget etter erfaringer i praksis at det er viktig å være hyggelig og positiv i behandlingen av kunder og at kundene skal være i fokus. Dette er viktig yrkeskunnskap, og en annen elev skriver om måter å lære nye behandlinger i Ungdomsbedriften: *”Måten vi har lært dette og utført dette på er at vi har trent først på hverandre, og så på kunder – vår opplevelse av dette er at selv om man er usikker på en behandling, eller er nervøse, er det bare å hoppe i*

det med kunden for de vet at vi er under opplæring.” Øvelse gir mestring og denne eleven har erfart en god mestringsfølelse ved å tørre og prøve. I tillegg sier elevene: ”Vi er ganske fornøyde med måten vi lærer på, og måten vi selv utfører behandlinger på. Det handler om å trene, å finne sin egen arbeidsmåte og ”stilling” i forskjellige behandlinger. Ergonomi er også veldig viktig, og dette er noe vi alle burde fokusere mer på slik at vi ikke ødelegger oss.”

Mentor har et bredt nettverk. Gjennom dette nettverket har elevene benyttet seg av mentors kontakter i arbeidet med kompetansemålene innenfor Vg3. Det er gitt kurs i enkel regnskapsføring der elevene har fått se hva de må tjene for å kunne være med på de kursene de ønsker. Denne kunnskapen har de utviklet videre og lager egne driftsbudsjett og driftsregnskap, resultatregnskap og balanse ved skoleårets slutt. Den eleven som har ansvar for økonomi, uttaler: *”Når jeg skal starte for meg selv skal jeg ha en egen regnskapsfører. Det er veldig mye jobb, men nå vet jeg hvorfor det er viktig å holde orden:”* Elevene arbeider med forsikringsavtaler som en bedrift er pålagt i forholdet til sine ansatte. I Ungdomsbedriften har elevene laget brosjyrer om ulike tema som bedriften vil informere sine kunder om, og mentor har hatt et nettverk som har gitt gode kopieringsavtaler. I tillegg har vi som lærere kompetanse innenfor Power point til bruk i for eksempl presentasjoner, Excel spesielt til bruk i føring av regnskap og budsjett og Adobe for å lage brosjyrer og bildebehandling. Denne kompetansen har vi benyttet i de situasjonene der elevene har hatt bruk for dette. Flere av elevene har også gode kunnskaper i digitalt verktøy.

I tillegg til arbeidet med Ungdomsbedrift i verkstedet har elevene knyttet kontakter med et bo- og behandlingssentre i nærmiljøet. Dette er meningsfylt både for beboere, de ansatte og elevene. De eldre har hatt positiv aktivitet i hverdagen og de ansatte har fått mulighet til å benytte seg av behandlinger i arbeidstiden. Dette har vært en del av de helsefremmende tiltakene ved arbeidsplassen. En ansatt sier etter å ha vært til behandling: *”Nå har beboere og de ansatte noe felles de kan snakke om.”* Elevene sier de synes det er hyggelig fordi beboerne er så takknemlige, men samtidig synes de det er litt skummelt, for noen av de gamle snakker om det samme hele tiden. Det er en felles oppfatning fra elevene: *”Vi er veldig glade for at avdelingsleder hadde gitt oss informasjon om hvordan vi skulle oppføre oss på forhånd og at vi ikke er alene med dem.”* Ut fra tilbakemeldinger fra praksis, viser elevene at de har empati, respekt og medfølelse for de eldre. Flere av elevene har ikke vært vant til eldre mennesker tidligere, og de har opplevd dette som en positiv erfaring.

Andre uttalelser fra elevene i arbeidet med Ungdomsbedrift: ”Vi har vært flinke til å dele ansvar og jobbe mer effektivt i Ungdomsbedriften enn det vi ville ha gjort i vanlig praksis. Nå må vi selv ta ansvar.”

6.8.1 Oppsummering av Ungdomsbedrift som arbeidsmetode i PTF.

Det valget elevene tar i PTF har stor betydning for hva som blir oppfattet som helhetlig og praksisnær opplæring. Elevene gir uttrykk for at de har opparbeidet seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger. *”Det er vesentlig å utnytte skolen som arbeidsfellesskap for utvikling av sosiale ferdigheter. Den må organiseres slik at elevens virke får konsekvenser for andre, slik at de kan lære av konsekvensene av egne avgjørelser.”* (Læreplan, 1994, p. s.30) Jeg leser av innleveringer at de erfaringene elevene har fått i arbeidet med Ungdomsbedrift, har lært dem å ta ansvar, de har oppdaget hvor viktig det er å møte opp på arbeid og ta ansvar for å dele på arbeidsoppgaver. I forbindelse med Ungdomsbedrift har elevene gjort sponsoravtaler med næringslivet for å komme i gang med driften, og de har markedsført seg mot bedrifter i nærmiljøet. I tillegg har de vært aktive ved bo- og behandlingssentre og gitt tilbud om behandling til beboere. I Læreplanen generell del står det: *”Skolen skal være aktiv som et ressurs-, kraft- og kultursenter for lokalsamfunnet der det knyttes nærmere kontakter, ikke bare mellom voksne og unge, men også til lokalt arbeids- og næringsliv.”*(Læreplan, 1994, p. s.34) I tillegg til at elevene får arbeide med Ungdomsbedrift i Verkstedet på skolen gir dette elevene en praksiserfaring i helseinstitusjoner. *”Arbeidsplassen er etter hvert å finne innenfor helsevesenet, knyttet til institusjoner og sykehjem, bofellesskap og foreninger der livskvalitet står sentralt.”* (Kompetanseplattformen, 2005)

Jeg opplever at elevenes kunnskap kommer til syne i handling med Ungdomsbedrift som arbeidsmetode. Refleksjon i handling innebærer at en tenker mens en gjør noe og eventuelt korrigerer underveis. Kunnskaper kommer til syne i handling, mener Schön. (Hiim & Hippe, 2001, p. 65) Tanker og handlinger inngår i en sammenhengende helhetlig prosess, og elevene utfører faglige handlinger i konkrete situasjoner og lærer ved å gjøre. (Kvale, et al., 1999)

Elevene øver på behandlinger på hverandre og deretter på kundene. De opplever at det viktigste er å ha kunden i fokus for at behandlingen skal bli vellykket. Vi lærere ser mulighetene til å kunne knytte teorien opp mot de erfaringene elevene opparbeider seg i praksis. *”Betydningen av refleksjon i og over praksis blir fremhevet, det vil si at man problematiserer, stiller spørsmål, begrunner og lærer av yrkespraksis. Denne*

refleksjonsprosessen blir ofte fremstilt som bindeledd mellom praksis og teori, hvor praksis er noe mer enn ren anvendelse av generelle begreper, og blant annet handler om å fylle begrepene med erfaringsholdninger.” (Hiim & Hippe, 2001, p. 39) Det er vanskelig å måle om Ungdomsbedrift har gitt en helhetlig og praksisnær opplæring som utvikler yrkeskunnskap, men ut fra elevenes uttalelser i innlevering av mapper, refleksjonsnotat, rapporter og samtaler kommer det tydelig fram at arbeidsmetoden er opplevd som helhetlig og praksisnær og et godt bindeledd mellom teori og praksis. I tillegg tør elevene etter erfaringer i Ungdomsbedrift prøve seg på behandlinger de er usikre på, de har fått en trygghet til å prøve, selv om de er usikre. I læreplanen generell del det står det at opplæringen skal gi elevene respekt for andres innsats og ydmykhet for andres bragder - og nok tro på seg selv til å våge å mislykkes. (Læreplan, 1994, p. 22) Vi opplever at dette har vi lykkes med.

Flere av de elevene som starter med hudpleie i PTF Vg1, gir tilbakemeldinger på gode erfaringer med faget. De har fått arbeide med kompetansemålene i Vg3, de har fått veiledning av en hudpleier underveis i skoleåret, og flere elever har også fått være med i praksis i et hudpleieverksted. Selv om utplassering i praksis har vært lite yrkesrelatert for noen har elevene likevel gjort seg opp noen meninger om hvordan de selv ville ha gjort det: *”Jeg skulle brukt mer sterile gjenstander og holdt det litt mer renslig rundt meg”*, reflekterer en elev. *”Trine snakket også ganske utydelig og lavt, så jeg skulle ha snakket til kunden mer tydelig og litt høyere slik at kunden forstod/hørte hva som ble sagt,”* sier en annen elev.

7 Helhetlig og praksisnær opplæring som utvikler grunnleggende yrkeskunnskap i programfaget hudpleie.

I avslutningskapitlet vil jeg oppsummere de erfaringene som jeg har fått i arbeidet med denne oppgaven. Jeg ønsket å arbeide med å utvikle min yrkesdidaktikk da jeg startet med denne oppgaven. Den yrkeskunnskapen jeg nå har fått har gitt meg andre briller og muligheter til å utvikle nye sider ved min yrkesdidaktikk. Denne nye kunnskap ønsker jeg å reflektere over i dette kapitlet. ”Didaktikk kan defineres som en prosess som skjer i vekselvirkning mellom praktisk undervisningsarbeid og refleksjon over teoriutvikling i slikt arbeid.” (Hiim & Hippe, 2001, p. 29)

I min utvikling av yrkeskunnskap har jeg brukt aksjonsforskning. Jeg ønsker å beskrive hvordan denne forskningsmetoden har vært med på å utvikle min yrkesdidaktikk og hva jeg ser som utviklingspotensial. Videre vil jeg se på om denne typen forskning har utviklet min yrkeskunnskap og hvilken betydning denne utviklingen eventuelt vil ha for samarbeidet med mine kollegaer og for begrensninger/nye muligheter for meg som lærer. Det er også av vesentlig betydning å vurdere om dette prosjektet kan ha betydning for andre innenfor feltet.

Til slutt vil jeg oppsummere mitt syn på styringsdokumentene og hvordan det er tilrettelagt for helhetlig og praksisnær utdanning som skal utvikle yrkeskunnskap innenfor hudpleiefaget.

Jeg vil igjen minne om forskningsprosjektets problemstilling:

Hvordan kan det tilrettelegges for en helhetlig og praksisnær opplæring. hudpleiefaget som utvikler grunnleggende yrkeskunnskap.

7.1 Hvordan har aksjonsforskning vært med på å utvikle min yrkesdidaktiske kunnskap.

Det har vært viktig å gi andre i samme situasjon et troverdig syn på mine funn og en helhetlig opplevelse av å lese dette forsknings- og utviklingsarbeidet. Som nevnt i kapittel fem blir aksjonsforskning sammenlignet med en spiral der planlegging, gjennomføring, refleksjon og vurdering, utvikler ny planlegging. En ny erfaring og kunnskap utvikler ny erfaring og kunnskap som ikke tar slutt. Denne prosessen har jeg dokumentert ut fra elevenes mapper, logger og elevsamtaler og situasjonsbeskrivelser. Noen av disse data er blitt sitert og tolket i

oppgaven og tolkningen er sett i lys av relevant teori. Arbeidet med dette forsknings- og utviklingsprosjektet har gjort meg mer bevisst på den utviklingsprosessen elevene har hatt gjennom dette skoleåret. I tolkningen av de data jeg har fått inn av elevene har jeg hatt fokus på de hermeneutiske prinsippene som jeg har beskrevet i kapittel fem..

Hermeneutisk spiral

Dette aksjons- og utviklingsarbeidet opplever jeg har utviklet meg i min yrkesdidaktikk. Jeg sammenligner samlingen av mine data i denne oppgaven med samlingen av kunnskap i elevenes mapper. Elevene har gitt meg tilbakemelding i ulike former for data, og oppdagelsen i disse data har vært som en spiral for meg, der jeg har oppdaget stadig nye sider ved min didaktikk der det er mulighet for endring. I mitt praktiske arbeid har jeg fått informasjon fra elevene, og denne informasjon kan jeg sammenligne med den teori og de forskningsoppgaver jeg har lest i arbeidet med denne oppgaven. Denne kunnskapsprosessen har gjort meg mer bevisst på min didaktikk og hvordan jeg presenterer den for mine elever. Det har blitt viktig for meg å presentere en opplæring der jeg sammen med elevene skal kunne tolke kompetansemålene i en helhet og samtidig legge til rette for en opplæring ut fra erfaringer i lignende situasjoner ” *handling, forståelse, språk og følelser henger uløselig sammen i helhetlig perspektiv. En slik helhet kan utgjøre et nødvendig grunnlag også i mer formaliserte læringssituasjoner.* ”I dette aksjons- og utviklingsarbeidet er det denne helten som det er viktig for meg å få erfaringer med å utvikle videre,

Dette arbeidets nytteverdi for andre personer i samme situasjon.

Den kunnskapsprosessen som mine elever nå har vært igjennom kan være til nytte for andre i samme situasjon. Arbeidsmetodene som er brukt og vektlegging av elevmedvirkning har gitt meg mange aha-opplevelser. Jeg har sett at utviklingen av yrkeskunnskap i en vekselvirkning fra praksis til teori og teori til praksis har skapt en nysgjerrighet hos mine elever – et vitebegjær om mer teori som forklarer praksis. Etter Kunnskapsløftet (2006) har myndighetene tilrettelagt for mer praksis. På tross av PTF gir elevene uttrykk for at de ønsker enda mer praksis i starten av skoleåret for å skaffe seg mer erfaringer. Mine data i dette arbeidet kan være med på å tydeliggjøre mine elevers oppdagelser og spre disse oppdagelsene til andre i samme situasjon. Med Kunnskapsreformen har det blitt lettere å forsvare bruk av verkstedet i praksis, men rammefaktorene er de samme og det er opp til hver enkelt skole å legge til rette for en meningsfull gjennomføring for elevene i dette faget.

7.2 Betydningen av elevmedvirkning i en helhetlig og praksisnær opplæring.

Dette forsknings- og utviklingsarbeidet har som nevnt vært gjort i samarbeid med elevene på hudpleielinjen på Vg2 og en kollega som har arbeidet med denne klassen. Intensjonene med arbeidet har vært å få erfaring i arbeidsmetoder som medvirker til en helhetlig og praksisnær opplæring. Helt fra starten av året ønsket min kollega og jeg å gjøre oss noen erfaringer der elevenes medvirkning til helhetlig yrkeskunnskap ble lagt som grunnlag for opplæringen. Dette har medført at vi ikke kunne forutsi fra måned til måned hva som kom til å skje. Årsplanen ble tilrettelagt i forhold til teori og praksisønsker fra elevene. Det som var bestemt på forhånd var praksisdager, uker i praksis utenfor skolen og skolens overordnede årsplan. Gjennom hele året har elevene skrevet logger om deres opplevelser av opplæringen, og de har kommet med forslag til andre opplæringsmetoder til de forskjellige fasene. Elevene har i elevsamtaler beskrevet situasjoner som har vært relevante å sitere i dette aksjons- og utviklingsarbeidet. Elevene har hatt medbestemmelse og har vært med i prosessen i planleggingen av undervisningen noe som er i tråd med føringene fra generell del av læreplanen. (Læreplan, 1994)

7.3 Hvilken betydning har elevmedvirkning hatt for opplæringa?

Min kollega og jeg ønsker å tilfredsstille læreplanmålenes krav om en helhetlig og praksisnær opplæring. Vi har også som mål å tilrettelegge for en opplæring der elevene utvikler en helhetlig yrkeskunnskap i det tempo de selv har behovet for denne kunnskapen. Dette medfører at kompetansemålene i lærerplanen er gjennomgått etter en opplæringsfase. De erfaringene elevene har fått fra opplæringsfasene danner grunnlaget for opplæringen i mellomfasene og neste opplæringsfase i dette forsknings- og utviklingsarbeidet. Kompetansemålene er lite funksjonsbasert og dette krever nøye planlegging og medvirkning fra elevene for å tilrettelegge for en helhetlig og praksisnær opplæring.

Erfaringsbasert læring

Erfaringslæring blir ofte brukt om en situasjon der ”å lære er å oppdage” er et sentralt prinsipp som er tuftet på konfluent pedagogikk. (Grendstad & Sandven, 1986) Den konfluente pedagogikken legger spesielt vekt på oppdagelsen og opplevelsen. Konfluent betyr å bringe sammen til en helhet. Det er et mål med denne pedagogikken at prosessene i læringen skal flyte sammen til en helhet. Denne pedagogikken har i seg både det intellektuelle, emosjonelle og psykomotoriske.intellektuelle. De oppdager hvor viktig det er med en basiskunnskap i teorien for å kunne kommunisere med kunden på en profesjonell måte. De oppdager at i

enkelte situasjoner har kunden mer kunnskap enn dem. De får erfare at dette ikke var en god følelse og denne følelsen viser dem behovet for å lære mer om for eksempel livsstilssykdommer. Følelsen av å ikke ha kunnskaper om et tema påvirker det intellektuelle. Med arbeidet med mappen kan de se sin egen kunnskapsprosess som inneholder blant annet arbeidet med livsstilssykdommer. Mappen blir et oppslagsverk som de kan bruke sammen med behandlinger i praksis. Stoltheten i arbeidet med mappen viser også at det følelsemessige aspektet har påvirket det intellektuelle.

En av lærerens viktigste oppgaver er å tilrettelegge for en opplæring som er tilpasset hver enkelt elev. Læreren skal danne grunnlaget for lærelyst og skape nysgjerrighet for faget. I arbeidet med dette forsknings- og utviklingsarbeidet har helhetlig og praksisnær opplæring vært i fokus. Arbeidsformer som formidlingspreget undervisning der det viktige er å reprodusere teorikunnskap og vurdering av denne teorikunnskap begrenser seg til teoretiske oppgaver. Det er Kunnskapsløftet (2006) med læreplanen for hudpleiefaget, prinsipper for opplæringen med læringsplakaten, Det er Kompetanseplattformen og generelle del av læreplanen som har vært mine styringsdokumenter for undervisningen. Disse styringsdokumentene legger til grunn en opplæring som skal se opplæringen i et helhetsperspektiv. Kunnskapsløftet (2006) med Clemet som daværende Utdanningsminister la vekt på at kunnskap skal kunne måles.. Denne kunnskapsreformen står i sterk kontrast til generelle del av læreplanene der det blir lagt vekt på utviklingen av personlige egenskaper og sosiale ferdigheter i opplæringen.

7.4 Støtter styringsdokumentene en helhetlig og praksisnær opplæring som utvikler helhetlig yrkeskunnskap?

I formålet med læreplanene for hudpleiefaget står det at opplæringen i kompetansemålene skal være helhetlig og praksisnær. I generell del av læreplanen er hele mennesket satt i fokus og i Prinsipper for opplæringen med læringsplakaten stilles det krav til skolen der det blant annet står at skolen skal stimulere til lærelyst, utholdenhet og nysgjerrighet samt legge til rette for varierte arbeidsmåter.

Elevmedvirkning som det så sterkt blir fremhevet i Opplæringslova og nøye planlegging i praksis har hatt stor betydning. (Hiim & Hippe, 2001)

I kompetansemålene er det flere mål som ikke er funksjonsbaserte, men det står like fullt at opplæringen skal være helhetlig og praksisnær. En av elevene uttrykte i Vg2 et godt stykke ut i skoleåret: ”Jeg synes det er vanskelig å vite når jeg har helsefremmende arbeid, når jeg har kommunikasjon og samhandling. Det skulle bare vært ett fag det hadde vært mye enklere. Egentlig også praksisen for kan vi ikke helsefremmende arbeid, har vi ikke noe å forklare til kunden og da kan vi jo heller ikke gjøre en skikkelig behandling i praksis.” Dette utsagnet oppfatter jeg som en frustrasjon som også har senket seg ned i systemet. Det har derfor vært en utfordring å legge til rette for en opplæring der elevene ser en sammenheng mellom programfagene allerede på Vg2. Resultatene fra forskningen til Støten(2008) Ekelund(2007) og Hiim (2010) støtter denne oppfatningen av inndeling av programfagene.

PYT eller praksis yrkesteori

Tidligere i oppgaven under kap 6.3.2. har jeg trukket inn den Praktiske yrkesteorien eller PYT .Etter de første erfaringene elevene har fått fra praksis i verkstedet er dette en kunnskap det er vanskelig å beskrive og dokumentere på samme måten som regelbundet kunnskap. Elevene opparbeider seg en ferdighet ved å utføre behandlinger og de opparbeider seg etter hvert en viss trygghet og forståelse ved å utføre disse behandlingene. Denne kunnskapen blir karakterisert som den tause kunnskap av Johannessen (1988) i Lauvås og Handal. (Lauvås & Handal, 2000) Praksis yrkesteori eller PYT. Videre sier Lauvås og Handal at påstandskunnskapen eller teorien innenfor faget har lite for seg dersom det ikke kombineres med praksisfeltet.

Elevene kan opparbeide seg en egen PYT ved å se sammenhengen mellom den tause kunnskapen opparbeidet i praksis og påstandskunnskapen de har opparbeidet seg gjennom teorien. Ved å la elevene arbeide med Ungdomsbedrift i PTF får de mye praktisk erfaring i behandlinger. Denne praksiserfaringen hadde det vært vanskelig for dem å opparbeide seg på dette stadiet i arbeidslivet. Elevene får en egen fortrolighetskunnskap i Ungdomsbedrift, og denne fortrolighetskunnskapen kan de se i sammenheng med påstandskunnskap og dermed seg behovet i en vekselvirkninger mellom teori og praksis. I samtaler med elevene der elevene formidler behovet for mer læring mellom praksis og teori utvikler elevene deres egen PYT. Ut fra de erfaringene elevene gjør seg i praksis på P1 nivå, ser de behovet for å komme seg opp på et høyere nivå ved hjelp av teori om de erfaringer de har opparbeidet seg. Når elevene ser sammenhengen mellom praksis og teori og dermed utvikler sine ferdigheter, har de mulighet til å gjøre valg ut fra etiske verdier og hva som det er forsvarlig å gjøre i behandlinger.

Etter at en elev har opparbeidet seg erfaringer i behandling av acne kan elevenes PYT endre seg ut fra den tause kunnskapen og valg elevene gjorde på et tidligere stadie i utdanningen kan være andre valg i slutten av utdanningen.

Den helhetlige yrkeskunnskap og helhetlig og praksisnær opplæring har en sammenheng. Der elevene har mulighet til å arbeide i praksis ser elevene et mye tidligere behov for teoretisk kunnskap. De skaper nysgjerrighet i å lære mer og elevene får mulighet til å utvikle sin egen PYT i større grad enn å skulle arbeide med utgangspunkt i teorien.

PYT og erfaringsbasert læring vil jeg se i en sammenheng. Erfaringene fra praksis medfører mer behov for teori. I St.meld. nr. 30 : Kultur for læring står det: ”*Mappevurdering betyr at eleven/lærlingen dokumenterer arbeidsprosesser og produkter i en mappe som kan gi grunnlag for både termin- og standpunktvurdering. En forutsetning for bruk av mapper er at eleven og lærlingen får vurdering underveis og derved mulighet til en kontinuerlig utvikling og forbedring.*” (St.meld.nr.30, 2003-2004) Mappene har gjort at elevene har blitt mer bevisste på hva de har lært og den helhetlige yrkeskompetanse de har tilegnet seg i arbeidet med denne mappen.

7.5 Sammenhengen mellom teori og praksis

Opplæringen innenfor hudpleiefaget kan organiseres på forskjellige måter og min kollega og jeg har ulike erfaringer. Elevene har gitt tilbakemelding på at teorien innenfor programfaget er vanskelig og tungt stoff med mange uforståelige ord. Både min kollega og jeg har lang praktisk erfaring med faget, og selv om vi nå begge er full tids lærere i den videregående skole, har vi nær kontakt med yrket ute i praksisbesøk, kurs i faget og i nettverk sammen kollegaer i bransjen. Både Schön og Dreyfus og Dreyfus legger stor vekt på arbeid med relevante arbeidsoppgaver og yrkesutfordringer. ”*Tanken bak funksjonsbaserte læreplaner er å strukturere planene og opplæringen slik at en tar vare på den helhetlige yrkeskunnskapen med dens nonverbale og ferdighetsmessige aspekter.*” (Hiim & Hippe, 2001, p. 161) Videre hevder Hiim (2001) at dette krever en omfattende erfaring med det aktuelle yrket.

Elevene gir fra første dag uttrykk for at de ønsker å arbeide med praktisk oppgaver og allerede første dag kommer det utsagn som: ”*Når kan vi begynne med behandlinger.?*” Vi ønsket å gjøre noe med de signalene vi tidligere hadde fått der interessen for praksis var stor og ville

derfor så raskt som mulig prioritere å la elevene få arbeide i praksis så sant rammefaktorene tillot det.

I løpet av dette skoleåret har vi opplevd at elevene har stilt mange flere spørsmål rettet mot sin praksis enn tidligere. Interessen hos elevene har vært intens og vi som lærere har hatt mer enn nok med å fylle på med yrkest teori etter hvert som elevene har hatt ønsker om det. Enkelte steder har vi som lærere også valgt å tre støttende til for å hjelpe elevene å se hva de har behov for å lære, men det har vært unntaksvis. Elevene har vist en stor grad av yrkes stolthet på et tidligere tidspunkt enn vi har vært vant til og de har også oppdaget at hudpleiefaget fra en annen synsvinkel enn de gikk inn i ved starten av skoleåret. Denne oppdagelsen har gjort dem til fightere fordi de så sterkt har hatt ønske om å tilfredsstille kundene og dermed øke sin yrkeskompetanse i faget.

Elevene fikk valget mellom å være en dag i uken ute i praksis i bedrift eller på bo- og behandlingssenter eller drive sin egen praksisplass på skolen. De valgte det siste, men var også kortere periode ute i praksis i næringslivet og på bo- og behandlingssentre. Elevene har på sine praksisdager ved skolen tatt i mot kunder som om de skulle vært ute i en hvilken som helst praksis. De elevene som fikk erfaring fra en praksisplass i næringslivet, og som fikk gjøre behandlinger opplevde dette som meningsfylt og fikk en enda større mestringfølelse og vi fikk tilbakemelding som bekrefter dette: *”Det er kjempegøy har hatt ekte kunder både i går og i dag som tror jeg er ekte hudpleier så dette er kjempemorsomt”*

I ungdomsbedrift fikk elevene mange utfordringer. De fikk erfaringer som de ikke ville hatt mulighet til å oppleve i arbeid kun med teori. Ute i praksis i bedrift fikk elevene være med på andre prosedyrer enn det som ble gjort i verkstedet på skolen, og de fikk erfare flere måter å løse en oppgave på. Her har de opplevd i praksis handling, følelser, forståelse og språk som de ikke kunne ha oppdaget uten å være tilstede der yrkesutøvelsen skjer. (Hiim & Hippe, 2001)

I arbeidet med Ungdomsbedrift oppdaget de andre sider ved arbeidet til en hudpleier enn bare å gjøre behandlinger. De fikk personalansvar og fikk erfare hvilken betydning det er med samarbeid i bedriften og hvor viktig det er med god kommunikasjon ved fravær. De fikk en annen holdning til fravær etter å ha opplevd medarbeidere i bedriften som ikke gav beskjeder og ikke møtte opp på jobb og hvilken belastning og merarbeid dette påførte de andre i

bedriften. Følgende utsagn fra en elev bekrefter dette: *”Når vi skal ha Ungdomsbedrift kjenner jeg ikke etter, for hadde jeg kjent etter hadde jeg vært syk og blitt hjemme i senga mi.”* Dette medførte også at de ikke alltid hadde forståelse for medelever som ble syke, men de ble etter hvert flinke til å håndtere denne typen erfaringer.

Det var et ønske fra elevene å velge Ungdomsbedrift. Flere av elevene begrunnet dette med: *”Da får vi gjøre mer behandlinger.”* I opplæringsloven §1-2 forskrift kap.22 og læringsplanverkets generelle del står det at skolen skal legge til rette for elevmedvirkning og det skal legges til rette for at elevene får mulighet til å ta bevisste verdivalg. Elevmedvirkning står også sentralt i Kunnskapsløftet (2006).

I PTF hadde vi erfaring med at det kunne være vanskelig å få praksisplasser til elevene. Ved å velge Ungdomsbedrift og starte med hudpleievirksomhet i verkstedet på skolen, blir denne typen praksis på mange måter identisk med de arbeidsoppgaver som er ute i arbeidslivet. De praktiske erfaringene som elevene får oppleve her kan øke motivasjonen til mer læring, den kan vise mer tydelig hvilke behov og krav som er nødvendig i yrkesteorier og kan være en medvirkende årsak til større forståelse for innholdet i yrkesbegrepene. (Støten, 2008)

Lærerplaner vedrørende PTF sier også at dette skal foregå ute i praksis.

Kompetansemålene for hudpleiefaget er lagt til grunn for utarbeidelse av læreplanmålene. For at elevene skal kunne nå disse målene er det etter mitt syn helt nødvendig for elevene å være mest mulig ute i praksis. I praksis får elevene mulighet til å gjøre de praktiske oppgaver som yrket identifiserer seg med. Ved å legge til rette for hudpleievirksomhet på skolen mener vi at vi dekker denne delen av læreplanmålene. Det er mer meningsfylt å gjøre arbeidsoppgaver på kunder i verkstedet enn å bli plassert på et ventrom ute i praksis. I verkstedet får de også mulighet til å kommunisere med kundegrupper med ulike behov. Det har vist seg vanskelig å dekke læreplanmålene ute i vanlig praksis. Det er problematisk å tilrettelegge for en praksis som er godt planlagt i arbeidslivet innenfor denne arbeidsgruppen. (Hiim & Hippe, 2001)

Jeg er av den oppfatningen at elevene opplever mer yrkesrelevant og en mer helhetlig og praksisnær opplæring ved å bruke Ungdomsbedrift som arbeidsmetode i skoleverksted i PTF som alternativ til praksis i bedrift. Elevene har i Vg2 valgt sitt programfag og min kollega og jeg og også skoleadministrasjonen ser på dette som mulig løsning til å opparbeide seg relevant yrkeskompetanse innenfor hudpleiefaget. Det er mange elever som har langt større

læringsutbytte når de får knyttet teorien opp mot sine praktiske erfaringer. (Hiim & Hippe, 2001)

I yrkesteorien har elevene opparbeidet seg kompetanse ved å medvirke til valget av teori etter erfaringer ute i praksis. Dette har både elever og lærere opplevd som svært meningsfullt. Elevene har vært mye mer mottakelige for tungt teoretisk stoff der de har sett sammenhengen med behovet for og erfaringene fra praksis.

Ved mappeinnlevering har elevene blitt mer bevisste på den kompetanseprosessen de har vært igjennom. De viser at de er stolte av mappene sine og dette bekrefter de ved å si: *”Jeg kommer til å bruke denne mappen senere også”* og *”jeg er veldig redd for å låne den bort”*

Yrkesutdanningen har lange tradisjoner mellom mester og lærling. Dette skriver Klaus Nilsen og Steinar Kvale i sin bok: *”Mesterlære”* (1999) Hiim og Hippe har skrevet om det samme tema i sin bok *”Å utdanne profesjonelle yrkesutøvere”* (2001) og det samme har også Nilsen og H. Sund gjort i sin bok: *”Læring gjennom praksis.”* (2006) Nilsen og Kvale beskriver mesteren som rollemodell og en person de kan identifisere seg med. Elevene deltar i praksis der de gjør arbeidsoppgaver som er reelle innenfor yrkesområdet. I praksis får elevene oppleve både rollemodeller som de ikke ønsker å identifisere seg med og de opplever det motsatte. De har erfart rollemodeller som de ser kan være gode forbilder når elevene selv skal ut i arbeidslivet som profesjonelle yrkesutøvere. Elevene lærer av sine egne erfaringer ute i praksisfeltet. Denne erfaringen kan være med i utviklingen av deres personlige og fortrolige kunnskap som påvirker elevens helhetlige yrkeskunnskap. (Grendstad & Sandven, 1986) Ute i praksis oppdager de for eksempel andre måter å utføre hygienerutiner på enn det som blir gjort i skolen. De blir stilt overfor et valg i metoder som de kan ta med seg videre i sin yrkespraksis. I praksis får de treffe eldre og yngre kunder som har personlige og estetiske behov. De oppdager at en dement kunde i institusjon er like opptatt av det estetiske som en kunde på alder med dem selv. Denne erfaringen bidrar til personlig kunnskap.

7.6 Hvordan har elevene opplevd bruk av mappevurdering for å oppnå helhetlig og praksisnær opplæring?

En av arbeidsmetodene som er blitt brukt i dette prosjektet er mappevurdering. Det er forskjellige måter å organisere mappevurdering. Elevene har fått skriftlige tilbakemelding på flere mappeinnleveringer i løpet av året og sammen med de skriftlige tilbakemeldingene har

det i etterkant vært elevsamtaler der mappen blir vurdert og der elevene kommer med sine synspunkter om denne arbeidsmetoden og vurdering. I denne innleveringen har produktet vært viktig – men vel så viktig har prosessen vært. ”*En kombinasjon som inneholder praktisk utførelse av konkrete yrkesoppgaver og skriftlige refleksjoner og begrunnelser for arbeidet, vil gi et mer relevant inntrykk av elevens kompetanse.*” (Hiim & Hippe, 2001, p. 237)

Etter at elevene har levert inn mappe og senere fått tilbakemelding på denne sier elevene i samtalene at de trives med denne måten å arbeide på, men flere ønsker en lærerstyrt undervisning av stoffet på forhånd, en mer tradisjonell tavleundervisning med felles samtaler om stoffet før de går i gang med å arbeide med stoffet på egenhånd. ”*Jeg synes det er bra å ha mappen, fordi jeg kan gjøre om igjen det jeg ikke er fornøyd med og jeg kan slå opp i den dersom det er noe som jeg ikke husker.*” En elev sa hun synes det ble veldig mye ark og mye å holde styr på. Det var ikke noe i veien for å kunne levere mappen elektronisk, men alle bortsett fra en foretrakk å ha en mappe lett tilgjengelig som et oppslagsverk gjennom året. Elevene har lagt mye arbeid i mappene både i utforming og innhold og flere viser at de er fornøyd med arbeidet sitt og deler gjerne innholdet med medelever. De sier selv at arbeidet med mappen/pærmen viser hva de har gått igjennom og de kan se tydeligere den utvikling de har hatt. ”*Denne mappen vil jeg ta med meg ut i praksis der jeg skal arbeide.*” En annen elev sier: ”*Denne mappen er mye bedre enn alle bøkene vi har fått. Jeg er veldig redd for å miste den.*”

I samarbeid med min kollega har elevene selv fått velge hvilken teori de mener er nødvendig i tilknytning til det som er relevant for deres praksis. Tidligere har vi også relatert yrkesteorien til praksis, men elevene har ikke tidligere i så stor grad vært med på å utvikle og dokumentere selve kompetanseprosessen. Elevene har oppdaget at yrkeskunnskap er en sammenheng mellom yrkesteori og yrkespraksis. Yrkeskunnskap er limet mellom teori og praksis. (Hiim & Hippe, 2001) I arbeidet med mappeinnlevering opplevde jeg at elevene fikk en tydeligere forståelse for denne sammenhengen og spesielt fordi de selv i stor grad hadde medvirket til innholdet i mappen.

7.7 Hvordan har elevene opplevd praksisutplassering som arbeidsmetode for å oppnå helhetlig og praksisnær opplæring som utvikler yrkeskunnskap?

Elevene har vært ute i praksis, og i forbindelse med praksis har elevene skrevet refleksjonsnotat og rapporter, og sammen med min kollega har vi hatt samtaler med elevene. I

de skriftlige tilbakemeldingene og i samtalen har elevene delt de erfaringene elevene har fra praksis, og vi har stilt spørsmål om opplæringen har vært helhetlig og praksis nær med tanke på de krav som blir stilt til dem i praksis. Elevene har oppdaget at personlige egenskaper er viktige. Personlig egnethet sammen med egenskaper som omsorg og empati, respekt for menneskeverdet opplever elevene er en del av yrkeskvalifikasjonene sammen med det de har lært i yrkest teori og praksis. En elev gir uttrykk for at det som hudpleier er viktig å vise empati og klare og sette seg inn i kundens situasjon for å kunne gi den behandlingen som kunden ønsker.

En annen elev sier: *”Det er fint at lærere er enige og kan gi eksempler på det de opplevd selv som hudpleier. Da var vi mer forberedt.”* De sier at samarbeidsferdigheter, evne til kommunikasjon og etisk bevissthet har vært viktig i tillegg til å tenke over hvilke konsekvenser de avgjørelser de tar kan få for kunden og for deres rykte som hudpleier senere. En elev sier: *”det er viktig at du klarer å dra i gang en samtale for at kunden din skal bli mer trygg på deg.”* Elevene er enige om at de har lært mye om å bli etisk bevisste og de har blitt mer oppmerksomme på hva de snakker om av det de har opplevd på jobben. En elev sier *”Jeg ønsker å hjelpe de som har problemer med huden. Jeg vil ha et godt rykte.”* og en annen sier: *”Jeg vil at kundene skal stole på meg.”*

Et mål med opplæringen i praksis er at den skal bidra til en helhetlig og praksisnær opplæring som utvikler yrkeskunnskap og der elevene reflekterer over egne personlige egenskaper og der de oppdager om de har den yrkeskompetansen som blir forventet av dem. En elev sendte en melding fra praksis på SMS: *”Jeg opplevde ekte kunder”* og videre skriver hun *”de trodde jeg var en ekte hudpleier.”* Dreyfus og Dreyfus poengterer hvor viktig det er for elevene å oppleve en realistisk yrkeserfaring ute i praksis. *”Først i ”ekte” praksis møter man virkelighetens mangfold av sammenvevde utfordringer.”* (Hiim & Hippe, 2001, p. 62) I enkelte situasjoner har eleven sett at de mangler kunnskap og ønsker å lære mer mens i andre sammenhenger gir de uttrykk for at de kan mer enn praksisstedet. En av elevene sier: *”Vi på skolen er mye mer nøye med hygiene.”* Andre har lært mye om hygiene og hygieneprosedyrer og kan ta med seg disse rutinene tilbake til sin praksis i skolen.

Dreyfus og Dreyfus stiller seg selv kritiske til sin egen kompetansmodell og henviser til at det ikke er nødvendig med regler for å lære seg å sykle, men understreker samtidig at vanlig undervisning normalt foregår ut fra regelbasert instruksjon. I min erfaring med dette

prosjektet er det prøving og feiling som har vært mest vellykket. Hudpleieelevene har prøvd seg på enkle behandlinger, og i kjølevannet av disse behandlingene har elevene erfart behov for mer teorikunnskap. Det er i praksis de har erfart mangel på teoretisk kunnskap. I praksis får elevene mulighet til å stille spørsmål ved hvilke relevant kunnskap de trenger å bli oppmerksom på og regler de eventuelt trenger å lære mer om. (Hiim & Hippe, 2001, p. 63)

I mitt forsknings og utviklingsarbeid opplever jeg at elevene helt fra novise stadiet og i alle stadier har behov for instruksjon, og de har også hatt behov for påfyll av teori for å komme seg videre. Teorikunnskap har gitt dem svar på spørsmål fra praksis og utviklet dem videre til nye utfordringer i praksis.

Dersom jeg skal sammenligne Dreyfus og Dreyfus brødrene og Schön og deres holding til kompetanse er de noe forskjellig. Dreyfus og Dreyfus brødrene mener at det på nivået til eksperten ikke er rom for andre vurderinger enn det som følger av normaltillfellene og gjennomsnittet av alle erfaringer. Schön derimot mener at det er viktig å holde seg borte fra gjennomsnittet og motvirke ”erfaringstyranniet” Schön har den oppfatning at den erfaring som er basert på gårtdagens kompetanse ikke nødvendigvis er aktuell i dag. Det er viktig å tilpasse seg de oppgaver som ligger foran yrkesutøveren slik det er behov for å løse arbeidsoppgaven nå.

7.8 Har elevene opplevd en sammenheng mellom praksis og teori som har utviklet deres yrkeskunnskap?

I dette arbeidet har det vært viktig å få frem alle deltakernes stemmer. Det er viktig for å øke forståelsen av fenomenet og for øke mulighetene til et valg mellom handlingsalternativene.(Hiim & Hippe, 2001) Det var litt skepsis til å starte Ungdomsbedrift i PTF i Vg2, men med de erfaringer som vi har hatt tidligere med praksis i bedrift ble dette valget tatt, men med mulighet for endring etter en evaluering ved skoleårets slutt.

Da Ungdomsbedrift allerede på Vg2 ble valgt var det en risiko for at dette kunne være altfor tidlig og ambisiøst for elevene. Med dette valget kunne det oppstå uforutsette ting som måtte håndteres og planer som måtte endres.

Refleksjonsnotat og samtaler

I refleksjonsnotater og samtaler har elevene måttet reflektere over de situasjonene de har opplevd som vanskelige eller positive. De har måttet beskrive hvilke kunnskaper de har hatt behov for i ulike situasjoner og reflektert over hva de har hatt ønske om mer kunnskap om. Etter de erfaringene de har hatt i praksis har de oppdaget behovet for mer teoretisk kunnskap og i arbeidet med teorien har de oppdaget behovet for mer praksis. I denne prosessen har ny kunnskap blitt utviklet. Elevene har blitt mer modige i stadig å ta nye behandlinger etter hvert som de har opparbeidet seg kunnskap, og som de selv skriver *”kunden vet jo at jeg bare er elev og jeg har en lærer som kan hjelpe meg om jeg trenger det.”*

I forbindelse med utfylling av kundekort oppdaget de behovet for å kunne mer om livsstilssykdommer. De opplevde at kundene kunne mer enn dem i de tilfeller der spørsmål om astma, allergi, diabetes og hjerte- og karsykdommer ble stilt. I denne forskningsprosessen har grunnlaget for opplæringen tatt utgangspunkt i en hudpleiers arbeidsoppgaver som utfylling av kundekort eller behov for kunnskap om huden for å kunne kommunisere med kunden. *”Slik blir det mulig å utvikle felles yrkest teori og begreper, forståelse og prinsipper som er basert på yrkesutøvelsen og har denne som utgangspunkt.”* (Hiim & Hippe, 2001, p. 251)

Kombinasjonen av de praktiske arbeidsoppgavene og refleksjonen etter disse praksisdagene har gjort elevene oppmerksomme på sin egen kompetanse eller mangel på kompetanse. Kombinasjonen mellom praksis og teori har elevene opplevd som helhetlig og praksisnær opplæring. De har selv vurdert sin egen yrkeskompetanse og i mange tilfeller er de den som er mest kritisk til sin egen yrkeskompetanse.

7.9 Hva har jeg som lærer fått av erfaringer.

Min største utfordring har i arbeidet med dette prosjektet vært å la elevene starte tidlig nok med arbeidsoppgaver og dermed også gjøre behandlinger på kunder og også på hverandre og utføre andre relevante arbeidsoppgaver i tilknytning til yrket. Flere av kompetansemålene er som nevnt tidligere i oppgaven er basert på teoretisk kunnskap der elevene skal drøfte og forklare. Dersom kompetansemålene blir sett i sammenheng med Kompetanseplattformen som er utgangspunkt for læreplanene får elevene et mer helhetlig syn på arbeidsoppgavene innenfor yrkesområdet.

Det kommer ofte som et sjokk for flere av elevene når de virkelig forstår hva de trenger mer opplæring i innenfor de forskjellige kompetansemålene på Vg2. Elevene oppdager at den teoretiske kunnskapen i hudpleiefaget er mye vanskeligere enn de på forhånd hadde trodd. For å tilrettelegge for motivasjon og mestring hos disse elevene er det av gjørende betydning om undervisningsprosessene tar utgangspunkt i relevante yrkesoppgaver. Jeg opplever at jeg i dette aksjonsforskningsprosjektet har videreutviklet min personlige kompetanse. Samtidig har jeg utviklet en forståelse for kunnskap som kan komme andre yrkesutøvere til gode. (Hiim & Hippe, 2001, p. 254)

7.10 Mine avsluttende refleksjoner

Stortingsmelding nr. 30: ”kultur for læring” beskriver lærerens ansvar for opplæringen. Det er lærerens ansvar hvilke metoder og virkemidler som blir brukt i undervisningen for å nå kompetansemålene i de ulike læreplaner. I arbeidet med denne oppgaven har min skole latt meg, som det står i læringsplakaten: stimulere, bruke og videreutvikle den enkelte lærers kompetanse. Jeg har fått utvikle meg fritt i et arbeidsmiljø sammen med mine elever og min kollega der vi har fått prøve ut forskjellige arbeidsmetoder. Det er lagt til rette for Ungdomsbedrift der jeg som lærer har kunnet legge til rette for en utvikling av helhetlig yrkeskompetanse hos våre elever. ”*En god lærer kan sitt stoff, og vet hvordan det skal formidles for å vekke nysgjerrighet, tenne interesse og gi respekt for faget.*”

(Utdanningsdirektoratet, 1994) Denne setningen henger som en brennende fakkel i forkant av hver undervisning. Jeg ønsker å være en profesjonell yrkesutøver i mitt fag samtidig ønsker jeg å være en inspirator som kan pirre nysgjerrigheten til elevene. Refleksjon over eget arbeid er et mål både for meg selv og som jeg også ønsker mine elever skal bli mer bevisste på.

I boken Innovasjon i skolen referer Kjell Skogen til Donald Schön (1983) og til hans eksponering av ”reflection in action.” Skogen skiver om hans forskning der yrkesutøveren reflekterer over sin praksis. Han referer videre til Schön og skriver: ”*et kjennetegn ved profesjonelle er deres evne til å lære av egne erfaringer ved å reflektere over egen praksis og justerer denne praksisen, og bli stadig dyktigere.*” (Skogen, 2004, p. 35)

Denne evne til refleksjon ønsker jeg både for min egen del og for mine elevers del. Refleksjon må være en del av den helhetlige opplæringen i hudpleiefaget der refleksjon over eget arbeid blir en del av yrkeskunnskapen og som dermed påvirker min egen helhetlige og praksisnære opplæring.

Ved å arbeide med dette aksjonsforskningsprosjektet har jeg sett at helhetlig og praksisnær opplæring kan jeg kun gjøre i et samarbeid med elevene og kollegaer. Jeg har lange erfaringer og ser på meg selv med min yrkeskunnskap på ekspertnivå i mange sammenhenger, men som lærer har jeg erfart at jeg må helt ned på novise nivå for å kunne se problemstillingen på samme nivå som elevene. ”*Utfordringen for oss i skolen vil være å utvikle en allianseopplevelse mellom leder, lærere og elever med fokus på all læring. Skolen eksisterer primært for elevenes læring, men elevenes læring kan ikke optimaliseres uten at det skjer en kontinuerlig læring også for lærerens og ledernes vedkommende. For at dette skal kunne skje, må en hele tiden har både resultatet og prosessen for øye.*”(Skogen, 2004, pp. 36-37)

Litteraturliste

- Brinchmann-Hansen, Å. (1993). *Prosjekt- og problembasert læring*. Oslo: Universitetsforl.
- Dalland, O. (2000). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Dysthe, O., & Engelsen, K. S. (2003). *Mapper som pedagogisk redskap: perspektiver og erfaringer*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Ekelund, T. (2007). *Yrkesdidaktikk for grunnutdanning i helse- og sosialfag: om bevisstgjøring av yrkesvalg og utvikling av nøkkelkvalifikasjoner*. Oslo: Gyldendal.
- Ellmin, R. (2000). *Mappemetodikk i skolen: som arbeidsmåte, tenkemåte og læremåte*. Oslo: Kommuneforl.
- Gjøtterud, S. M. (1997). *Skolekunnskap eller yrkeskompetanse?: erfaringer med problembasert læring i videregående skole, på studieretning for barne- og ungdomsarbeid*. Høgskolen i Akershus. Avdeling for yrkesfaglærerutdanning. Studiested Bygdøy, Oslo.
- Grendstad, N. M., & Sandven, G. J. (1986). *Å lære er å oppdage: prinsipper og praktiske arbeidsmåter i konfluent pedagogikk*. Oslo: Didakta.
- Hartviksen, M., & Kversøy, K. S. (2008). *Samarbeid og konflikt: to sider av samme sak : SØT-modellen*. Bergen: Fagbokforl.
- Hiim, H., & Hippe, E. (2001). *Å utdanne profesjonelle yrkesutøvere*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hiim, H., & Hippe, E. (2009). *Undervisningsplanlegging for yrkesfaglærere*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Johnsen, B. (1984). *Yrkespedagogisk utviklingsarbeid: framgangsmåter og forutsetninger (Vol. 11 B)*. Oslo: Statens yrkespedagogiske høgskole.
- Kompetanseplattformen. (2005).
- Kvale, S., Nielsen, K., Bureid, G., & Jensen, K. (1999). *Mesterlære: læring som sosial praksis*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Lauvås, P., & Handal, G. (2000). *Veiledning og praktisk yrkest teori*. Oslo: Cappelen akademisk.
- Læreplan, g. d. (1994). *Læreplan for grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring: generell del*. [Oslo]: Departementet.
- McNiff, J., & Whitehead, J. (2006). *All you need to know about action research*. London: Sage.
- Mjelde, L. (2001). *Yrkenes undervisningslære: fra arbeid til læring - fra læring til arbeid*. Oslo: Yrkeslitteratur.
- Nilsen, S. E., & Sund, G. H. (2008). *Læring gjennom praksis: innhold og arbeidsmåter i yrkesopplæringen*. Oslo: PEDLEX norsk skoleinformasjon.
- Skogen, K. (2004). *Innovasjon i skolen: kvalitetsutvikling og kompetanseheving*. Oslo: Universitetsforl.
- St.meld.nr.30. (2003-2004).
- St.meld.nr.30. (2004).
- Støten, K. (2008). *Yrkeskunnskap og utdanningsstrategier i helsearbeiderfag*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Utdanningsdirektoratet. (1994).
- Utdanningsdirektoratet. (2006a). Kompetansemålene hudpleie vg2. from <http://www.udir.no/grep/Lareplan/?laereplanid=235264>
- Utdanningsdirektoratet. (2006b). Læreplan for Helse- og sosialfag Vg1.
- Utdanningsdirektoratet. (2006c). Læreplan i Hudpleie Vg2. *Læreplaner i felles programfag Vg 2 hudpleie*, from

<http://www.udir.no/grep/Lareplan/?laereplanid=235264&visning=5&sortering=3&hoid=235267>

Utdanningsdirektoratet. (2006d). Prinsipper for læring.

Utdanningsdirektoratet. (2006e). PTF Vg2.

Utdanningsdirektoratet. (2007). Læreplan Vg3.

Utdanningsdirektoratet. (2008). Kompetansemålene i hudpleie Vg3. from

http://www.skolenettet.no/nyUpload/Lareplan/061124/helse_og_sosialfag/vg3_Hudpleie.rtf

Utdanningsdirektoratet. (2010). *Opplæringslova opplæringsloven*. [Oslo]: Cappelen akademisk.

Utdanningsdirektoretet. (2007). Prosjekt til fordypning vg2.

Waage, J. F. (1999). *Yrkesrettet opplæring på arbeidsplass og i skole: arbeidsutkast høsten 1999*. Oslo: Pedlex norsk skoleinformasjon.

Waage, J. F. (2000). *Yrkesrettet opplæring i skole og arbeidsliv*. [Oslo]: Pedlex.